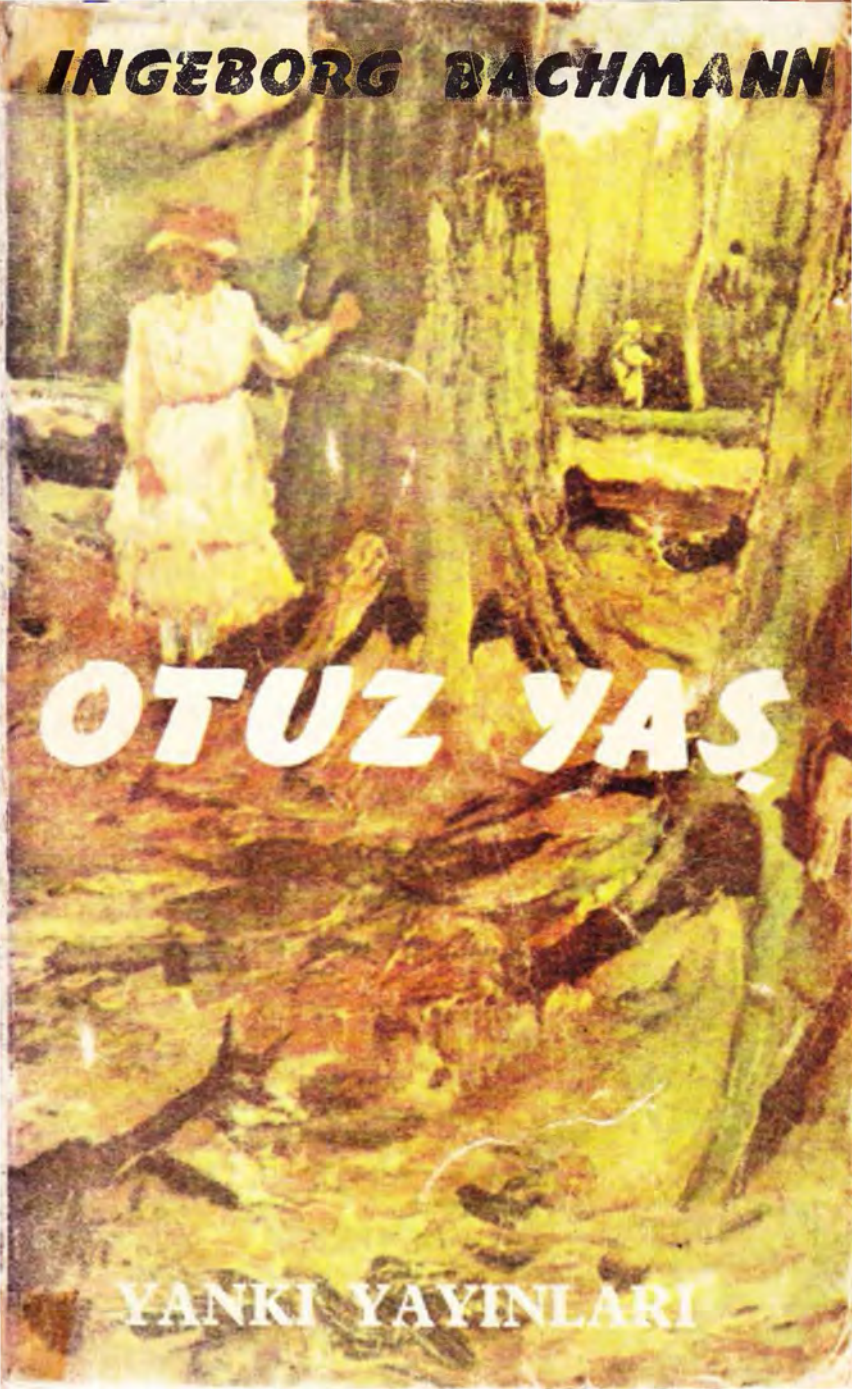
INGEBORG BACHMANN

OTUZ YAŞ

YANKI YAYINLARI

INGEBORG BACHMANN

OTUZ YAŞ

Türkçesi :
KÂMURAN ŞİPAL

YANKI YAYINLARI

Dizgi Baskı
YAYLACIK MATBAASI
İstanbul - 1969

OTUZ YAŞ

Otuzuna basmış birisi için genç denilir hâlâ. Ama böyle bir kimse, kendisinde herhangi bir değişiklik farketmemesine rağmen, bu konuda kararsızlığa düşer; kendisini genç olarak göstermeye bundan böyle hakkı olmadığını sanır âdeta. Bir sabah da uyanır, sonradan unutacağı bir gün uyanır ve birden, üzerinde güneşin sert ışınları, yeni başlayan gün için her türlü silâh ve cesareti elinden alınmış, yatakta yatıyor bulur kendini, bir türlü doğrulup kalkamaz. Kendini korumak için gözlerini kapayınca gerilere düşmeye başlar ve yaşadığı her an ile birlikte bir baygınlıktan içeri doğru sürüklenir. Çöker, boyuna çöker aşağılara, oysa çığlığı sese dönüşemez (çığlık gücü bile alınmıştır elinden, her şey elinden alınmıştır),

ve düşer dipsiz derinlere, derken kendini yitirir, varlığına ilişkin bütün sanıları dağılıp çözülür, söner ve yok olur. Ama yeniden bilinçli durumuna kavuşup titreyerek düşünmeye başladı mı, yeniden bir varlık kazanıp çok geçmeden ayağa kalkarak gün içerisine çıkması gereken bir kişi oldu mu, yeni ve harikulâde bir güç keşfeder kendisinde. Şimdiye kadarki gibi, falan filan şeyi anımsayışı umulmadık anda ya da kendisi öyle istediği için olmaz; bütün geçmiş yıllarını, yüzeysel ya da derinliğine yaşanmış yıllarını ve bütün yıllar boyunca yaşadığı yerleri ıstırap veren bir zorlamanın altında anımsamaya başlar. Kim idi? kim olmuştur? bunu görebilmek üzere anımsama ağını serper, kendi üzerine serper ağı ve kendisini hem av, hem avlayıcı olarak zaman eşiği, yer eşiği üzerinden çekip berilere alır.

Çünkü şimdiye kadar sadece dünden bugüne yaşadı, her gün bir başka denemede bulundu ve kötülükten uzak kaldı. Karşısında pek çok imkânlar gördü ve sözgelişi herşey olabileceğini düşündü:

Büyük bir adam, bir yol gösterici, bir dâhi filozof.

Ya da faal, elinden iş gelen bir insan; üzerinde bir triko gömlekle kendini köprü yapımında, yol yapımında gördü, inşaat alanında tere batmış dolaşırken, araziyi ölçerken, bir sefertasından koyu bir çorbayı kaşıklarken, işçilerle içki içerken gördü ve sustu hep, çok konuşmasını beceren biri değildi.

Ya da toplumun çürümüş kâgir temelini kundaklayan bir ihtilâlci olarak gördü kendini; ateşli, güzel konuşan, her atak davranışa hevesli biri olarak gördü; karşısındakileri hayran bırakıyor, hapishanelere düşüyor, çileler çekiyor, başarısızlıklara uğruyor, sonunda savaşıp zaferlerin en yücesini ele geçiriyordu.

Ya da kökü bilgeliğe dayanan bir aylak oldu; müzikte, kitaplarda, eski el yazmalarında, uzak ülkelerde zevk, sadece zevk peşinde koştu; sütunlara sırtını dayadı, çünkü yalnız bu tek hayatı vardı yaşanacak, bu tek ben'i vardı harcanacak, mutluluk ve güzelliğe aç, mutluluk için yaratılmış ve saltanatın her çeşidine düşkün.

En aşırı düşünceleri ve harikulâde tasarıları bu yüzden yıllar yılı kafasında yaşatmış, pek genç ve sıhhatli biri olup önünde henüz çok zaman var göründüğünden, karşısına çıkan her geçici işe evet demişti. Sıcak bir yemek karşılığında öğrencilere ders vermiş, gazete satmış, saati beş şilin üzerinden kar kürelemiş ve bir yandan Sokrat öncesi Yunan filozoflarını okumuştu. Müşkülpesent olmaması gerektiğinden bir firmaya öğrenci işçi olarak girmiş, sonra buradan çıkıp bir gazeteye kapılanmıştı; yeni bir diş deliciyle, ikizler konusunda yapılan araştırmalarla ve Stephan Kilisesi'nin onarımıyla ilgili olarak röportajlar hazırlatılmıştı kendisine. Günün birinde parasız pulsuz bir geziye çıkmış, oto stop usulünü kullanmış, pek tanımadığı bir oğlanın bir üçüncü şahıs-

tan alarak verdiği adreslerden yararlanmış, kimi yerlerde bir süre kalmış, Avrupa'yı dolaşmış, derken ansızın bir kararla dönmüş, işe yarar bir meslek dalının sınavlarına hazırlanmaya başlamış, ancak bu mesleğe en son mesleği gözüyle bakmak istememiş, ama sınavları kazanmıştı.

Her fırsatta bir dostluğa, bir sevgiye, bir teklife evet demiş ve bütün bunları da eğreti olarak, sonradan yine hayır demek üzere yapmıştı. Dünyayı işine son verebilir, kendisini işine son verebilir bir nesne olarak görmüştü hep.

Şimdiki gibi otuzuncu yaşın eşiğinde perdenin kalkacağından, kendisi için başlama işaretinin verileceğinden ve günün birinde şimdiye kadar neler düşünüp neler yapabildiğini göstermesi, neye önem verdiğini açıklaması gerekeceğinden bir an olsun korkmamıştı. Binbir fırsattan belki de bininin şimdiye kadar çar çur edildiğini ve elden kaçırıldığını ya da, içlerinden ancak biri kendisi için geçerli olduğu için, çaresiz bunları kaçırmak zorunda kaldığını asla düşünmemişti.

Asla düşünmemişti ki...

Hiçbir şeyden korkmamıştı.

Kendisinin de kapana kısıldığını ancak şimdi anlıyordu.

Yağmurlu bir Temmuz günüyle otuz yaş başlıyor. Eskiden doğduğu bu aya, ilkyaza, sı-

cakları ve yıldızların olumlu etkilerini müjdeleyen kendi burcuna tutkundu.

Burcuna tutkun değil artık.

Derken sıcak bir Temmuz günü çıkageliyor.

Bir tedirginlik çullanıyor üzerine. Bavullarını hazırlamalı, odasını, çevresini, geçmişini terketmeli. Sadece bir geziye çıkış olmamalı bu, buralardan temelli ayrılıp gitmeli. Bu yıl özgür olmalı, herşeye senin olsun demeli, yerini yurdunu, dört duvarı, insanları değiştirmeli. Eski hesapları temizlemeli, hamisi durumunda olan birine, muhtarlığa, bir lokaldeki belli bir masa çevresinde hep bir araya geldikleri arkadaşlarına kentten gideceğini haber vermeli. Herşeyden kurtulmalı, özgür olmak için yapmalı bunları. Roma'ya gitmeli, kendini en özgür hissettiği ve yıllar önce uyanışını, gözlerinin, sevincinin, ölçütlerinin ve ahlâk duygularının uyanışını yaşadığı kente yollanmalı.

Odası boşaltılmıştır bile, ama birkaç eşya sağda solda duruyor, ne yapacağını bilemiyor bunları: kitaplar, resimler, kıyı bölgelerine ilişkin kataloglar, şehir plânları ve nereden geldiği anımsanamıyan küçük bir reprodüksiyon. «L'espérance» adını taşıyor Puvis de Chavannes'nin bu tablosu. Tablo üzerinde umut, bakir ve yontulmamış elinde yeşermekten çekinen bir dal, beyaz bir tül üzerinde duruyor. Arka plânda birkaç siyah çapraz; uzakta, sağlam ve canlı, bir harabe; Umut'un üs-

tünde pembe loşluğa gömülen bir gök dilimi, çünkü akşam olmuştur, vakit geçtir ve gece yoğunlaşmaktadır. Gerçi tabloda görülmemektedir gece, ama gelecektir, Umut tablosu üzerine ve çocuksu umutlar üzerine çullanacak ve umut dalını karartıp kurutacaktır.

Ama bir tablodur sadece bu. Tabloyu kaldırıp atıyor.

Sonra yırtık bir yeri bulunan ince bir ipek şal da karşıda durmaktadır, tozdan kokular sürünmüştür. Daha ötede birkaç istiridye kabuğu. Kırlarda henüz tek başına dolaşılmadığı günlerde toplanan taşlar. Tazeyken yollanacağı yere yollanmayarak kurutulmuş bir gül. «Canım», «Sevgilim», «Sen, benim olan sen», «Ah» diye başlayan mektuplar. Ve ateş birden bir «ah» la hepsini yutuyor ve ince bir kül deriyi kıvırıp ufalıyor. Hepsini de yakıyor mektupların.

Çevresindeki insanlardan kendini çözüp alacak ve elden geldiği kadar yenilerine gitmeyecek. İnsanlar arasında yaşayamaz artık. İnsanlar onu felce uğratıyor, diledikleri gibi ona bir biçim vermişlerdir. İnsan bir süre bir kentte kalınca, pek çok kılıklar, sözde kılıklar altında dolaşmaya başlıyor ve kendi kendisi olmak hakkını gittikçe yitiriyor. Dolayısıyla bundan böyle gerçek çehresiyle görünecek ve artık hep öyle kalacak. Uzun zamandır oturduğu bu kentte böyle bir şeye kalkışamaz, ama özgürlüğüne kavuşacağı o kentte bunu yapacak.

Roma'ya geliyor ve vaktiyle başkalarına bırakıp gittiği birine rastlıyor. Dar bir ceket gibi bu kimse giydiriliyor üzerine. Durumu kavrayana ve yatışana kadar kuduruyor, kendini savunuyor, sağını solunu yumrukluyor. Eskiden, biraz daha gençken, burada başka türlü yaşamaya kalktığı için, şimdi ona bir özgürlük tanımıyorlar. Kendisini asla ve hiçbir yerde artık özgür kılamıyacak, baştan başlayamayacak. Bu yoldan yapamayacak bunu. Bekliyor.

Yeniden Moll'a rastlıyor. Boyuna kendisine yardım edilmesi gereken Moll'a. Genel olarak insanlar üzerinde kötümser Moll, insanın değerini önce kendisine karşı ispatlamış görmek isteyen Moll, uzun zaman önce bütün parasını ödünç verdiği Moll, kendisi gibi Elena'yı tanıyan Moll... Moll, şimdi mutluluk içinde, parasını geri vermiyor, bu yüzden onunla konuşmak güç, kolayca gücenip darılıyor. Pek yardıma muhtaç olduğunu görerek bir vakit bütün dostlarıyla tanıştırdığı, önünde bütün kapıların açılmasına çalıştığı Moll; aradaki zaman içinde dört bir yanı tutmuş, hakkında hafif tertip küçük hikâyeler anlatıp, hafiften tahrif ettiği sözlerini sağa sola taşıyarak onu başkalarının gözünden düşürmüştür. Moll her Allahın günü ona telefon ediyor, nereye gitse karşısına çıkıyor. Moll çevresinde dört dönüyor, onun ağzından birtakım itiraflar koparark, bunları ilk köşe başında, önüne çıkan ilk kimseye iletiyor, buna rağmen dostu olarak gösteriyor kendini. Moll yokken gölgesi oluyor, hele dü-

şünce ve hayallerde devcileyin ve daha bir korkunç önüne dikiliyor. Moll, hep Moll. Moll'un zulmü. Ama Moll'un kendisi çok daha ufak tefek bir kimse, ne var ki ona borçlu olmasının acısını şaşılacak bir ustalıkla çıkarıyor.

Otuz yaş kötü başlıyor. Bayalığın mümkün olduğunu ve bunun kendisine erişebileceğini, hattâ şimdiye kadar sık sık kendisine yaklaştığını anlıyor; ama bu kez bayağılık zorla üzerine atılıyor ve boğuyor onu. Ve birden, bu bayalığın uzun bir serüveni olacağına, bunun serpilip büyüyerek hayat içerisinden bir baştan bir başa yürüyüp gideceğine kesinlikle inanıyor. Bu bayalığın asidi onu boyuna dağlayacak ve hiç beklemediği bir zamanda onu yakacak. Moll'u beklememişti.

Birçok Moll'ları beklemesi gerekiyor, sağda solda tanıdığı birçok Moll'lar; bu bir Moll'a bakarak, daha başka Moll'ların da olacağını anlıyor.

Otuz yaşta şaşırıp kalıyor, şimdiye kadar dostları olup olmadığını, şimdiye kadar sevilip sevilmediğini bilemiyor. Bir şimşek bütün bağlılıkları, bütün durumları ve ayrılıkları aydınlatıyor, aldatılmış ve ihanete uğramış olduğunu hissediyor.

Yeniden raslıyor Elena'ya. Kendisini affettiğini sezdiren Elena. Elena'ya karşı minnettar görünmeye çalışıyor. Nasıl şantaj yapıp onu tehdit ettiğini, hırsından çılgın gibi davranarak onu mahvetmek istediğini - bütün bunlar da olalı ancak birkaç yıl geçmiştir aradan -

Elena'nın kendisi de artık pek anlayamıyor. Arkadaşlık etmeye hazır, cana yakın; aklı başında, hoşgörülü, mahzun konuşuyor, çünkü şimdi evlidir Elena. O zamanlar kısa bir süre Elena'dan uzak kalmış, doğrusu onu en budalaca bir şekilde aldatmıştı. Bundan ötesini istemiyerek düşünüyor: Elena'nın intikamı, kaçış, kayıplar, yeniden gönül almalar, utanç, pişmanlık ve yeniden Elena arkasında koşmalar. Şimdi Elena'nın bir çocuğu var; ama saf bir edayla sorunca, Elena gülümsüyor ve çekine çekine, ayrı yaşadıkları zaman gebe kalmış olduğunu itiraf ediyor. Hepsi bir an sıkılmış görünüyor, o kadar. Elena'nın sakin ve serinkanlı haline şaşıyor. Duygusuz ve sinirlenmeden, Elena'nın o zamanki kızgınlığının demek sahte bir nitelik taşıdığını, onun kendini haklı göstermesi ve şantaj yapması için ortada bir neden bulunmadığını düşünüyor; Elena'nın şantajına o zamanlar sadece kendisini suçlu gördüğü için boyun eğmişti. (Oysa Elena'nın, kendisi ancak Roma'dan ayrıldıktan sonra, belki de onu unutabilmek için bir başkasıyla düşüp kalktığını sanmıştı şimdiye kadar.)

Kendisini bütün zaman suçlu bilmiş, Elena da onu suçluluğuna düpedüz inandırmıştı. Usulca ve kesin, suçu içindeki solukla atıyor dışarı ve düşünüyor: O umutsuz durumda aklım başımda değildi. Ama şimdi herşeyi açıkça görmekle aklım başımda hiç değil. Üşüyorum. Keşke kendimde alıkoysaydım suçu.

Bir yokediş eylemi harekete geçmiş bulu-

nuyor. Bu yıl ölmezsem ne mutlu bana. Etrüsk mezarlarını dolaşabilir, kısa bir süre için Campagna'ya gidebilir, sağda solda gezebilirdim.

Roma büyük bir kent. Roma güzel. Ama yeniden burada yaşamak olacak gibi değil. Nasıl da her tarafta yarı dostlar, dostlar arasına karışıyor ve dostun Moll dostun Moll'u çekemiyor, her ikisi ise bir üçüncü dostun Moll'a karşı hoşgörüsüz davranıyor. Arkasına sığınacak olduğun duvara dört bir yandan yükleniyorlar. Bazan seni istemelerine ve senin işe yaramana rağmen, bazan senin şu ya da bu kimseye sempati duyup başkalarını gereksinmene rağmen, yine de bütün davranışlarda tatsız bir taraf var, artık başağrılarıyla ortada dolaşamıyorsun; hemen bu, aşağılayıcı bir antipati olarak yorumlanıyor. Bir mektubu kendini beğenmişlikle, umursamazlıkla suçlanmayı göze almadan cevapsız bırakamıyorsun. Hiçbir randevuya karşıdakileri kızdırmadan gecikemiyorsun artık.

Ama nasıl başlamıştı? Topluluk hayatının o çekişmeli havasına kendini kaptırdıktan hemen sonra dostluk ve düşmanlık ağlarının eğemenliği, vesayeti altına girmişti. Cesaretsizliğiyle o günden bu yana çifte bir hayatı geliştirmiş, kısaca yaşayabilmek için çokgen bir hayatı sürdürmüş değil miydi? Artık herkesi, her kişiyi ve çok kere kendi kendini aldatmıyor muydu? İyi bir soydan gelişi ona bir dostluk ve güven istidadı bağışlamıştı. Barbarca bir eşitsizlik, alabildiğine yüce bir akıl ve kav-

rayış, içinde bir özlem olarak var olagelmişti hep. Buna yalnız, insanların bir diğer insana kötü davrandığı, o insanın da kendisine kötü davrananlara kötü davrandığı, aşağılanmaktan insanın sapsarı kesileceği anlar bulunduğu, herkesin başkaları tarafından ölesiye aşağılandığı, herkesin hayat adındaki o muazzam aşağılanmadan kaçıp kurtulabileceği ölüm karşısında korkuya kapıldığı gibi bir tecrübe eklenmişti zamanla.

Ağustos. Çıkageldiler, demirci dükkânında akkor halinde kızartılan demirsi günler. Boğuk, uğuldamaya başlamıştı zaman.

Kıyılar sarılmıştı; deniz bundan böyle dalgalarını kıyılara yuvarlamıyor, bitkin düşmüş gibi yapıyordu; derin, mavi bir bitkinlik.

Izgarada, kumda kızarmış, alev alev tutuşmuş: kolay bozulan insan eti. Denizin karşısında, kumdan tepeler üzerinde: et.

Yazın kendini böyle harcayıp tüketmesinden korkuyordu. Çünkü çok geçmeden güzün geleceğine işaretti bu. Ağustos ayı panikle, çabuk davranma ve hızlı yaşama zorunluluğuyla doluydu.

Kum tepelerde kendilerini kucaklanmaya bırakıyordu bütün kadınlar, kayalar ardında, kabinelerde, çamların gölgesindeki otomobillerde; hattâ kentte ikindi üzerleri indirilen pancurlar gerisinde, yarı uykularda kendilerini sunuyor ya da bundan bir saat sonra gezi yerindeki tembel sessiz caddelerin cıvık asfaltında

yüksek ökçeleriyle takılıp kalıyor, tutunacak bir yer arayarak, yanıbaşlarından geçen birisinin koluna uzanıyorlardı. Hiç bir söz konuşulmadı bu yaz. Hiç bir isim söylenmedi.

Denizle kent arasında, açık renk ve koyu cisimler arasında, anlık tutkuların biriyle ötekisi arasında, fokurdayan güneşle gecemsi kıyılar arasında, bütün varlığıyla yaza yakalanmış, ileri geri sallanıp durdu. Ve güneş her sabah daha bir erken doğdu, doymak bilmeyen gözler önünde, gittikçe daha erken denize yuvarlandı.

Bu kadar korkunç üzerine çullanan yeryüzüne, denize ve güneşe yakardı. Kavun karpuzlar olgunlaşınca parça parça doğradı onları. Susuzluktan ölüyordu.

Bir milyar kadın sevdi, hepsini de aynı zamanda ve aralarında ayırım gözetmeksizin.

Bana eklediklerini üzerimden sıyırıp atsam, ben kim olurum bu altın Eylül ayında? Bulutlar uçuşmaya başlayınca kim?

Etimin misâfir ettiği ruhum, iki yüzlü ev sahibinden daha da büyük bir düzenbazdır. Her şeyden önce onunla karşılaşmaktan çekinmeliyim. Çünkü düşündüğüm hiç bir şeyin benimle bir ilişkisi yok. Her düşünce, yabancı tohumların yeşermesinden başka bir şey değil. Beni ilgilendiren hiçbir şeyi düşünecek güçte değilim, hep beni ilgilendirmeyen şeyler düşünüyorum.

Politik, sosyal ve diğer birkaç kategori içerisinde oluyor düşünmelerim, yer yer yalnızlık

içinde ve amaçsız düşünüyorum, ama hazır bulduğum kurallara dayanan bir oyunun hiç dışına çıkmıyorum. Bir ara belki kuralları değiştirmeyi düşündüğüm oluyor, ama oyunu değil. Oyunu asla.

Reflekslerle iyi eğitilmiş bir irade çıkını olan ben, tarih süprüntüsüyle, güdülerin ve içgüdülerin süprüntüleriyle beslenen **ben**, bir ayağı vahşi topraklarda, bir ayağı sonsuz uygarlığın ana yolunda olan **ben**. Her türlü malzemeden bir karışım, keçeleşmiş, çözülmeyen, ama yine de kafasına arkadan indirilecek bir darbeyle yokedilebilecek olan **ben, içine nüfuz edilemeyen, suskunluktan oluşan susturulmuş ben . . .**

Neden bir yaz boyu sarhoşluklarda yokolmayı ya da sarhoşluklarda yücelmeyi aradım? Herhalde sadece bir kimsenin - çok oluyor - birkaç ses çıkarıp bıraktığı öksüz bir enstrüman olduğumu görmemek için; çaresizlik içinde söz konusu seslerin varyasyonlarını bulmaya çalışıyor, büyük bir hırsla bunlardan kendi el yazımı taşıyacak bir ahenk yaratmaya uğraşıyorum. Kendi el yazım. Önemli olan, bir şeyin benim el yazımı taşımasıymış gibi. Yıldırımlar üzerine düşerek ağaçları ikiye böldü. Cinnet insanlar üzerine yürüyüp, onları içten içe doğradı. Çekirge sürüleri tarlalar üzerine yağdı ve geride oburluklarının izini bırakıp gitti. Seller tepeleri, taşkınlar bayırları mahvetti. Depremler durup dinlenmedi. El yazıları işte bunlar, biricik el yazıları!

Kitaplara dalmasam, tarihlere ve efsanelere, gazetelere, haberlere dalmasam, başkalarına bildirebileceğim bunca şey içimde serpilip büyümez, bir hiç, bir anlaşılmaz olaylar yığını olurdum. (Ve bu da belki iyi olurdu, o zaman belki yeni bir şey gelirdi aklıma!) Görebilmek, işitebilmek, bunlar hakettiğim şeyler değil benim, ama duygularım, bunları gerçekten hakediyorum, ak kıyılar üzerindeki bu balıkçılları, bu gece gezginlerini, gönlümü şoselere doğru çeken bu göçebeleri. İsterdim ki, kafalarının eşsizliğine ve düşüncelerinin sağlam rayicine inanan herkese şöyle sesleneyim: Siz yine güzel güzel inanın! Ama şıngırdatıp durduğunuz bu akçeler tedavülden kaldırılmıştır, henüz haberiniz yok sizin. Üzerlerindeki kuru kafa ve kartal resimleriyle tedavülden çekin bunları. Grek ülkesi ve Buddha ülkesi çağının, Aydınlanma ve Alşimi döneminin geçtiğini itiraf edin! İtiraf edin ki, eskilerin döşediği bir ülkede oturuyorsunuz, görüşlerinizin tümünü kirayla edindiniz, dünyanızın imgelerini kira karşılığında ele geçirdiniz. İtiraf edin ki, gerçekten ödeme, hayatınızla ödeme yaptığınızda, bunu sizin için değerli herşeye veda edip, rıhtımlarda ve pistlerde veda edip parmaklığın arkasına geçtikten sonra yapıyorsunuz ve ancak ordan öte kendi yolunuzu yürümeye başlıyor, kendi yolculuğunuza çıkıyorsunuz. Bir hayalî istasyondan bir hayalî istasyona koşan, bir yere varmış olmayı önemsemeyen yolcular!

Uçuş denemesi! Yeni sevgi denemesi! Mademki bir büyük kavranılmadık dünya senin umutsuzluğuna kendini sunuyor - aldırma!

Gölge uyku, uçurumlar üzerinde kanatlı neşe. Bir kimse bir diğerini sımsıkı sarmaz, onu kendi haline bırakırsa, ahtapot - insan ağını toplar, artık hemcinsini yiyip yutmazsa... İnsanlık: Arada bir uzaklığı kollamak.

Benden uzak durun, yoksa ölecek ya da öldüreceğim, ya da kendi kendimin ölümünü hazırlayacağım. Uzak durun, n'olur!

Kızgınım, başı sonu olmayan bir kızgınlık. Eski bir buz çağından gelen ve şimdiki buz çağına yönelen bir kızgınlık... Çünkü dünya mademki sona erecek - herkes de söylüyor bunu, müminler, batıl inanç sahipleri, bilginler, peygamberler söylüyor, günün birinde sona erecek - neden o vakit kendisi dönüşüne son vermeden, infilâk etmeden ya da kıyamet kopmadan önce olmasındı bu? Neden bu kuşak ahlâki bir davranışın üstesinden gelerek herşeye kendi eliyle bir son veremesindi? Ermişlerin sonu, verimsiz verimlilerin, gerçekten sevenlerin sonu. Böyle bir şeye karşı tesadüfen söylenecek bir şey olmazdı belki.

Sabahları gittikçe daha güç uyanır olmuştu. Gözlerini kırpıştırarak biraz ışığa bakıyor, sonra dönerek başını yastığa gömüyordu. Daha bol uykulara avuç açıyordu. Gel, güzel güz! Son güllerin açtığı bu ekim ayında...

Ama bir ada vardır, biri bu adadan anlat-

mıştır kendisine, Ege Denizi'nde bir ada, üzerinde yalnız çiçeklerle taştan aslanlar vardır; bizim burda alçakgönüllü ve kısa bir süre için açan çiçekler, orada yılda iki kez iri ve ışıl ışıl açar. Toz toprak ve düşmanca kayalar onları yüreklendirir. Yoksulluk onları güzelliğin kucağına iter.

Çokluk öğle sonrasının geç vakitlerine kadar uyuyor ve amatörce oyalanmalarla akşamı atlatıyordu. Bu bol bol uyumalara karşı öfkesi gittikçe artıyor ve uyuyarak güç kuvvet topluyordu. Birdenbire zamanı yavan, artık işe yaramaz bir nesne olarak görmeye başlamıştı. Memnun olmak için belli bir davranışta bulunması, hayatta kalmak için bir isteğini gerçekleştirmesi ya da bir açgözlülüğünü doyurması gerekmiyordu.

Bu göçüp giden yılın ayırıcı özelliği, ışıktan yana eli sıkı oluşuydu. Işıklı günler bile gri bir renk taşıyordu.

Bundan böyle sadece küçük lokallere, Ghetto'ya ya da Trastevere'deki arabacı kahvelerine gidiyor ve buralarda hergün aynı saatte ağır ağır campari'sini yudumluyordu. Alışkanlıklar ediniyor, bunlar, hattâ bunların en küçükleri üzerinde titizlikle duruyordu. Bütün bu katılaşmalarını seyrediyordu hoşnutlukla. Telefonda çok vakit şöyle söylüyordu: Sevgili dostlarım, bugün maalesef gelemeyeceğim. Belki bir dahaki hafta. - Bir dahaki hafta telefonunun fişini çekiyordu. Mektuplarda da artık bir söz vermiyor, bir açıklamada bulunmaya

yanaşmıyordu. Bunca saati boşuna başkalarıyla geçirmişti şimdiye kadar, gerçi şimdi geçen saatlerden yine yararlandığı yoktu, ama bunları kendisine doğru eğip büküyor, bunları kokluyordu. Tatmaya başlıyordu zamanı; tadı temizdi ve güzeldi. Kendisini tamamen kendinden tarafa çekip almak istiyordu. Ama kimse bunun farkında olmuyor ya da farkında olmaya yanaşmıyordu. Başkalarının gözünde hâlâ har vurup harman savuran biri, hâlâ her tarafa yetişen biriydi. Bazan bulutumsu hayaline kentte raslıyor, eskiden tanıdığı için çekingen selâm veriyordu. Bugünkü hayali değildi, bugün başka biri olmuştu çünkü. Kendini tek başına iyi hissediyor, artık hiçbir istekte bulunmuyordu; istek yapılarını yıkıyor, umutlardan el çekiyor, günden güne daha çok yalınkat oluyordu. Alçakgönüllü düşünmeye başlamıştı dünya üzerinde. Kendine bir görev arıyor, hizmet etmek istiyordu.

Bir ağaç dikmek, bir çocuğa hayat bağışlamak.

Yeterince alçakgönüllü bir istek mi bu? Yeterince yalınkat bir istek mi?

Çalışıp çabalayıp biraz toprak ve bir eş edinse kendine - alabildiğine bir alçakgönüllülükle bunu yapanları tanıyor, - sabah saat sekizde evden çıkabilir, parklarda bir yer doldurabilir, taksitle mobilya satışlarından ve devletin çocuk zamlarından yararlanabilirdi. Bir işi gücü olur, çalışmasına karşılık banknotlar halinde kendisine teşekkür edildiğini görür, bu

banknotları kullanarak kendisine ve aile fertlerine rahat bir hafta geçirtebilirdi. Dolaşım sürecinin şenlenmesinde de pay sahibi olabilir, kendisi de bu dolaşıma katılabilirdi.

Bu da pek hoşlanacağı bir şey olurdu: bir ağaç dikmek. Bütün mevsimler boyu ağacı göz altında tutar, ondaki halkaların nasıl oluştuğunu görür, çocuklarını ağacın üzerine tırmandırırdı. Ürün almak hoşlanacağı bir şey olurdu: Elmalar. Elma sevmemesine rağmen bir elma ağacı üzerinde diretiyor. Sokakta gördüğü çocukların erkek mi, kız mı oluşlarına aldırmamasına rağmen, bir erkek evlat tam gönlüne göre. Oğlunun da ilerde çocukları olur, oğulları olurdu.

Ama o kadar uzakta bulunan, dışarda başka ellere geçecek bahçede, dışarda kendisinin artık yaşamıyacağı zaman içerisinde bir hasat! Ürperiyor. Oysa burada bütün yer küresi ağaçlar ve çocuklardan geçilmiyor; kel, kötürüm ağaçlar, açlık çeken çocuklar; onları onurlu bir varoluşa yüceltebilmek için hiçbir yardım elvermiyor. Yabanî bir ağaca bak! Bu çocuklara sahip çık! Elinden geliyorsa yap bunu, bir tek ağaç bile olsa onu kesilmekten koru ve sonra konuş!

Umut: Hiçbir şeyin umduğum gibi olmayacağını umuyorum. Ağaç ve çocuk bana gelecekse, bu gelişin, bununla ilgili bütün umut ve alçak gönüllülüğün içimden silinip gideceği bir zamanda olacağını umuyorum. O zaman ben de onlarla düşüp kalkabileceğim, güzel güzel

ve kesin, ve onlardan ölüm saatimde ayrılabileceğim.

Ama yaşıyorum işte! Yaşıyorum! Değiştirilemeyecek bir şey bu.

Bir ara yirmi yaşında ancak varken, Viyana Ulusal Kitaplığı'nda bütün nesneler üzerinde en son noktaya kadar düşünmüş ve yaşamakta olduğunu anlamıştı. Küçük yeşil lâmbalar yanar ve okuyucular tabanlarını usulcacık yere basarak bir gölge gibi sağa sola süzülürken, usulcacık öksürüp, kitap kapakları arasına sığınmış cinleri perileri uyandırmaktan korkar gibi usulcacık yaprakları çevirirken, kitaplar üzerine boğulmakta olan bir kimse gibi uzanmış yatıyor ve düşünüyordum. **O düşünüyordu** - bunun ne demek olduğunu anlayan çıkar mı acaba? Bir sezgi sorusunun ardına düştüğü, bütün kavramların, yumuşak ve elle tutulacak kadar yakın, kafasında bulunduğu anı tastamam anımsıyor henüz. **Ve düşündü, düşündü** ve bir salıncakta gittikçe yukarılara yükseldi, başı dönmeden yükseldi, ve birden bir tavana doğru uçtu, tavanı ister istemez delip arkaya geçmesi gerekiyordu. Bu anda herşeye ve en son şeye ilişkin bir şeyi kavramak üzere bulunduğundan, o ana kadar hiç bilmediği bir mutluluk duygusuna kapıldı. Bir sonraki düşüncesiyle tavanı delip geçecekti. İşte bu anda olanlar oldu. Bu anda başına bir darbe inip zihnini karmakarışık etti, başının içinde başgösteren bir ağrı bu işten el çekmesini bu-

yurdu, düşünmesini yavaşlattı, şaşkına uğramış, salıncaktan sıçrayıp indi aşağı. Düşünme yeteneğinin sınırlarını aşmıştı veya vardığı noktadan öte hiçbir insanın düşünmesine imkân yoktu. Yukarda, başının içinde, kafatasında bir çatırdama oldu, korkutucu bir şekilde çıtırdadı bir şey ve birkaç saniye çıtırtı sona ermedi. Cinnet getirdiğini sanarak iki eliyle kitaba sarıldı. Başını önüne sarkıtıp gözlerini yumdu, tamamen kendinde ve aynı zamanda baygın.

Her zamankinden çok sonunda bulunuyordu, bir kadınla yatıp beynindeki bütün hatların bir an kesilmeye uğradığını, benliğinin yokolmasını beklediği, çiftleşmeler ülkesine kendini ayak atıyor hissettiği zamandakinden daha çok sonundaydı. Çünkü şimdi yokolan şey, o eski büyük salonda, yeşil küçük lâmbaların ışığında, görkemli harf şöleninin sessizliğinde yokolan şey, fazlasıyla yukarlara yükselmiş bir yaratık, mavi loşluklara gömülen koridorlardan geçerek bir ışık kaynağına ulaşmaya çalışan kanatlı bir varlık, daha doğrusu bir düşman değil de bir yaradılışın belki sır ortağı olan insandı. Ve sır ortağı olması mümkün biri olduğundan yokedildi, bundan böyle asla bir daha o kadar yükselemeyecek ve dünyayı askıda tutan mantığa dokunamayacaktı.

Kendini geri çevrilmiş, güçsüz hissetmiş ve o saatten sonra bilim, içerisinde hatalı davrandığından, fazla ilerlere gittiğinden ve bu arada mahvolduğundan, artık kendisi için deh-

şet verici bir şeye dönüşmüştü. Artık sadece falan filan şeyi daha önce öğrendiklerine ekleyebilir, bir yerde yamaklık yapabilir, zekâsını esnek tutmaya çalışabilirdi, ama bütün bunları umursadığı yoktu. Kendini dışarda bir yere yerleştirse, sınırdan karşılara ve oradan kendi üzerine, dünya, dil ve varolan bütün koşullar üzerine bakabilse memnun olacaktı. Yaşadığı sırrı açıklamaya elverecek yeni bir dille dönse memnun olacaktı.

Oysa bu durumda herşey elden kaçırılmıştı. Yaşıyordu, evet, yaşıyordu, ilk olarak hissediyordu bunu. Ama artık biliyordu ki, bir hapishanede yaşıyor ve buraya da yerleşmesi gerekiyordu, çok geçmeden de gazaba gelecekti ve o kadar yalnızlığa kapılmamak için, eldeki bu biricik serseri dili de söz hakkına kavuşacaktı. Çorbasını kaşıklaması gerekecek ve en son gün mağrur ya da korkak olacak, susacak, küçümseyecek ya da burada kendisine raslayamadığı ve oraya da gitmesine izin vermeyen Tanrı'ya sözlerini hırsla yöneltecekti. Çünkü buradaki bu dünya, buradaki bu dille bir bir alıp vereceği olsa Tanrı, Tanrı olmazdı. Bu hezeyan içinde olamaz Tanrı, onun içinde olamaz, ancak bu hezeyanın varolmasıyla, burada bu hezeyanın olması ve hezeyanın bir sonunun bulunmamasıyla ilgisi olabilirdi.

Aynı yılın kışı Leni'yle dağlara çıktı, Rax Dağları'na, hafta sonunda, evet, çok iyi anımsıyor. Ancak şimdi çok iyi anımsıyor bunu. Üşü-

müşler, titremişler, fırtınalı gecede korkarak birbirlerine sarılmışlardı. Pek ince ve külüstür yorganı nöbetleşe birbirlerinin üzerine atmış, ama yarı uykularda birbirlerinin üzerinden yine çekip almışlardı. Daha önce Moll'a giderek herşeyi anlatmıştı. Ne yapacağını bilemediğinden Moll'a koşmuş, bütün olup bitenlerden bir şey anlamamıştı; tanıdığı bir doktor yoktu, kendi kendisini ve Leni'yi tanımıyordu, kadınları tanımıyordu. Leni pek gençti, ve Leni'ye karşı böbürlendiği bütün bilgisi Moll'dan geliyordu. Moll kendi kendisini tanıyor ya da tanıdığını ileri sürüyordu. Leni'den akşam kayak kulübesinde yutmasını istediği tabletleri Moll sağlamıştı. Moll'la herşeyi konuşmuş, acınacak durumda olmasına rağmen Moll'un ona gıpta etmesine ses çıkarmamıştı. (Kız oğlan kız ha! Bu kentte böylesi geçmedi benim elime, anlat anlat, sevgili dostum!) Moll'la içmiş ve Moll'un görüşlerini sarhoşlukta soluduğu havayla çekip almıştı içerisine. (Zamanında kesip atacaksın. Yapılacak tek şey var: Bu işten sıyrılmak. Geleceği düşünmek. Boynuna bir taş.) Ama o karlı gecede kendisinden, Moll'dan, Leni'den dehşet duymuştu, kızın başına gelecekleri bildiğinden beri Leni'ye dokunmak istemiyordu artık, bu kemikten yavan vücuda, bu kokusuz çocuksu vücuda dokunmak istemiyordu; bu yüzden gece yarısı yataktan kalkarak yeniden gazinoya inmiş, boş bir masaya oturarak kendi kendine acınmış, derken sarışın iki kayakçı kızın gelip masasına oturması

üzerine yalnız kalmaktan kurtulmuş, içip sarhoş olmuş ve iki kızla yukarı çıkmış, hükümlü biri gibi onların arkasından gitmiş, Leni'nin uyanık ağladığı ya da uyuduğu ve uykusunda gözyaşı döktüğü aynı kata çıkmıştı. İki kızla kendini bir odada bulup, onlarla birlikte güldüğünü işitince, herşey gözüne basit ve kolay görünmüştü. Herşey henüz vardı kendisi için, herşeyi istiyebilirdi. O kadar kolaydı ki! Ancak arada doğru dürüst biri ilişki kuramamıştı, ama bunun üstesinden gelecekti, hemen o anda, ve ondan sonra hep böyle kalacaktı. Kendini bir kolaylık sırrının, bir uygunluk ve suçsuz suçluluk sırrının ortağı hissediyordu. Daha kızların birini öpmeye başlamadan, Leni'yi feda etmişti. Daha bir direnme ve utanç kalıntısını yenip elini ötekisinin saçlarına daldırmadan, korkuyu sıyırıp atmıştı üzerinden. Ama sonra karşılığını ödedi bunların, çünkü tiz perdeden sözcüklere ve kendisini çember içerisine alan karmakarışık kekelemelere karşı kulaklarını tıkayamadı. Artık geri dönemez ve gözlerini kapayamazdı, ışık yanan gecelerde önceleri ve sonraları görmesi bağışlanan herşeyin karşılığını, gözleriyle ödedi. Ertesi sabah Leni ortalarda yoktu. Viyana'ya dönüp birkaç gün eve kapandı, Leni'ye gitmedi, bir daha aramadı onu, bir daha ondan hiç bir haber almadı. Ancak yıllar sonrası Leni'nin kaldığı III. Bölge'deki eve uğradı; ama Leni artık o evde oturmuyordu. Onun nerede olduğunu soruşturup öğrenecek cesareti yine göremedi kendinde;

zaten Leni aynı evde oturuyor bile olsa, hemen geldiği gibi çekip gidecek, kaçıp gidecekti. Bazan, kâbuslu saatlerde, Leni'yi şişmiş bir yüzle Tuna'dan aşağı sürüklenirken ya da bir çocuk arabasını kentin parkında önü sıra iterken (böylesi günler parka uğramaktan kaçıyordu) veya, çocuk asla yaşıyor olamayacağından çocuksuz, bir mağazada tezgâhtarlık yaparken görüyor, daha kendisi onu farketmeden Leni ona ne istediğini soruyordu. Bazan da taşradaki bir ticarî ajanla mutlu bir izdivaç yapmış olarak çıkıyordu Leni karşısına. Ama herşeye rağmen onu bir daha görmedi. Ve onu benliğinin o kadar derinlerine gömmüştü ki, karlı gece ve kayak kulübesinin küçük pencerelerine kadar ulaşan kar yığınının tablosu, birbirleriyle sarmaş dolaş üç vücudun ve kikirdeşmelerin, cadı kikirdeşmelerinin ve sarışın saçlar üzerinde yanan bir lâmbanın tablosu, ancak seyrek olarak yukarlara çıkıyordu.

Mademki mübalağaya sapılmıştır, biri bir başkası için kazdığı kuyuya kendisi düşüp atalar sözünün dediği çıkmış, ay değişimi ve güneşin seyrine ilişkin kehanetlerin biraz daha doğrulukları anlaşılmıştır, tek kelimeyle hesapta şimdilik bir hata olmayıp, evrende uçması gereken herşey uçmaktadır, başını sallayıp nasıl bir zamanda yaşadığını düşünmesi gerekiyor.

Herkes gibi o da iyi hazırlanmamıştır; ancak en küçük bir parçayı biliyor; zaten herke-

sin bildiği, olup bitenin en, en küçük bir parçası.

Tesadüfen bildiğine göre, yanılmayan robotlar vardır ve bir vatman biliyor, bir ara kalkış saatinde ve yolun kimin olduğu konusunda yanılmıştır. İşleri başından aşkın olunca, yıldızlar ve gezegenler de yanılıyordur belki, dalgınlıktan, yorgunluktan ve dikkatleri ışıklarındaki o eski şiirselliğe kaydığından.

Yukarıda olmak istemezdi, ama yukarının sürüp gitmesinden memnun, çünkü yukarı aynı zamanda aşağıdadır, dolayısıyla dört bir taraftaki sürüp gitmeden memnun, çünkü önüne durulacak gibi değil bu. Kimse önüne duramaz. Düşüncelerin önüne durulamaz ve onları çekip uzatacak bir araç da yoktur. Ayrıca evrenin sağında uçulmuş, solunda uçulmuş farketmez, çünkü herşey zaten uçmaktadır, sözgelişi dünya uçmaktadır ve uçuş uçuş içinde olursa, uçmalar ve dönmeler o kadar daha iyi olur, çünkü bilinir böylelikle ne kadar çok dönüldüğü ve hiçbir yerde tutunacak bir yer olmadığı, insanın üzerindeki yıldızlı gökte bir yer olmadığı...

Ama senin benliğinde, içerde, senin âdeta yukarı çıkamayarak uçmaya pek katılamadığın, gerçi yine tutunacak bir yer olmaktan uzak, ama uçmalar ve füze rampalarıyla ilişkisiz eski sorulardan durgun ve koyu bir lâpanın bulunduğu, direksiyonu ancak kısa hamlelerle ve ancak belli belirsiz döndürebildiğin, tarih içinde bir ahlâk bulunmadığından bir ahlâ-

kın hazırlandığı, içerisinde ahlâkın ahlâkını aradığın ve hesabın doğru çıkmadığı yerde

Birinin bir çukur kazıp içine kendi düştüğü, senin saplanıp kaldığın ve sağa sola dönüp durduğun, yine de içinden çıkamadığın ve bundan böyle kalakaldığın yerde

Çünkü kafanda bir ışık çakmaz (ve ışık bızı üzerinde bütün bilgileri bilmen neye yarar o zaman?), dünyaya, sana, bütün yaşamalara ve yaşamamalara ve ölümlere ilişkin bir ışık kafanda çakmaz o yerde

Çünkü o yerde yalnız işkence vardır, çünkü sen kendi bayağı dilinde gerekli sözcüğü bulup dünyayı çözemezsin

Ancak denklemi çözebilirsin, ki dünya aynı zamanda bir denklemdir.

Dünya aynı zamanda bir denklemdir, çözülür denklem ve altın eşit altın, pislik eşit pisliktir

Ama senin içindekine eşit, senin içindeki dünyaya eşit bir şey yoktur

Bundan vazgeçebilsen, iyi ve kötüye ilişkin alışılmış bunalımdan dışarı çıkabilsen ve eski sorunların lapasını bundan böyle karıştırmayarak ilerlemenin içerisine girmeyi göze alabilsen

Yalnız gaz ışığından elektrik ışığına, balondan rokete olan ilerlemenin değil (ikinci dereceden bir iyileşme olur bu)

İnsanı feda edebilsen, eski insanı, ve bir yenisine kapıları açabilsen, o zaman

Dünya şimdiki gibi kadın ve erkek arasın-

da sürüp gitmese, gerçek ve yalan arasında şimdiki gibi gerçek ve şimdiki gibi yalan

Bütün bunların şeytan görse yüzünü

Senin için değeri olan hesabı yeniden yapsan ve yaptığın hesabı heseba katsan

Bir pilot olsan, açık seçik ve dümdüz yaylar çizsen havada, bundan böyle bütün olup bitenlerin öyküsünü değil, sana ve senden başka birine ve bir üçüncü kişiye ilişkin haberler, raporlar sunsan sadece

Artık yaralı, kırgın, safiyet ve öç almaya tutkun değil, sağlam olsan

Artık hiçbir masala kanmasan, karanlıkta artık korkmasan

Artık rizikolara girmesen, kayıplara uğramayıp kazançlar sağlamasan da eylemde bulunsan

Eylemde bulunsan, daha büyük bir düzen içerisine el atsan, düzen içerisinde düşünsen, düzen içerisinde olsan, hesap içinde olsan, aydınlık düzen içinde erisen

«Varolanın çerçevesi» içerisinde herşeyin daha iyi olacağını düşünmesen, zenginler bundan böyle zengin, yoksullar bundan böyle yoksul olmasa, suçsuzlar artık mahkûm edilmeyerek suçluların cezalandırılmaları gerekse

Artık avutmak ve iyilikte bulunmak istemesen, hiçbir avuntu ve yardım beklemesen

Acımaların ve acıların şeytan görse yüzünü, şeytanın şeytan görse yüzünü, o zaman

Ve dünya tutulmasına müsaade ettiği yerinden, dönme sırrını saklı bulundurduğu ye-

rinden, henüz el sürülmemiş olduğu, henüz sevilmemiş ve kirletilmemiş olduğu, henüz ermişlerin uğrunda kendilerini harcamadıkları ve canilerin kan lekeleriyle pisletmedikleri yerinden tutulsa

Yeni durum yaratılmış olsa

Hiçbir kafada eskilerin yolu izlenmese

Nihayet Nihayet gelse

O zaman

O zaman bir kez daha fırla yerinden ve eski aşağılık düzeni alaşağı et

O zaman dünyanın başkalaşması, yön değiştirmesi için başka türlü ol, nihayet başka türlü ol! O zaman, bu yeni yöne yönelmeye bak!

Otuz yaşından içeri girip de kış çıkagelince, buzdan bir kıskaç kasım ve ocak aylarını bir arada tutup kalbini dondurmaya başlayınca, kahırlar üzerinde uykuya dalıyor. Kaçıp uykuya sığınıyor, dönüp uyanıklığa kaçıyor, bulunduğu yerde ve geziye çıkarak kaçıyor, küçük kentlerin terkedilmişliği içerisinden geçiyor ve bundan böyle kolu bastırıp bir kapıyı açamıyor, bundan böyle selâm veremiyor kimseye, çünkü kendisini görmelerini ve kendisiyle konuşmalarını istemiyor. Bir soğan gibi, bir bitki kökü gibi toprağın sıcak kalmış yerine gömülüp kaybolmak istiyor. Düşünceleri ve duygularıyla kışlamak. Büzülen bir ağızla susmak. Bütün konuştuklarının, bütün hareketlerinin ve verdiği bütün sözlerin geçersiz olma-

sını, bunları herkesin unutmasını, kendisinin herkes tarafından unutulmasını diliyor.

Ama kendini sessizlik içerisinde tutuklar tutuklamaz, çevresinde bir koza örüp içerisine girdiğini sanar sanmaz da haklı durumunu yitiriyor. Nemli ve soğuk bir rüzgâr, umutsuzluğunu cezayir menekşeleri ve ölüm çiçekleriyle donatılmış bir çiçekçi kulübesi üzerinden sürüp götürüyor. Ve birden çan çiçeklerini ellerinde tutuyor, satın almak istemediği çiçekleri ellerinde tutuyor, oysa elleri boş geçip gitmek istemişti. Çan çiçekleri, haşarı ve sessiz, çanlarını çalmaya başlıyor, bunun üzerine yürüyor ve felâketinin kendisini beklediği yere varıyor. Bekleyişle dolu, şimdiye kadar görülmedik bir bekleyişle, bekleyiş ve bütün yıllardan kurtulmak isteğiyle dolu.

Ancak şimdi, kendini rahat ve mutlu gördükten, inanılabilir bütün tecrübeleri edindikten sonra o inanılmaz sevgi çıkageliyor. Her geçen gün bir başka türlü seyreden ölüm ritleri ve kült acılarıyla geliyor.

Bu saatten sonra, daha çiçekler sunulacağı bayan sahiplerini tanımaya fırsat bulamadan kendine hâkim olmaktan çıkıyor, çaresizlik içinde, lânetlenmiş görüyor kendini, eti onu beraberinde sürükleyip cehenneme götürüyor. Sekiz gün, ilk yıkılış ve kurtuluş denemesinden sonra bir sekiz gün daha cehennemden içeri yol alıyor. Sempatinin, iyiliklerin, hoşnutlukların yeri yok. Şöyle ya da böyle görünen, şöyle ya da böyle olan bir kadın değildir; kadının

bir adı olmadığı için adını söyleyemiyordu, gözünün yaşına bakmadan onu yerlerde sürüyen mutluluk gibi. Bir ağzın tadının algılanmaktan çıktığı, bir jestin, insanın bir diğer jesti kafasından bulup çıkarmasına vakit bırakmadığı, sevginin yeryüzünde katlanılır herşeye karşılık bir bedel oluşturduğu bir kendini yitirmişlik durumundaydı. Sevgi katlanılacak gibi değildi; beklediği, istediği, bağışladığı hiçbir şey yoktu. Bir çitle çevrilmesine, bakım gösterilmesine ve duygularla toprağa ekilmesine müsaade etmiyor, tersine sınırları aşarak bütün duyguları alaşağı ediyordu.

Şimdiye kadar duygusuz bir zamanı olmamıştı, komplikasyonsuz bir zamanı olmamıştı, şimdi ise ilk olarak boştu, burularak boşaltılmıştı içi ve artık sadece, derin bir memnunluk duygusuyla, bir dalganın onu nasıl kısa aralarla kaldırıp bir kayaya çaldığını ve sonra geri aldığını hissediyordu.

Seviyordu. Bir şeyin iyi ve kötü ya da haklı ve haksız olarak nitelendirilmesini engelleyen bu felâket bütün özelliklerini, düşüncelerini ve amaçlarını elinden almıştı, herşeyden bağımsızdı ve ileriye ya da dışarıya doğru yol olarak gösterilebilecek bir yolun bulunmadığından emindi. Başka tarafta başkaları iş görür, eserler ortaya çıkarmaya çalışırken, o tamamen seviyordu. Çalışmak ve yaşamaktan daha çok güç istiyordu sevmek. Geçen anlar kor gibi yanıyor, zaman kara bir yangın izi gibi geride kalıyor, o ise her geçen an, arı bir alınyazısına

sahip, içerisinde tek bir öğenin eğemen olduğu bir varlık olarak, gittikçe daha diri ortaya çıkıyordu.

İlk sevgi saatinin bile pek fazla olduğunu içgüdüsel olarak kavradığından bavullarını hazırlayıp, en son gücüyle kurtuluşu geziye çıkmakta aradı. Üç mektup yazdı. Birincisinde kendi kendini, ikincisinde sevgilisini zaaf göstermekle suçladı, üçüncüsünde bir suçlu aramaktan vazgeçerek adresini bıraktı: «Postrestan olarak Napoli'ye, Brindizi'ye, Atina'ya, İstanbul'a yaz lûtfen...»

Ama uzağa gidemedi. Geziye çıkmasıyla herşeyin yıkıldığını birden anladı, hepsi biraz parası kalmıştı, oturduğu evin kirasını peşin ödeyebilmek, evi elinde tutmak, herşeye rağmen bir yeri elinde tutabilmek için son parasını da harcamıştı. Brindizi limanında aylak aylak dolaşmaya başladı, iki giysisine varıncaya kadar varını yoğunu elden çıkardı ve kaçak işler aradı kendine. Ama böylesi işlere ve bu işlerin kendisini içerisine atacağı tehlikelere göre biri değildi anlaşılan. Bundan böyle ne yapacağını bilemedi, iki gece açıkta yattı, polisten korkmaya, pislikten korkmaya, sefaletten, yıkılıp gitmekten korkmaya başladı. Evet, yıkılıp gidecekti. Derken bir dördüncü mektup yazdı: «Hepsi iki giysim kaldı, ütülenmeleri gerekiyor bunların da, sonra iki de pipom var ve senin bana armağan ettiğin bir çakmak. Benzin bitti içinde. Ama beni yazdan önce görmek istemez, yazdan önce N.'den ayrılamazsan...»

Yazdan önce!

«Ve hâlâ bilmiyorsan kiminle, niçin, ne diye, oh Allahım... Ama sen bilirsin de belki ben yine bilmem, ve o zaman daha yürekler acısı olur durumum. Artık hiçbir yolda bir çıkar yol göremiyorum. Keşke o zaman ölüp gitseydik.»

Yaz gelmeden! O zaman bu yılın cezasını çekmiş olacaktı ve ilerde otuz yılın kumaşından hazırlayabileceği herşey, gündelik şeyler olacağa benziyordu. Oh, yazgımızın yerine gelmesi için gerçekten yanılmamız, aklî melekelerimizin zayıflaması, aptallaşmamız ve anlayış göstermeye başlamamız mı gerekiyor? Yaşlıların aleyhine konuşmamalıyım, dedi kendi kendine, çünkü çok geçmeden ben de o duruma geleceğim ve bütün yaşanmış yıllarım üzerime çullanırken duyacağım korkuyu şimdiden hisseder gibiyim. Çok geçmeden. Ama henüz buna karşı duruyor, bu ışığın söneceğine inanmak istemiyorum; gençliğin, bu aralıksız parıldayan ışığın. Ama bu ışık gittikçe daha tıknefes ve aç titreşmeye başlayınca, bir iş bulma ya da bir gemiyle yolculuğu sürdürme çabaları, kendinden genç birine ya da bir meczuba daha çok yaraşacak bu türlü teşebbüsler başarısızlığa uğrayınca, eve bir mektup yazdı. Gerçeği olduğu gibi yazdı âdeta ve babasından yardım rica etti. Perişan durumda hissediyordu kendini, çünkü otuz yaşındaydı ve şimdiye kadar güçlükleri yenmenin üstesinden gelmiş, asla bu kadar güçsüzlük ve çaresizlik içinde kalmamıştı. Yıkılışını itiraf edip para istedi ba-

basından. Hiçbir yerden kendisine bu kadar çabuk para yollandığı olmamıştı. Daha bu acele kurtuluştan kendine gelecek vakti bulamamıştı ki, hemen dönüş yolunu tuttu. Venedik üzerinden gidiyordu.

Akşam geç vakit Markus Alanı'nın önüne geldi, doğru alana yürüdü. Sahne boştu. Seyircileri âdeta bir dalga sürüyüp götürmüştü banklardan. Deniz gökyüzüne tırmanmıştı, koylar titreşen ışıklarla doluydu, çünkü şamdanlar ve fenerler ışıklarını aşağılara, sulara saçmıştı.

Işık, ışıklı ışıltı, ışıksızlardan uzak. Bir hayalet gibi dolaşıyordu. Daha baştan beri güzelliklere, güzelliklerin seyrine içinden gelen bir şey itelemişti onu ve güzelliklerde dinlendiği zaman kendi kendine şöyle söylemişti: Ne güzel! Bak bu güzel! Güzel, güzel bir şey! Hep böyle güzel olsun da güzel için hayhay kendimi mahvedeyim, yani güzellik için, bu «...den daha çok» için, bu başarılı şey için. Olup bitenlerden sonra gitmek isteyeceğim bir cennet bilmiyorum. Ama benim cennetim güzelin olduğu yerdedir.

Bununla oyalanmayacağıma söz veriyorum, çünkü güzellik kötü ün yapmış, koruyucu bir şey olmaktan çıkmıştır ve acılar yine bir başka türlü seyretmeye başlamıştır.

Eskiden nasıl gezilere çıkılacağını bilememişti asla. Kalbi çarpa çarpa ve cebinde biraz parayla trenlere binmişti. Yabancıların tedbirli davranarak bütün otel odalarını çoktan elleri-

ne geçirdikleri ve dostlarının çoktan uykuya yattığı gece saatlerinde kentlere inmişti hep. Bir defasında bir yatak bulamayarak bütün gece sokakta dolaşmıştı. Gemilerde ise kalbi daha çok çarparak seyahat etmiş, uçaklarda kendinden geçerek soluğunu tutmuştu. Ama bu kez tarifeyi etüt etmiş, bavullarını saymış, bir hamal tutmuştu. Kendisine bir yer ayırtmıştı önceden ve yanına yolda okuyacağı şeyler almıştı. Nerde aktarma yapması gerektiğini biliyordu ve parası daha peronda kahve içer içmez bitmemişti. Şimdi kalantor bir adam edasıyla ve pek serinkanlı seyahat ediyordu. Halinden niyeti anlaşılacak gibi değildi; göçebe yaşayışına bir son vermek, geri dönmek istiyordu. Hepsinden çok sevdiği kente, vergiler ödediği, kendisine pahalıya mal olan tecrübeler edindiği, öğrenim paraları ve daha başka birtakım paralar ödemek zorunda kaldığı kente dönüyordu. Viyana'ya dönüyor, ama «eve» sözcüğünü kullanmaktan yine de çekiniyordu.

Kompartımanda yere uzandı, katlayıp yuvarladığı paltosunun üzerine başını koyarak düşünmeye başladı. Bu yatakta, Avrupa içinden yuvarlana yuvarlana yol alacak, düşlerden korkuyla sıçrayacak, aşinası olduğu dağlara yaklaşınca üşüyecek, zaman zaman kestirecek, acıyla anımsayacaktı. Çıkış noktasına dönmek istiyordu, çünkü dünya denen şeyi yeterince görmüştü.

Kentin iç kesiminde postaneye yakın bir otele yerleşti. Şimdiye kadar bir otelde kalma-

mıştı Viyana'da. Kiracının kiracısı olarak evlerde oturmuş, bazan oturduğu evin banyosundan kendisinin de yararlanmasına müsaade edilmiş, bazan evin telefonunu kendisinin de kullanmasına izin verilmişti. Akrabalarının yanında, tek başına yaşayıp onun tütün kokusuna pek katlanamayan bir hemşirenin yanında, kaplıcaya gittiği vakitler kedileriyle kaktüslerine bakması gereken dul bir general karısının yanında kalmıştı.

İki gün öylesine karanlık içindeydi ki, kimseye telefon etmeyi göze alamadı. Kimse onu beklemiyordu; birkaç kişiye hanidir bir şey yazmamış, bir kaç kişiyse onun yazdığı mektuplara hiç cevap vermemişti. Birçok nedenler dolayısıyla dönmemesi gerektiğini hissetti birden. Tıpkı bir ölünün artık geri dönemiyeceği gibi. Bıraktığı yerden yine devam etmek müsaadesi kimseye verilmemişti. Artık kimseler yok, dedi kendi kendine, bana güvenen yok. Yemeğe gitti, daha önce girmeyi asla göze alamadığı bir lokantadan girdi içeri, yemek listesini başka lokantadakilerden daha bir aşinalıkla gözden geçirdi, çoktan eksikliğini duyduğu acaip isimlerin her birinden duygulanıyorum sandı kendini, ama duygulanmamıştı. Eksikliğini hissettiği eski çanları, öğle vaktini haber vermek üzere çalışlarından tanıdı. İçinde bir ölü sessizliği sürüp gidiyordu. Graben Caddesi'nde tanıdıklara rasladı, gittikçe daha çok tanıdıklarla karşılaştı. Alabildiğine bir çaba ve sıkılganlıkla aralarına karıştı. Başka bir yerde yaşadığı ha-

yattan çekinerek anlatmaya başladı ve sonra hemen yine kesti; çünkü başka bir yerde yaşadığı hayata herkesin bir ihanet gözüyle baktığını, en iyisi bu konuda susmak olduğunu anlamıştı.

Bir kitabevine giderek kentin bir rehberini aldı, her kokusunu tanıdığı, üzerinde bilinmeye değer hiçbir şey bilmediği kentin. Rehberi açarak parkta yağmurdan ıslak bir bankın üzerine oturdu. sonra soğuktan donarak banka yapışıp kalmaktan korkup kalktı, rehberdeki yıldız işaretlerine (*) uyarak silah kolleksiyonunun bulunduğu büyük saraya, sanat tarihi müzesine, Gloriette'ye, barok melekleriyle donatılmış kiliselere gitti. Akşam güneş batarken Kahlenberg'e çıktı ve yukardan, rehberinde salık verilen bir noktadan kente baktı. Elini gözlerinin önüne tutarak düşündü: Bütün bunlar imkânsız. Bu kenti tanımış olmam imkânsız. Böyle tanımış olmam.

Öbür gün dostlarıyla buluştu. Neyin söz konusu edildiğinden hiç haberi yoktu, ama aradan geçen isimlerin hepsini biliyor, bunlara bağlı yüzler kafasında canlanmasa da isimlerin tanıyordu hepsini. Etiketler kaybolmadan kalmıştı. İşittiği herşeyi onaylayarak başını salladı, ama hepsi de yine gerçek dışı göründü ona: eski bir dostun yeni çocukları, meslek de-

(*) Bazı rehberlerde bir şehrin görülmeye değer yerleri öncelik sırasına göre bir ve daha çok yıldız işaretleriyle belirtilir.

ğiştirmeler, ahlâkî çöküntüler, skandallar, gala geceleri, flörtler, iş durumları.

(Benim amacım: Varmak.)

Moll'la, harika çocukla, yirmi yaşındaki herkesin gözünü kamaştıran dâhiyle, bir zaman değerlerin yıkılışı ve kültür bunalımı üzerine pek hayranlık uyandıran incelemelerini boğaz tokluğu bir Hıristiyan gazetenin yazı işleri müdürlüğü emrine veren sırf zekâ Moll'la yeniden karşılaşıyor. Moll alaycı biri olmuş artık, en yüksek ücretleri alıyor, kongreden kongreye seğirtiyor; herkesin eğlence konusu, kendi kendisinin eğlence konusu Moll, yuvarlak masa toplantılarında eskiden edindiği serveti yiyor şimdi ve dünyayı yeni bir buluşa lâyık görmüyor. Moll, akşam Fransız elçisine gidiyor, ertesi sabah bir toplantıda danışman rolünü oynuyor, hâlâ gençlerden biri olarak görüyor kendini, yılanbalığı gibi kaygan, görüşsüz görüşleri savunuyor; Moll iyi yaşayanlardan biri, Moll güvensiz yaşamalara yukarıdan bakıyor, oysa kendisi de en güvensiz yaşayanlar arasında...

Moll ona öğüt veriyor: «Sen de ser postu aramıza!» (Argo dili geliştirilip mükemmeleştirilmiş!) Moll üstün biri, Moll yıllar önce küçümseyerek baktığı herşeye ve herkese karşı anlayış gösteriyor. Moll'un el sıkışı tutumlu, ama sert. «Allora, bye bye! Hoşça kal! İlerde görüşürüz yine. Söylediklerimi düşün. Bir şeye ihtiyacın olursa yaz bana.»

Tutumlu el sıkışına tutumlulukla karşılık

vererek Moll'dan ayrılıyor ve eski küçük kahveye yollanıyor. Garson şaşırıyor birden, onu tanıyor; yüzünde sevimli bir hüzün ifadesiyle ufak tefek bir adam. Ve burada konuşmak, toka etmek, kendini sıkmak zorunda değil; boş sözleri konuşmaktan esirgeniyor, bir gülümseyiş yeter, birbirlerine aptal aptal gülümsüyorlar; iki insan, başlarından çok şey geçmiş, yıllar, insanlar, mutluluklar, mutsuzluklar; ve adam bütün açığa vurmak istediklerini -sevinçlerini, anılarını-, onun bir zaman bu kahvede aradığı ve okuduğu gazeteleri bir bir önüne çıkarmakla dile getirmeye çalışıyor.

Gazete yığınına el atıyor ister istemez, yaşlı adama karşı bunu yapmak borcudur, severek kabullendiği bir borç. Nihayet burada biraz neşelenmiştir ve direnmeksizin borçlu hissediyor kendini.

Gelişigüzel okumaya başlıyor; başlıkları, lokal haberleri, kültür haberlerini, spor haberlerini okuyor. Tarih önemsiz, beş yıl önceki bir gazeteyle elindeki gazeteyi değiştirebilirdi; sadece yazıdaki havaya, tanımamasına imkân olmayan yazının karekterine, kompozisyona, cümlelerin yapısına bakıyor. Sol yukarda ve sağ aşağıda neyin söz konusu edildiğini, buradaki bu gazetelerde nelere iyi, nelere kötü gözle bakıldığını her yerdekinden daha iyi biliyor. Ancak orda burda yeni bir sözcüğün yazının içerisine beceriksizce sızdığını görüyor.

Birden bir adam dikiliyor önüne, yaşıtı bir adam, onu selâmlıyor; aslında tanıması gerek,

ama bir türlü çıkaramıyor kim olduğunu - dur bakayım, Moll tabiî; hemen ve sevinçle masasına buyur ediyor Moll'u. Bir ara yeni üslûp denen şeyin içyüzünü araştırmak isteyen, bilip öğrenmeye açgözlü çekingen Moll'u, şimdi yeni üslûbu bulmuş olan Moll'u. Yani bugün artık nasıl bir evde oturulacağını, resim yapılacağını, yazı yazılacağını, düşünüleceğini ve beste yapılacağını biliyor olması gereken Moll'u. Bunu nihai olarak, kesin olarak bilmesi gereken Moll'u. Bir zaman arayan, körlemesine ilerlemeye çalışan, kendisinden önceki kuşağın bilgileriyle beslenen Moll, yediklerini sindirmiş, şimdi geviş getirmeye başlamış. Moll'un şaşmazlığı. Sanat yargıcı olarak Moll. Aman zaman tanımayan Moll, odi profanum vulgus, kendi dilini yitiren, buna karşılık başka dillerden aktardığı iki bin kadar tavus tüyüyle ortalarda geçit resmi yapan Moll. Artık roman okumaya katlanamayan, şiire şans tanımayan Moll; müziğin iğdiş edilmesini savununan, resim sanatını tuvale yabancılaştırmak isteyen Moll. Kabarıp taşan, insafsız, kendini yanlış anlaşılmış gören, Guilielmus Apuliensis'in (yaklaşık olarak 1100) büyüklüğüne işaretlerde bulunan Moll... Erhard Schön'e insanı en çok hayran bırakacak ressam gözüyle bakan Moll. Yol gösterici Moll. Başka birinin bildiği bir konudan söz açıldı mı, kızgınlıkla susan Moll; bir memur yardımcısı, bir antika metin kolleksiyoncusu, hakkı yenen biri olarak darlık içinde yaşayıp gidiyor. Önemsenmemesi ve hakkının

yenmesi üzerine kıskançlıkla titreyen Moll, dağlayıcı bir acılık ve kahredici bakışlarla, bunun hıncını, karşılaştığı bir güzel kadından, bir pazar gününden, bir yemişten, lütufkâr bir davranıştan çıkarıyor. Kendini çarmıha geren Moll. Saate bakıp gitme zamanının geldiğini farkedince, Moll tabiî onu, Moll'un eski dostunu küçümsüyor. Çünkü bir iç saate göre yaşıyor Moll, katı ruhunu bir saat gibi kuruyor, haklılığının tik tak çalışmasını sağlıyor...

Böylece bir gün çatışmalarla geçiyor ve bunları, bütün insanların kendisi için bir hayalet durumuna geldiği bir dünya içerisinde sineye çekiyor. Hayaletlere karşı silâhlanmamıştır pek. Bir sonraki gün de bunun böyle olduğunu görüyor.

Herkesin dünyası Moll'larla dolu olduğundan, yeniden Moll'a rastlıyor. Ama bu seferki Moll'u âdeta anımsayamıyor. Bu Moll «Hatırında mı?» ların Moll'u. Hiçbir şeyden habersiz oluşu işe yaramıyor, çünkü Moll herşeyi inadına o kadar iyi anımsıyor. Moll, sınıf arkadaşı olan kendisinin nasıl ilk kez sarhoş olduğunu ve konuşamayarak kekelemeye başladığını hatırlatıyor; Moll o zaman onu alıp evine götürmüştür. Moll, dostu olan kendisinin nasıl büyük bir densizlikte bulunduğu günü de unutmamış hâlâ. Hayatının olumsuz yönünü elinde bulunduran, iflaslarını, bayalığıklarını hâlâ sadakatle muhafaza eden Moll. Onsekizinde askere giden, anılarında yine askerlik günlerini yaşayan Moll. Onun da bir zaman kendisi gibi ay-

nı dili konuştuğuna onu inandırmak isteyen ve bu yüzden midesini bulandırır bir dille konuşan Moll. Onu güç durumdan kurtaran Moll, daha güçlü Moll, kendisinden güçsüz olan onu. Sözünü esirgemeyen Moll (Şu sarışın bebek ne oldu bakalım? Evlenmek mi? Bir bu eksikti!) Ona buna kara süren Moll, işini bilen Moll, kimsenin yalanını yutmayan, kadınları görülmek istedikleri gibi gören, şeflerine metelik vermeyen, erkekleri ve kadınları tanıyan Moll. Herşeye politika gözüyle bakan ve politikasız pekâlâ yapabilecek olan, kürk içinde bir bit Moll; savaşın, hiç değilse bundan sonraki savaşın henüz kaybedilmediğini ileri süren, İtalyanlara hırsız sürüsü, Fransızlara nanemolla, Rusiara insan müsveddesi gözüyle bakan, İngilizlerin aslında nasıl kimseler, dünyanın aslında nasıl bir şey olduğunu, yani bir ticaret, bir alışveriş, bir şaka, bir domuzluktan başka bir şey olmadığını bilen Moll. Moll: «Ama ben seni eskiden tanıyorum, bana numara yapma, bana numara yapamazsın bak!» Moll'dan nasıl kaçmalı? Her eksilen başın yerinde on yeni baş büyüyecek olduktan sonra, bu çok başlı dev Moll'un bir başını uçurmak neye yarar!

Bu anıların bir tekini bile Moll'un söz konusu etmesini sağlayacak bir davranışta bulunduğunu anımsamıyor, ama ilerde nasıl olacağını biliyor: Moll her köşe bucaktan karşısına çıkacak, hep çıkacak karşısına.

Uzak durun benden, yoksa öldürürüm! Uzak durun benden!

Yeniden karşılaşmaların kendisinin ve başkalarının üzerine çullandığı böyle bir gecenin sonunda, sosis satılan bir barakanın önünde duruyordu, yanıbaşında üç kişi ve önceleri bir süre arkasından koşmasına rağmen bir şey elde edemediği bir kadın. Helene ile daha önce bir barda dansetmiş, ağzını omuzları üzerinde gezdirip durmuştu. Bu kez böyle bir şeye ses çıkarmayacağını kesinlikle bilmesine rağmen, onu ağzından öpmeye bir türlü karar verememişti. Yine de, ötekilerden ayrıldıktan sonra, Helene'nin evine gidip kahve içti. Belirsiz bir konuşma tarzı vardı kızın, onun bu konuşma tarzını hemen yine benimsedi. Belki de bir zamanlar kızla böyle konuşmuş, ara tonlar kullanmış, yarı buçuk söyleyişlerle ve iki anlamlılıklara başvurmuştu, bundan böyle aralarında hiçbir şey bir açık seçikliğe ve kesinliğe kavuşamazdı. Geç olmuştu derken, oda dumanla dolmuş, Helene'nin parfümü uçup gitmişti. Çekinerek ve yorgunluktan içi kazınmış, kızı kucakladı ayrılıp gitmeden. Pek nazikti; sahanlıkta dönüp el etti, kolay kolay gidemiyordu âdeta. Bu onun son ikiyüzlülüğüydü ve beri yandan Helene'nin yüzüne baktı; yüz katı ve gittikçe soluklaşarak onu bir an önce kaçırdı oralardan. Dışarıda gün ağarmıştı ya da gün olarak kendini açığa vuran şey: Er vakit, sis. Otele geldi, uykusuz bir geceden perişan ve uyumaktan çekinerek, bir hasta gibi yatağa girip örtündü, iki tablet yuttu ve sonunda kendisinden el çekti. Ancak akşam olmuştu ki uyandı; vücudun-

da bir sıcaklık, ağzında pek fazla uyumaktan ileri gelen ve kentteki bütün karşılaşmaların içerisinde eriyip gittiği yavan bir tat. Bavullarını kaptığı gibi, gömleklerini, fırçalarını, ayakkabılarını karmakarışık attı içerisine; sanki işi pek aceleydi ve herşeyi çeki düzen içerisinde yerleştirmek bundan böyle önemini yitirmişti. Ancak istasyonda işaret parmağını tarife üzerinde gezdirerek bineceği bir tren aradı.

En uyarsız bir trene raslamıştı, bir posta treni, her istasyonda duruyordu; sonra da yarı geceyi bekleme salonu kapalı bir taşra istasyonunda kışın soğuğunda ileri geri gezinmek, ayaklarıyle yeri dövmek ve ellerini birbirine vurarak geçirmek zorunda kaldı. Bir yük arabası üzerine kıvrılıp bir daha hiç uyanmamak üzere kış uykusuna dalsa memnun olurdu. Ama henüz yeteri kadar soğuk değildi onun için, yeteri kadar yorgun değildi. Öksüzlüğü böyle bir sona elverecek kadar değildi. Yola devam ettiğinde, yolculardan bir adamın anlattığı hikâyeleri dinledi; adam ona delilerden kaçta kaçının kendisini Napolyon, kaçta kaçının son imparator, Lindbegh, Hitler ya da Gandi olarak gördüğünü açıkladı. Bu ilgisini uyandırdı onun ve insanın kendini kendisi olarak görmesinin bir zararı olup olmayacağını, buna da bir delilik olarak bakılıp bakılmayacağını sordu adama. Belki de bir psikiyatrist olan adam piposunu temizledi, konuyu değiştirerek başka yüzdelerden ve şu ya da bu yüzdeler içerisine giren hastalara karşı uygulanan tedavi metod-

larından söz açtı. Pipo temizleyicisiyle burnunu kurcalayarak: «Sizi alalım sözgelişi» dedi, «sizin zorunuz... Bunu da pek büyütüyorsunuz... Tabiî hepimizde var bu rahatsızlık, öyle olağanüstü bir şey değil.»

Bir sonraki tren onu dehşet dolu bir gece içinden taşıyıp götürdü. Tekerlekler büyücek istasyonlarda zıplayarak başka hatlara geçerken ve öfkeyle raylar üzerinde yuvarlanırken, o, on kişiyle bir kompartımana tıkılmış, hava almaya çabalıyordu; yanıbaşındaki yaşlıca kadın çocuğunu emzirmek istedi mi, kadının kocası olup ve karşısında oturan sarılık hastası adam her öksürük nöbetinden sonra tükürecek oldu mu, gözlerini kaçırıyor, kapı kenarında oturan bir diğer adamın horuldaması nerdeyse onu deli ediyordu. Bütün kompartımandakilerin ayakları ve bacakları karmakarışık birbirine girmişti; herkes beş santimetrelik bir yer ele geçireceğim diye savaşıyor ve başkalarını sağa sola itmeye çalışıyordu. O da çocuklu kadını kenera itelemek için dirseklerini açıyordu ki, birden suçüstü yakaladı kendisini. İşte yine somut ve gerçek insanlar arasında bulunuyor, yılmadan kendi mevki, kendi yeri, kendi hayatı için savaşıyordu. Bir ara kısa bir süre uyudu. Düşünde kent, başta Karl Kilisesi olmak üzere, sarayları, parkları ve bütün cadde ve sokaklarıyla üzerine yıkıldı; düş herhalde bir saniye sürdü hepsi, çünkü bir şeyin başına vurmasıyla, ölesiye korkmuş uyandı. Düşünmesine yer kalmadan, trenin bir başka trenle

çarpıştığını anladı hemen. Bir bavul ağdan fırlayarak başına toslamıştı. Beri yandan bunun o kadar önemli bir çarpışma olmadığını da yine hemen sezmişti, çünkü başına bir şey gelecek zaman değildi. Vaktinden önce olmayacak bir bitiş. Vaktinden önce olamayacak bir ayrılış. Yürek sızlatacak bir trajedinin imkânsızlığı. Birkaç saat sonra yine yola devam edilebildi, herkes sanki hafif geçiştirilen bir enfarktüsten sonra ferahlamıştı. Yaralanan yoktu, zarar azdı. Trenlerin çarpışmasının yolaçtığı ya da çarpışmadan öncesine raslayan kent düşünü anımsamaya çalıştı; içinde öyle bir duygu vardı ki, bu kenti artık bir daha göremeyecek, ama onun nasıl bir kent olduğunu ve bu kent içinde nasıl yaşadığını bundan böyle hep anımsayacaktı.

Garantisi olmayan kent!

İzin verin de herhangi bir kentten değil, bu kadar çok yıllara ilişkin korku ve umutlarımın ağlara yakalandığı biricik kentten söz açayım! İri yarı, savruk bir balıkçı karısı gibi, bu kenti, o kocaman serinkanlı ırmak önünde oturmuş, gümüşsü ve kokuşmuş avını toplarken görüyorum. Gümüşsü korku, kokuşmuş umut.

Tuna'nın kara sularında ve küf yeşili kubbeler üstündeki kestane ağaçlı gökyüzünde.

İzin verin de bu kentin ruhundan bir şeyleri toz toprak içinden çekip alayım ve onun ruhsuzluğunu tozlara havale edeyim! O zaman

isterse bir rüzgâr gelebilir ve bu kentte mağrur ve aşağılanmış bir kalbi süpürüp götürebilir.

Kıyılarına sahipsiz malların vurduğu kent!

Ülkeler bu kentin kıyılarına vurmuş, başka ülkelerin malları kıyılarına vurmuştur: Çapraz nakışlarla donatılmış Slovak örtüleri ve Montenegre'luların katransı bıyıkları, Bulgarların yumurta sepetleri ve Macaristan'dan dikbaşlı bir aksan.

Türk hilâli kenti! Barikatlar kenti!

O kadar çok ufalanmış taşlar, o kadar çok oyulmuş duvarlar var ki, uzak zamanlardan, uzak uzaklıklardan fısıltıları işitiliyor.

Oh, Viyana'da doğup yükselen bütün geceler, bunca acı geceler. Ve Viyana'nın, az havalandırılan ve seyrek beyaz badana gören okullardan, akıl hastanelerinden, yaşlıların yurtlarından ve hasta odalarından sana doğru fırlattığı bütün o günler; çevresi pek çekingen kestane çiçekleriyle donanmış günler! Oh, asla açılmayan pencereler; âdeta hiç birinden dışarı çıkılamayan, gökyüzü diye bir şey olmadığı sanısını uyandıran bütün büyük kapılar.

Son kent! Buradan öte bir yol yok sanki!

Bürolarındaki saray nazırlarına özgü hava ve basılmaktan aşınmış yerler. Bekleme odalarında asla sert söz söylenmez, hep inciticidir sözler. (Oyalama, geri çevirmeme.)

İnsan sevmek istemediği şeyi sevmek zorunda mıdır, işte soru bu; ama kent güzeldir ve resmiyetten hoşlanan bir ozan, St. Stephan

Kilisesi'nin kulesine çıkarak onu bağrına bastı.

Herşey bir razı olma, bir evet deme sorunudur.

Ama bazıları da baldıran zehiri bulunan kadehi herşeye rağmen içti.

Arkadan konuşmalar yumuşak kalplerle anlaşma içerisindedir. Ama bazılarının da âdeta kenevirden yapılma vahşi kalpleri ve Roma'da bile geçerli olacak bir konuşmaları vardı. Düşmanca duygular besleyen, kendilerinden nefret edilen, yalnız kişilerdi bunlar. İnce düşünüyor, kendilerini pislikten uzak tutuyor ve deniz analarını altlarında bırakıyorlardı.

Bazılarının inmekte olan gecenin içerisine ateş böcekleri gibi saldığı ve sınırlardan ötelere yolladığı sözler vardı ellerinde. Ve birinin bir alnı vardı, dilsizliğin med ve ceziri arasında, mavi ve trajik, yanıp duruyordu.

Ateşte yakılmaların kenti, en şahane müziklerin ateşe atıldığı, açıkyürekli kâfirlerden, sabredemeyip canlarına kıyanlardan, değme kâşiflerden gelen herşeyin, en doğru kişiliklerden gelen herşeyin içerisine tükürüldüğü ve aşağılandığı kent.

Susmaların kenti! Yükümsüz bir gülümsemeyle susan engizisyonlu kent!

... ama biri üzerinden yalpalayarak geçince, susmalarla kahrolmuş, gülümsemelerle katledilmiş bir genç üzerinden geçince, gevşek kaldırım taşlarının hıçkırığı. Bir trajediden yükselen çığlıkla nereye?!

Komedyanlar kenti! Hoppa meleklerin ve

rehin evlerini boylayacak nitelikte bir avuç iblisin kenti.

İkili konuşmalarda ürkek kent, yarının konuşmalarında ürkek tohum.

Nüktedanların, tükürük yalayıcıların, avamdan kişilerin kenti. (Bir nükte uğruna bir gerçek feda edilir ve iyi söylenmiş demek, yarı yalan söylenmiş demektir.)

Ölüm kokan veba kenti!

Tuna'nın kara sularının ve uzaktaki pis petrolün başında:

İzin verin de bu kez yaşadığım parlak bir günü düşüneyim, yeşil ve ak ve serinkanlı,

yağan bir yağmurdan sonra

yıkanmıştı kent ve temizlenmişti

sokaklar merkez noktalarından,

güçlü yüreklerinden yıldız yıldız çevreye dağılıyordu, pisliklerden arınmıştı

bütün evlerdeki çocuklar yeni bir müzik parçasını etüt etmeye başlıyordu

tramvaylar geçen yıldan kalma bütün çelenkler ve yıldız çiçeği buketleriyle ana mezarlıktan dönüyordu

çünkü yeniden bir diriliş içindeydi dünya

ölümden

ve unutmaktan!

Yolculuğun sonunu sükûtla geçiştirdi. Yolculuğu sona erdirmek değil, sonunda izini kaybedip, bir daha ele geçirilmeyecek şekilde yitirmek istemişti. Nihayet bir yolunu bulup Endonezya,ya gitmesini sağlayacak bir görevin giz-

lice kendisine verilmesini başardı. Tam uçak biletlerini almak üzereyken Endonezya'da savaş koptu. Aldığı görev suya düştü; başka bir görev almak, başka bir ülkeye gitmek için de uğraşmak istemedi, Roma'da kaldı. Şöyle düşünmüştü: adını ağzına almaya asla cesaret edemediği onunla çekip gidecek, onunla kaçacak ve bir daha Avrupa'ya dönmeyecekti; güneşin bulunduğu, yemişlerin bulunduğu o yerde düpedüz onunla yaşayacak, başka herhangi bir ilişki içerisinde bulunmayacak ve şimdiye kadarki herşeye bundan böyle uzak kalacaktı. Onun saçlarında, onun ağzının köşelerinde, onun sinesinde yaşayacaktı. Hep mutlak'ı sevdi ve hep buraya doğru yola çıkmayı sevdi, ve işte şimdi «o», buraya doğru yola koyulmak ve onu da beraberinde götürmek isteğini kendisinde uyandıran ilk insan olmuştu. Bu en son adımın gözleri önünde süzülüp durduğu, elle tutulacak kadar yakınında bulunduğu bütün anlarda, ateşlerin pençesine düştü, dilini kaybetti, bunun için gerekli bir başka dil bulmak üzere kendini yeyip durdu. En son noktanın bulunduğu oraya doğru bir adım atabilmek üzere kendi kendini yedi ve hiç bir şeyi umursamadan bunu gerçekleştirecek davranışlarda bulunmaya çalıştı.

Ama hep de biri üzerine yürüyüp, ona daha önce yüklenilmiş bir yükümlülüğü, hasta yatan birini, bir akrabayı, birinin geziye çıkmış olup bulunduğu kentten geçeceğini ya da yapılması gereken bir işin tarihini anımsatan bir

mektup tutuşturdu eline. Ya da üzerinden bütün zincirleri atacağı bir anda biri çıktı, boğulan biri gibi ona sarıldı.

«Beni rahat bırakın! Beni rahat bırakın diyorum!» diye söylendi hep ve sanki dışarıda görülecek olağanüstü bir şey varmış gibi pencereye yürüdü.

«Ama bugün bir açıklığa varmamız gerekiyor. O zaman başlayan kimdi? Kim ilkin dedi ki...?»

«Ne dediğimden haberim yok benim. Rahat bırakın beni, yeter.»

«Peki neden o kadar geç döndün eve? Neden öyle yavaşçacık kapıdan içeri süzüldün? Böylelikle bir şeyi saklamak istemedin mi? Hattâ belki de kendini.?»

«Bir şey saklamak istemedim. Bırakın beni.»

«Kahroluyor, ağlıyorum, görmüyor musun?»

«Peki, kahroluyor, ağlıyorsun. Ama neden?»

«Korkunç bir adamsın çünkü, ne konuştuğunu bilmiyorsun.»

Hayır, bilmiyor. Rahat bırakılmasını o kadar rica etti ki! Ama pek çok vakitler de, neden olduğunu bilmeksizin, nihayet uzanıp yatabilmek, nihayet ışığı söndürebilmek, karanlıkta gözlerini, önünden çekilip alınan o uzaklara dikebilmek için yalvarıp durdu.

Rahat bırakın, ne olur bir defa da rahat bırakın beni! Kaybolup gitmekten, ortalarda

görünmemekten ne diye vazgeçtiğini hiç değilse düşünebilmek istiyor. Bu konuda bir aydınlığa kavuşamıyor. Ama ileride? Bakalım.

Bütün yaratıklar gibi bir sonuca ulaşamıyor. Ne herhangi bir kimse, ne de başkalarından ayrı gibi yaşamayı değil, zamana ayak uydurmayı ve ona karşı durmayı isterdi. İçinden eski bir rahatlığın övgüsünü yapmak, eski bir güzelliği, bir parşömen kâğıdını, mimarî bir sütunu savunmak geliyor. Ama beri yandan, bugünkü nesnelerle, bir reaktör, bir türbin gibi yapma bir nesneyle eskilerin karşısına çıkmak istiyor. Cepheleri istiyor ve bir yandan istemiyor. Zaafları, yanılmaları ve aptallıkları anlayışla karşılamak, beri yandan bunları altetmek, çarmıha germek istiyor. Göz yumuyor, göz yummuyor. Kin besliyor, kin beslemiyor. Göz yumamıyor ve kin besleyemiyor.

Bu da işte ortadan kaybolmak için bir neden.

Bu yılın günlüğünde şu satırlar var:

«Özgürlüğü seviyorum, ama bu özgürlük sağlam bütün nesnelerle son buluyor, dolayısıyla kara toprağın ve felâketlerin gün ışığına çıkmasını diliyorum. Ama bunlarda da bu özgürlüğün yine sona ereceğini biliyorum.»

«Hiç bir doğal yasa ve doğal bir ödev bulunmadığından, yani sadece hoşa giden şeyler değil, hoşa gitmeyen şeyler de yapılabileceğinden (hem neyin hoşa gittiğini kim bilir?), sayısız yasa düzenleri ve ahlâk sistemleri varolabilir. Ne diye şimdiye kadar kimseyi mem-

nun bırakmamış birkaç karışık sistemle sınırlandırırız kendimizi?»

«Bazan ekonomik, bazan ekonomiye aykırı olarak yürütülen insanlığın ahlâk bütçesinde, derin bir saygı ve bir anarşi durumu birlikte eğemenliğini sürdürüyor. Bir yanda ortadan kaldırılmamış duran tabu'lar, öbür yanda alaşağı edilen maskeler.»

«Neden sadece bir iki sistem eğemenliği ele geçirdi? Alışkanlıklara bu kadar dirençle tutunuyoruz da onun için. Yasak levhaları, buyrultu levhaları olmaksızın düşünmekten korkuyoruz, özgürlükten korkuyoruz da onun için. İnsanlar özgürlüğü sevmiyor. Özgürlük nerede doğup çıkmışsa, insanlar onunla bozuşmuştur.»

«Ben, kendim de binlerce defa ihanet etmek zorunda kaldığım özgürlüğü seviyorum. Bu aşağılık dünya, özgürlüğün sürekli olarak aşağılanışının bir sonucudur.»

«Benim dediğim özgürlük: Allah hiçbir bakımdan belirlemeyip, nasıl olacağı konusunda hiç bir eylemde bulunmadığı için, bu dünyayı bir kez daha yeniden kurup düzenleme iznidir. Bütün biçimleri, ama ötekilerin çözülüp dağılmaları için özellikle bunlardan ahlâki olanlarını çözüp dağıtmak. Bütün savaşların nedenlerini yoketmek amacıyla her inancı, her inanç biçimini yoketmek. Eskiden bize aktarılagelmiş her türlü görüş ve durumdan yüz çevirmek: devletlerden, kiliselerden, örgütlerden,

güç sağlayıcı araç ve gereçlerden, paradan, silâhlardan, eğitimden.»

«Büyük grev: eski dünyanın birden hareketsiz kalışı. Bu eski dünya hesabına çalışma ve düşünmelerden yüzçeviriş. Anarşi uğrunda değil, bir yeniden kurma uğrunda tarihe yol veriş.»

«Önyargılar - ırklar üzerine önyargılar, sınıflar üzerine önyargılar, dinsel önyargılar ve bütün diğer önyargılar öğretmeler ve öğrenmelerle ortadan kaybolsa da yine bir yüz karası olarak kalır. Haksızlığın, baskının ortadan kaldırılması, sertliklerin yumuşatılması, bir durumun düzeltilmesi yine de bir zamanki rezaleti sımsıkı saklı tutar kendisinde. Yüzkarası durum, varlıklarını sürdüren sözcüklerle sürdürür yaşamını, böylece her vakit ortaya yeniden çıkabilir.»

«Yeni bir dil olmadan yeni bir dünya olamaz.»

Derken bahar gelmiştir. Odasında güneş göllenmiş, yüzüp durur. Evin önündeki küçük alanda çocuklar, araba klaksonları ve kuşlar sevinçle bağrışır. Mektubu yazmaya devam etmesi için zorlaması gerekiyor kendini: «Pek Sayın Baylar...» Baylara gerçeği, yani peki deyişinin umursamazlıktan, bitkinlikten ve yapacak daha iyi bir şey bilmediğinden ileri geldiğini yazmıyor. Ama «peki» demek de ne oluyormuş! İri iri sözlerin yeri var mı artık! «Sizin nazik teklifinize gelince...» Yoksa nazik bir

teklif değil mi? Hani uygun bir şey kendisi için ve buna tenezzül etmeyişinin gerçekten bir nedeni yok. «Dilediğiniz gibi ayın birinci günü emrinizde olacağım. Umarım ki...»

Bir şey umduğu yok. Bir şey düşünmüyor İlerdeki yeriyle ve ilerdeki işiyle uğraşmak için daha yeteri kadar zamanı olacak. Bütün şartlara razı, kendisi bir şart ileri sürmüyor. Tez elden, duraksamadan zarfı yapıştırıp mektubu kapıyor ve postaya veriyor. Bütün eşyalarını, hepsi birkaç kitabı, kül tabakasını, birkaç kap kacağı toparlıyor, evin kâhyasını çağırıp demirbaş eşyaların sayımını yapıyor ve kendisini evinde hissetmediği evden gidiyor. Ama ayın birine kadar vakti var, bu yüzden İtalya'nın taşra kentlerinde acele etmeden ve tadını çıkararak, uzun boylu bir yolculuğa koyuluyor. Cenova'ya gelince, yine gençliğindeki gibi, ekspresle gittiği savaştan yaya döndüğü tutsaklık sonrası günlerinde olduğu gibi yine geziler yapmak hevesi uyanıyor içinde. Bavullarını önden yolluyor ve kırlar içinden, uyanan mısır tarlaları arasından kuzeye doğru vurup gidiyor. Ve yolculuğunun ikinci akşamı, alışık olmadığı zorlanmadan ölesiye yorgun, çoktan beri yapmadığı bir şey daha yapıyor: Mailand otobanının kenarına duruyor ve bir arabayla oto stop gitmeye çalışıyor. Karanlık basıyor, ama kimse çıkıp onu arabasına almıyor. Nihayet, artık umudunu kesmiş, uzaktan gelen bir arabaya işaret ediyor ve bu araba duruyor, usulca, âdeta sessiz. Araba içinde tek kimse

olan direksiyon başındaki adama sıkılarak isteğini açıklıyor, bir serseri gibi pislik içinde hissediyor kendini; bu yüzden, ürkek ve çekingen, adamın yanında oturuyor. Adam kendi yaşında olmalı. Yüzünü beğeniyor, direksiyon üzerinde gevşek duran ellerini beğeniyor. Bakışı ötelere kayıyor ve kilometre saati üzerinde duruyor, ibre hızla yukarılara tırmanıyor, 100'den 120'ye ve sonra 140'a çıkıyor. Biraz yavaş gidilse memnun olacağını, birden hızlanmalardan korktuğunu söylemeyi göze alamıyor. Düzenli bir hayata kavuşmak için acelesi yok.

Genç adam birdenbire: «Ben pek kimseyi almam arabama», diyor. Sonra da, hızlı gidişini âdeta mazur göstermek için: «Gece yarısından sonra şehrin merkezinde olacağım», diye ekliyor.

Yeniden önüne bakan adamı süzüyor; farlar ilerde ormandan, direklerden, duvarlardan ve çalılıklardan kara bir yumağı çözüp dağıtıyor. Derken kendisini daha sakin ve tuhaf bir şekilde iyi hissediyor, ama konuşmak istiyor çok, adamın onu sıyırıp geçmiş olan açık renk gözlerini yeniden üzerine çevrilmiş hissetmek istiyor.

Evet, açık renkti mutlaka adamın gözleri, o böyle olmasını istiyordu ve konuşmak istiyor, adama, acaba bu yıl onun için de o kadar çetin midir, ne yapılması gerekiyor, bütün olup bitenlere ne demelidir, sormak istiyordu. İçinden adamla böyle bir konuşmayı sürdürme-

ye başlamıştı; bir yandan da alçak ön koltuklar üzerinde iki öğrenci gibi, âdeta bir ders için bir araya gelmişler gibi, gece içerisinden taşınıp götürülüyorlardı, bütün nesnelerin iri ve yabancı göründüğü büyük bir gece içinden. Önlerinde bir kamyon belirdi ansızın, bir anda kamyona yaklaştılar, yana kaçtılar, ama kamyonla aynı hizaya geldiklerinde, o da bir ara yola sapmak için direksiyon kırdı.

Birkaç metre uçup bir duvara tosladılar.

Yeniden kendine geldiğinde, yerden kaldırılmakta olduğunu farketti; ama hemen kendini kaybetti yine. Arada bir hafif sarsıntılar hissediyor, başına gelenleri bir an sezer gibi oluyordu; bir hastanede bulunuyordu herhalde; bir seyyar yatak üzerindeydi; ona bir iğne yapıyorlar, onu aralarına almış, karşıdan karşıya birbirleriyle konuşuyorlardı. Ancak ameliyat salonunda aydınlanır gibi oldu kafasının içi. Ameliyat için hazırlık yapılıyor, maske takmış iki doktor bir masada bir şeylerle uğraşıyordu. Derken bir doktor hanım yanına sokulup kolunu tuttu, orasını burasını ovmaya başladı, biraz gıdıklanır gibi hissetti kendini, hoş bir duyguydu. Birden işin ciddî olduğunu düşündü, kendisini bu uykuya daldırdılar mı, bir daha uyanmıyacağını büsbütün sessiz düşündü. Bir şey söyleyecek oldu, diliyle sesini arandı ve birkaç kelimeyi akıcı bir edayla ağzından çıkarmayı başarınca bir mutluluk duydu. Bir kâğıt ve bir kalem rica etti. Bir hemşire alıp geldi istediklerini, narkoz pek ya-

vaştan etkisini göstermeye başlarken kalemi tuttu, bir hemşirenin bir altlık üzerinde kendisine doğru uzattığı kâğıda dayadı. Titizlikle çiziktirmeye başladı: «Sevgili anne ve babacığım...» Sonra iki sözcüğün üzerini hemen çizip şöyle yazdı: «Canım...» Durdu ve güç belâ düşünmeye çalıştı. Kâğıdı buruşturarak geri uzattı hemşireye, yazmasının bir anlamı olmadığını açıklamak üzere başını salladı. Bir daha uyanmadı mı, bu türlü mektupların da artık bir anlamı olamazdı. Gözkapakları ağırlaşarak oracıkta yatıyor ve harikulâde bir gevşeme içinde kendinden geçeceği anı gözlüyordu.

Bu yıl kemiklerini kırıp parçaladı onun. Birkaç mor - kırmızı yara iziyle klinikte yatıyor, kendisini şifaya kavuşturacak alçıdan zırhın üzerinden soyuluncaya kadar geçen günleri saymıyor. Tanımadığı o adam - artık öğrenmiş bulunuyor bunu - ölmüştür. Bazan onu düşünerek odanın tavanına dikiyor gözlerini. Sanki kendi yerine ölmüş gibi adamı düşünüyor, onu gözlerinin önünde görür gibi oluyor; çevresinde aydınlık bir gerilim, genç ve sağlam elleri direksiyonda, onu dünyadaki karanlığın göbeğine doğru çılgınca seğirtirken ve orada alev alev tutuşmuş yanarken görüyor.

Mayıs gelmiştir. Odasındaki çiçekler her gün taze ve daha bir renkli çiçeklere bırakıyor yerini. Kepenkler öğle vakitlerinde indirilip saatlerce kapalı tutuluyor pencere ve odadaki hoş koku böylelikle muhafaza ediliyor.

Şu anda yüzünü görebilse, herhalde genç

bir kimsenin yüzü olurdu bu ve genç olduğundan kendisi de şüphe etmezdi. Çünkü çok daha genç olup, düşünceleri ve vücudu kendisini pek tedirgin ettiğinden, sadece bu yüzden başını dik tutamadığı zamanlar, alabildiğine yaşlı hissetmişti kendini. Pek gençken erken bir ölüm dilemiş, otuz yaşına gelmeyi bile istememişti. Ama şimdi hayatı özlüyordu. Bir zamanlar kafasında dünya için sadece noktalama işaretleri çalkalanıp durmuştu, ama şimdi içlerinde dünyanın kendini açığa vurduğu ilk cümleler ona doğru gelmeye başlamıştı. Bir zamanlar herşeyi sonuna kadar düşünebileceğini sanmış ve o zamanlar sonuna kadar düşünülmeyecek olup, henüz kendisinden birçok şeyleri esirgeyen bir gerçek içerisine ancak ilk adımlarını attığını pek farketmemişti.

Ayrıca uzun zaman neye inanacağını, bir kez inanmanın aşağılanacak bir şey olup olmadığını bilememişti. Şimdi ise bir şey yaparken ya da bir şey söylerken kendi kendine inanır olmuştu. Kendine karşı güven duyuyor. Beri yandan kendi kendisine ilkin ispatlaması gerekmeyen nesnelere, cildindeki gözeneklere, denizin tuzlu lezzetine, yemişimsi havaya ve kısaca genel olmayan herşeye güveniyordu artık.

Klinikten taburcu edilmeden az önce, saçlarını bizzat taramak isteyerek aynaya bakıp, pek aşina ve biraz daha saydam, arkasındaki tepeleme yastıklar önünde kendisini doğrulmuş görünce, yapış yapış kahverengi saçlarının or-

ta yerinde ışıldayıp duran bir aklık keşfetti. Eliyle yokladı, aynayı kendine daha çok yaklaştırdı: ak bir saç teli! Kalbi boyun damarlarında hızlı hızlı vurmaya başladı.

Aptal aptal ve gözlerini dikerek, saç telini süzdü.

Ertesi gün yine aynayı alıp baktı, daha çok ağarmış saç teli göreceğinden korkuyordu, ama yine o bir tek saç telini gördü ve bu kadarla da kaldı. Sonunda şöyle dedi kendi kendine: Yaşıyorum ya ve daha uzun zaman yaşamak istiyorum. Ak saç teli, bu bir acının ve ilk kocamışlığın aydınlık delili nasıl olup bu kadar korkutabildi beni? Bu ak saç teli varsın kalsın yerinde, birkaç gün sonra dökülür de yerinde o kadar çabuk başka ak teller görünmezse, bunlara ilişkin bir ön tadı kendimde saklı bulundurmuş olur, ilerde başıma gelecekten korkmam artık.

Yaşıyorum ya!

Çok gemeden iyileşecek.

Çok geçmeden otuz yaşında olacak. O gün gelecek, ama kimse bir gonga vurup onun gelişini haber vermeyecek. Hayır, o gün gelmeyecek - gelmişti çünkü, zahmetle ve güç belâ karşısında durabildiği bu yılın bütün günlerinde vardı. Enerjik bir şekilde gelecek üzerine eğilmişti şimdi, çalışmaya başlamayı ve aşağıdaki büyük kapıdan kısa zamanda dışarı çıkabilmeyi, kazazedelerden, düşkünlerden ve can çekişenlerden uzaklaşmayı diliyor.

Sana söylüyorum: Kalk ayağa ve uzaklaş buradan! Kırılmış falan bir kemiğin yok.

UNDİNE GİDİYOR

Ah siz insanlar! Siz canavarlar!

Hans adındaki siz canavarlar! Hiç unutamayacağım Hans adında!

Ne zaman ormandaki açlıktan geçsem de dallar önümden kaçılı kaçılıverse, sürgünler kollarıma vurarak suları alıp götürse, yapraklar saçlarımdaki damlaları yalasa, Hans adında birine raslardım hep.

Evet, bu mantığı öğrendim, Hans olması gerekiyor birinin adı; hepinizin de adı böyledir, biriniz ötekiniz gibi Hans, ama herşeye rağmen sadece biriniz. Hepinizi unutsam, sizi bütün kalbimle sevdiğim gibi yine öyle büsbütün unutsam, unutamayacağım bu adı taşıyan biri kalacaktır hep. Ve öpücüklerinizle spermala-

rınızı bir sürü kocaman sular - yağmurlar, ırmaklar, denizler - çoktan yıkayıp götürse, sel gibi önüne katıp götürse, yine bu ad kalacak ve sular altından sürdürecek üremesini, çünkü bu adı çağırmaktan asla vazgeçmeyeceğim, Hans, Hans... Güçlü ve tedirgin elleriniz, kısa soluk tırnaklarınız, siyah kenarlı bölük börçük tırnaklarınızla, bileklerinizi çevreleyen ak manşetleriniz, kolları saçak saçak olmuş kazaklarınızla, birbirinin eşi giysileriniz, kaba deri ceketleriniz ve bol yazlık gömleklerinizle siz canavarlar. Ama bırakın da olduğu gibi anlatayım herşeyi ve sizi bir yol rezil edeyim. Nasıl olsa artık dönmeyeceğim; işaretlerinize aldırmayacak, bir bardak şarap, bir gezi, bir tiyatro gibi davetlerinizi kabul etmeyeceğim. Bir daha hiç dönmeyecek, bir daha hiç evet demeyeceğim. «Sen» demeyeceğim, «Evet» demeyeceğim. Bütün bu sözler kalkacak ortadan, nedenini de sanırım söyleyebilirim. Çünkü soruları herhalde bilirsiniz, hepsi «Neden?» diye başlar. Benim hayatımda soru yok. Suyu seviyorum ben, ondaki yoğun saydamlığı, ondaki yeşili seviyorum, sudaki suskun yaratıkları (ben de çok geçmeden onlar gibi susacağım), bu yaratıklar altında kalan saçlarımı, ondaki, o hak gözeten sudaki, sizi başka türlü görmemi önleyen o umursamaz aynadaki saçlarımı seviyorum. Kendim ile kendim arasındaki o ıslak sınırı...

Sizlerden çocuklarım yok, sorularım yok-

tu çünkü, istekten, tedbirden, bir amaçtan ve bir gelecekten habersizdim, bir başka hayata nasıl yerleşilebileceğini bilmiyordum. Yiyecek içeceğe, ant içmelere, teminat vermelere gereksinme duymadım; sadece havayı, gece havasını, kıyı havasını, sınır havasını gereksindim; böylece yeni sözler, yeni öpücükler için, aralıksız «Evet! Evet!» itirafları için boyuna yeniden nefes almak istedim. İtiraf yapılınca sevmekle yükümlü kılınıyordum; günün birinde sevgiden kurtulunca, ister istemez suya dönmem, kimsenin kendisi için bir yuva kurmadığı, kimsenin direkler üzerinde kendisi için bir çatı çatmadığı, kimsenin başının üzerini bir çadır beziyle örtmediği bu nesnenin içerisine dönmem gerekiyordu. Hiçbir yerde olmamak, hiçbir yerde kalmamak. Sulara dalmak, sularda dinlenmek, bir çaba harcamadan ordan oraya kımıldanmak - ve bir gün düşünüp taşınarak yeniden yukarlara çıkmak, ormandaki bir açıklıktan geçmek, onu görmek ve «Hans!» demek. Başlangıçla başlamak.

«İyi akşamlar.»

«İyi akşamlar.»

«Yol ne kadar sana?»

«Çok uzak, çok.»

«Ve yol çok uzak bana.»

Bir hatayı boyuna tekrarlamak, insanın belirgin özelliğini oluşturan bir hatayı boyuna yapmak. Ve neye yarar o zaman çok görüp geçirmiş olmak Tuna ve Ren sularında, Tiber ve

Nil sularında, buzlu denizlerin duru, açık denizlerin mürekkep renkli sularında, sihirli gölcüklerin sularında? Huysuz insan-kadınlar dilleriyle dalar, gözleriyle şimşekler yağdırır; yumuşak başlı insan-kadınlar birkaç damla gözyaşını sessiz akıtır, onlar da kendilerine düşeni yaparlar. Ama erkekler bütün bunlara karşı susar. Eşleriyle çocuklarının saçlarını sadakatle sıvazlar, gazetelerini önlerine açar, faturaları gözden geçirir ya da düğmeyi çevirip radyoyu iyice bağırtırlar. Ama yine de istiridye kabuklarının sesini, rüzgârın o fanfar müziğini işitir ve sonra bir kez daha, evlere karanlık çökünce, kimseye görünmeden kapıyı aralar, koridora kulak kabartır, bahçeye ve ağaçlıklı yollara kulak kabartır ve derken büsbütün açık seçik duyarlar o acılı sesi, uzaklardan gelen o çağrıyı, o netameli müziği: Gel! Bir kez olsun gel!

Eşlerinizle siz ey canavarlar!

Sen demedin mi: Cehennem sanki, onunla nasıl bir arada yaşadığıma kimsenin aklı ermez. Sen değil miydin diyen: Karım, evet, harikulâde bir kadın, evet, bensiz yapamaz, ben olmasam nasıl yaşayacağını bilemez-? Sen söylemedin mi bunları! Gülerek kendine pek güvenen bir edayla: Hiç fazla üzerinde durmaya değmez, hiç fazla önemsenecek şeyler değil bunlar, demedin mi? Sen söylemedin mi: Her vakit böyle olacak, başka türlü olmayacak, başka türlüsü geçerli değil artık? Bunları söy-

lerken, bir eksikliklerinin kalmaması, hiç bir şeyin unutulmaması için eşlerinin kullandığı sözcüklere başvuran siz canavarlar! Eşlerini kendilerine sevgili yapan, eş yapan, bir günlük eşler, hafta sonu eşleri, hayat boyu eşler, ve kendilerini eşlerine koca yaptıran sizler. (Belki bir uyanış sağlayabilirdi bu) Eşlerini kıskanan, kibirli bir hoşgörüyle davranan, zalim, eşlerinde kendilerine sığınak arayan, evin geçim masrafını karşılayan, eşleriyle uyku öncesi sohbetlerinde bulunan, bunlarla güçlenmeye, dışarıya karşı haklı duruma geçmeye çalışan, kucaklamaların çaresiz üstesinden gelen, kucaklamalarda çaresiz dalgın sizler! Eşlerinize alışverişte bulunmaları, kendilerine giysiler almaları ve yazın gezilere çıkmaları için para vermeniz şaşırttı beni; onları şuraya ya da buraya davet ediyor (davet ediyor, parayı ödüyorsunuz, tabiî bir şey), eşleriniz için bir şeyler alıyor, eşlerinize kendiniz için bir şeyler aldırıyorsunuz. Size gülmeden, size şaşmadan duramayacağım, Hans, Hans,ve siz yüksek öğrenim yapan küçük öğrencilere, kendileriyle beraber çalışmaları için eşleriyle evlenen siz efendi işçilere şaşmadan duramayacağım; eşlerinizle birlikte işe koyulursunuz, her birinizin bir başka fakültede artar bilgisi, her biriniz bir başka fabrikada yükselirsiniz, kendinizi zora koşar, para biriktirir ve geleceğin önüne koşulursunuz. Evet, geleceği sağlamlaştırmak için de, çocuk yapmaları için de kullanırsınız eşlerinizi; eşleriniz, karınlarında çocuklar, çekingen ve

mutlu, ortalarda dolaşmaya başlayınca, yumuşak başlı insanlar olursunuz. Ya da eşlerinize çocuk yapmaları yasaklar, başınız dınç yaşamak ister. biriktirdiğiniz gençliğinizle yaşlılığınızdan içeri hızla seğirtirsiniz. Oh, büyük bir uyanışı sağlayabilirdi bu! Siz dolandırıcılar, siz dolandırılmışlar! Bana böyle davranayım demeyin sakın! Bana böyle davranayım demeyin sakın!

Sanat partileriniz ve yük hayvanlarınızla, konuşmalarına izin verdiğiniz bilgiç, zeki hanım arkadaşlarınızla sizler... Kahkaham uzun süre çalkalandırdı suları, guluk guluk bir kahkaha, hani geceleri bazan dehşet içinde öykünmüştünüz, çünkü gülmeden yapılamayacağını, korkmadan yapılamayacağını, kendi kendinizden artık bıkıp usandığınızı ve zaten kendinizle uyuştuğunuz bir zamanın asla olmadığını biliyordunuz. Bu yüzden, geceleyin kalkılıp koridor geçilmese, avluya çıkılıp etrafa kulak kabartılmasa daha iyi olur; çünkü acılı bir sesin, bir sadanın, bir ayartıcı çağrının insanı herşeyden çok baştan çıkarabileceğini ve o'nun, o büyük ihanetin özlendiğini bir itiraf olur sadece bu. Kendinizle uyuşamadınız asla. Evlerinizle, nesnelerle asla uyuşamadınız. Çatıdan uçan her kiremit, kendini haber veren her çöküş içten içe sizi sevindirdi. Fiyaskolar, başını alıp gitmeler, yüzkaraları ve yalnız kalma düşünceleriyle oynayıp durdunuz, varolan herşeyden sizi kurtaracağını sandınız bunların.

Ben gelince, hafif bir meltem geleceğimi haber verince, yerinizden fırladınız ve saatin yakın olduğunu, yüz karasının, kapı dışarı edilmenin, mahvolmanın, anlaşılmayan'ın yaklaştığını sezdiniz. Bitişe doğru bir çağrı. Siz canavarlar, çağrının anlamını anladığınız, çağrılmanıza ses çıkarmadığınız için, kendinizle asla uyuşmadığınız için sevdim sizi. Bana gelince: benim ne zaman kendimle uyuştuğum oldu? Sizler yalnızken, büsbütün yalnızken ve düşünceleriniz iyi şeyler düşünmez, işe yarar şeyler düşünmezken, odada lâmbanın yakıldığı ve bir aydınlığın doğup çıktığı, odanın nem ve duman içinde kaldığı zaman, siz orada öyle duruyorken, işiniz bitik, bundan böyle işiniz bitik, işinizin bitik olduğunu anlamış duruyorken, harekete geçmenin tam zamanı gelmiş oluyordu benim için. Düşün! Ol! Dile getir! çağrısını taşıyan bir bakışla evlerinizden içeri girebiliyordum. Önünüze çıkan her üç kişiden birinin sizi anladığını sanmanıza rağmen, ben sizi hiç anlamadım. Seni anlamıyorum, dedim, anlamıyorum, anlayamıyorum. Sizin anlaşılmayışınız ve sizin anlamayışınız, bu niçin, bu neden, neden sınırlar, neden politika, gazeteler, bankalar, borsa ve ticaret v.b. neden hep bunlar? bunu anlamayışınız harikulâdeydi ve uzun süre sürdü.

Çünkü politikadaki inceliği kavradım, düşüncelerinizi düşünme tarzlarınızı, görüşlerinizi pekâlâ anladım ve biraz da fazlasını anladım

bunların. İşte bu da anlamayışımın nedeni oldu. Konferans masasında oturmalarınızı, tehditlerinizi, şunu ya da bunu isbatlamaya çalışmalarınızı, siperler gerisine çekilmelerinizi o kadar mükemmel anladım ki, bunlar anlaşılır olmaktan çıktı benim için. Ve sizi duygulandıran da buydu nihayet: bütün bunlardaki anlaşılmazlık. Çünkü bu anlaşılmazlık, dünya üzerinde gerçek, büyük ve gizli düşüncenizdi sizin; ben bu büyük düşüncenizi, zaman ve ölümün içerisinde alev alev yanarak herşeyi, cinayetlerle bozulan düzeni, uykularda kötüye harcanan geceyi, herşeyi yakıp kül ettiği pratiklikten uzak bu düşüncenizi âdeta sihirbazlıkla gün ışığına çıkardım. Yaşadığınız çağdan hasta eşleriniz ve kendi elinizle ölüme mahkûm edilmiş çocuklarınız, bunlar ölümü öğretemedi size, sadece azar azar onu size yaklaştırdı. Ama ben herşey mükemmelken, herşey aydınlık ve çılgınca bir taşkınlık içindeyken bir bakışla öğrettim size, ölüm var içlerinde dedim. Ve: zamanıdır artık. Bir yandan da: Defol ordan ölüm! dedim. Ve: sen de dur zaman! Bunları size söyledim. Sen de konuştun, sevgilim; sesini alçaltarak, tamamen gerçek ve kurtuluşa kavuşmuş, aradaki herşeyden özgür yaslı kişiliğini, bütün erkeklerinki gibi olan, belli bir yerde kullanılmak gibi bir görevleri bulunmayan büyük kişiliğini ortaya koydun. Ben bir yerde kullanılmak için yaratılmadığımdan, siz de bir yerde kullanılmak için yaratıldığınızı sanmadığınızdan, anlaşamadığımız bir şey yok-

tu aramızda. Birbirimizi seviyorduk. Aynı karakterde yaratıklardık.

Bir erkek tanıdım, adı Hans'tı ve bütün ötekilerden başkaydı. Birini daha tanıdım. o da başkaydı bütün ötekilerden. Sonra da birini, hele o büsbütün başkaydı ve adı Hans'tı, onu çok sevdim. Ormandaki açıklıkta rasladım ona, birlikte yürüdük, belli bir yöne yönelmeden. Tuna topraklarındaydı, benimle atlı karıncaya bindi. Karaorman'daydı, büyük bulvarlar üzerindeki çınarlar altında benimle pernord içti. Onu sevdim. Sonra bir kuzey istasyonunda bekledik, gece yarısından önce kalktı tren. El sallamadım, elimle bir son işareti yaptım sadece. Son bulmayacak bir son. Ve asla son bulmadı. Rahatça yapılabilir böyle bir işaret. Hüzün veren bir işaret değildir, istasyonları ve uzun yolları yasa boğmaz, bir sürü şeyi sona erdiren aldatıcı el sallamalarından daha az yapar bunu. Defol ordan ölüm ve sessiz dur zaman! Büyülere başvurmamak, gözyaşlarına, elleri birbirine geçirmelere, yeminlere ve yakarmalara başvurmamak. Bütün bunların hiçbirinden yararlanmamak. Yapılması gereken: Birbirinden o türlü bir ayrılış ki, gözler gözlere yetsin, bir yeşil şey yetsin, en hafif bir şey yetsin. Dolayısıyla duyguya değil, yasaya uymak. Dolayısıyla yalnızlığa uymak. Kimsenin benimle kapısından içeri ayak atamayacağı yalnızlığa.

Acaba anlıyor musun? Yalnızlığını asla

paylaşamayacağım, çünkü kendi yalnızlığım duruyor ortada, çoktan beri, ve daha çok zaman duracak, Sizin tasalarınızı paylaşmak için yaratılmadım. Sizin bu tasalarınızı. Kendi yaşama ihanet etmeden bu tasaları nasıl haklı görebilirdim? Nasıl girdiğiniz çıkmazların önemine inanabilirdim? Size gerçekten inandıkça, o güçsüz ve kendini beğenmiş sözlerinizden, o miskin davranışlarınızdan, o budalaca kuşkularınızdan daha fazla bir şey olduğunuza tamamen inandıkça, nasıl sizlere inanabilirdim? Daha fazla bir şey olduğunuza, bir şovalye, bir ilâh, ruhtan yoksun olmayan bir kişi, en şahane adlara lâyık yaratıklar olduğunuza hep inandım sizlerin. Yaşayabilmen için artık ne yapacağını bilemez oldun mu, o zaman pek gerçek konuştun, ama ancak o zaman. O zaman bütün sular kıyılardan taştı, ırmaklar kabardı, nilüferlerin hemen yüzlerce çeşidi açıp sularda boğuldu ve deniz yaman bir iç çekişe dönüştü, dövdü kıyıları, dövdü, koşarak, yuvarlanarak gelip kıyılara vurdu; öyle ki, dudaklarından ak köpükler damladı.

Hainler sizi! Başka bir şeyden yardım göremeyince, tutup aşağılamalara başvurdunuz. Bendeki sizi kuşkulandıran şeyin ne olduğunu anladınız birden: su ve tül ve sonra belirlenmeyen bir şey. Derken ansızın bir tehlike kesildim sizler için, henüz daha vakitken sezdiniz tehlikeyi, beni lânetlediniz ve göz açıp kapamadan pişmanlık duydunuz. Kilise sıralarında, eşle-

rinizle çocuklarınızın yanında, kendi kamu oylarınız önünde nedamet getirdiniz. O büyük, yetkili makamlarınız önünde benim yüzümden nedamet getirecek ve içinizde sallanmaya başlayan herşeyi sağlamlaştıracak kadar gözüpeklik gösterdiniz. Güvenliğe kavuştunuz. Bir an önce sunaklar kurup beni kurban ettiniz. Kanım lezzetli miydi bari? Biraz dişi geyik lezzeti vermedi mi? Ve beyaz balinaların lezzetini? Onların suskunluğunu?

Ne mutlu sizlere! Pek seviliyor ve pek bağışlanıyorsunuz. Ama unutmayın, beni dünyaya çağıran sizsiniz; beni siz düşlediniz, sizinkisi gibi bir aklı olan, ama sizinkisi gibi bir vücuda sahip bulunmayan beni, başka bir kadını, başka bir yaratığı, düğünlerinizde yakınmalara başlayan, ıslak ayaklarıyla çıkagelen ben yabancıyı, öpücüğünün sizi ölmeyi dilediğiniz, ama artık ölemediğiniz gibi öldüreceğinden, yani düzensiz, kendinizi kaptırmış, alabildiğine yüce bir akılla öldüreceğinden korktuğunuz ben yabancıyı siz düşlediniz.

Neden açığa vurmayayım, neden gitmeden aşağılamayayım sizi.

Çünkü nasıl olsa gidiyorum.

Çünkü bir kez daha gördüm sizi, benimle konuşmamanız gereken bir dille konuşurken sizi dinledim. Belleğim insanca olmayan bir bellek. Hiçbir şeyi, hiçbir ihaneti ve hiçbir bayağılığı düşünmeden duramadım. Aynı yerlerde size rasladım yine; bir zaman aydınlık olan bu yerler bana yüzkarası yerler olarak göründü. Ne

yaptınız böyle! Sesim çıkmadı, bir şey diyemedim. Siz kendiniz söyleyin bunları kendinize. Bir avuç su alıp sözkonusu yerlere serptim; istedim ki, buralarını mezarlar gibi yeşillik bürüsün. En son aydınlık olsun buralar.

Ama böyle de gidemem ki. Onun için, bırakın arkanızdan bir kez daha iyi şeyler söyleyeyim de öyle ayrılalım.

Herşeye rağmen konuşmalarınız iyiydi; sağda solda şaşkın dolaşmalarınız, hamaratlıklarınız ve bütünüyle gerçekten yüz çevirmeniz iyiydi, çünkü gerçeğin yarı söylenmesini ışığın yarı dünya üzerine düşmesini istiyordunuz, o hamaratlığınız içinde bundan fazlasını algılayamazdınız. Ne kadar cesurdunuz sonra, başkalarına karşı cesurdunuz - tabiî korkaktınız da ve çok vakit korkak görünmemek için cesur oluyordunuz. Kavga belâsının yaklaştığını görseniz de yine çekişmeyi sürdürüyor, size bir kazanç sağlamayacak olmasına rağmen sözünüzde diretiyordunuz. Bir mülke karşı, bir mülk uğrunda, zorbalığın yokedilmesi için, beri yandan silâhlanma uğrunda, bir yanda eski, bir yanda yeni uğrunda, ırmaklar ve ırmakların düzenlenmesi uğrunda, bir yanda yemin, bir yanda yemin etmemek için kavga ettiniz. Ama suskunluğunuza doğru çekiştiğinizi biliyor, öyleyken çekişmeyi sürdürüyordunuz. Bu da belki övülecek bir şey.

Hantal vücutlarınızdaki o incelik övülecek bir şey. Birine bir lûtufta bulundunuz, güler-

yüz gösterdiniz mi, böyle alabildiğine bir incelik ortaya çıkıyor. Eşlerinizdeki bütün incelikleri aşan bir inceliğiniz var ki, birine bir söz verdiğiniz ya da birinin bir sözünü yaptığınız ve o kimseyi anladığınız zaman sizde beliren inceliktir. Ağır vücutlarınız bir yere oturur, ama kendiniz ağırlıktan uzak bulunursunuz; bir üzüntülü haliniz, bir gülümsemeniz öyle olabilir ki, dostlarınızın temelsiz kuşkuları bile bir an besinden yoksun kalır.

Kırılacak şeyleri elinize alır, onları kollayıp elde tutmasını bilir, yükler yüklenirken, ağır ve çetin şeyleri yoldan temizlerken ellerinizin hali övülmeye değer doğrusu. Sonra insanlarla hayvanları tedavi edişiniz ve tam bir özenle bir acıyı dünya yüzünden kaldırmaya çalışışınız iyi bir şey. Ellerinizden çıkan işler pek sınırlı, ama bazan da öyle iyi işler çıkıyor ki, sizi savunacak şeyler bunlar.

Motorlar, makineler üzerine eğilmeniz, bunları üretip dillerinden anlamanız ve açıklama bolluğu yeniden bir sırra dönüşünceye kadar bunlara ilişkin açıklamalarda bulunmanız yine hayran olunacak bir şey. Falan şeyin bu ilke, filan şeyin şu güce dayandığını söylemedin mi? İyi ve güzel söylenmiş sözler değil miydi bunlar? Bir daha hiç kimse ırmaklar, çeşitli güçler, miknatisler, mekanizmalar ve bütün nesnelerdeki çekirdekler üzerinde böyle senin gibi konuşamayacak artık.

Bir daha hiç kimse çeşitli elemanlar. yıl-

dızlar ve evren üzerinde senin gibi konuşmayacak.

Şimdiye kadar kimse dünya, dünyanın biçimi, dünyanın geçirdiği çağlar üzerinde senin gibi konuşmadı. Senin konuşmalarında işte öylesine açık seçikti herşey: Kristaller, yanardağlar ve küller, buzlar ve içlerinde yanan ateş.

Hiç kimse insanlar üzerinde böyle konuşmadı henüz, insanların içinde yaşadığı koşullardan, onların bağımlılıklarından, mülklerden, düşüncelerden, bu dünyada yaşıyan, bunlar önceki dünyada yaşamış ve gelecek bir dünyada yaşıyacak insanlardan böyle konuşmadı. Böyle konuşmak ve bu kadar çok düşünmek de yerinde bir şeydi.

Nesneler üzerinde, senin konuştuğun zamanki kadar bir sihir bulunmadı asla ve sözler hiç bu kadar ağır basmadı. Ayrıca dil seninle kafa tutabilmek ve şaşabilmek yeteneğini kazandı ya da güçlü bir duruma geldi. Bunların hepsini sözcükler ve cümlelerle yaptın, onlarla uzlaştın veya onları değiştirdin, bazı nesnelere yeni isimler taktın; ne doğru, ne eğri sözlerden anlayan nesneler, bu isimler sayesinde âdeta hareket etmeye başladı.

Oh; bu kadar güzel oyun kimse oynayamazdı, ey siz canavarlar! Keşfetmediğiniz oyun kalmadı, sayı ve sözcük oyunları, düşsel oyunlar, sevi oyunları.

Şimdiye kadar hiç kimse kendinden böyle söz açmadı. Âdeta gerçek. Âdeta öldüresiye

gerçek. Suyun üzerine abanıldı, el çekildi çekilecek. Dünya karanlık artık, istridye kolyemi takamam. Ormandaki açıklık olmayacak artık. Başkalarından başka olan sen. Suyun altındayım işte. Suyun altında.

Ve şimdi biri yukarlarda dolaşıyor, sudan nefret ediyor, yeşilden nefret ediyor ve anlamıyor, hiç anlamayacak. Nasıl ki ben hiç anlamadım.

Âdeta susmuş
Çağrıyı âdeta
İşitiyor
Henüz.
Gel. Yalnız bir kez.
Gel.

HERŞEY

Taşlaşmış iki kimse gibi yemeğe oturduğumuz ya da ikimiz de aynı anda kilitlemeyi düşünüp akşam üzerleri kapıda karşılaştığımızda, dünyanın bir ucundan bir ucuna, yani Hanna'dan bana gerilen bir yay gibi duyuyorum üzüntümü; gerilen yayda sanki kımıltısız gökyüzünün kalbine saplanacak bir ok hazırlanıyor. Kapıdan dönerken koridorda iki adım önümden yürüyor Hanna. «İyi geceler» demeden yatak odasına giriyor, ben de kendi odama kaçıp masamın başına oturuyorum; Hanna'nın eğik başı gözlerimin önünde, sususu kulaklarımda, önümde bir noktaya bakıp duruyorum. Yatağa uzanmış uyumaya mı çalışıyor acaba Hanna? Yoksa uyumayıp bekliyor mu? Neyi? Beni beklemediğine göre?

Hanna'yla evlenmem, kendisinden çok, bir çocuk beklediği için olmuştu. Başka türlü davranamazdım, ortada bir karar verme özgürlüğü yoktu benim için. Heyecanlıydım, bir şey hazırlanıyordu çünkü, yeni olan ve bizden gelen bir şey. Ayrıca dünya bana büyüyor gibi geliyordu; tıpkı yeni doğan, buğu renginde ve nazlı, henüz izleyeceği yolun başında bulunan, dolayısıyla önünde tekrar tekrar saygıyla eğilmek gereken bir ay gibi. Daha önce asla yaşamadığım kimi anlar yaşıyor, dalıp dalıp gidiyordum. Hattâ büroda - yeterinden çok yapılacak iş vardı oysa - veya bir toplantıda ansızın bu çeşit bir dalgınlık içerisine kaydığım oluyor, bütün varlığımla sadece çocuğa, bu meçhul, gölgemsi yaratığa yöneliyor, bütün düşüncelerimle onun henüz tutsak bulunduğu o sıcak, ışıksız ana rahmine kadar ona karşı çıkıyordum.

Çocuk değiştirmişti bizi. Pek sokağa ayak atmaz, dostlarımızı arayıp sormaz olmuştuk; kendimize daha geniş bir ev bulup, daha rahat ve kesin yerleşmiştik. Ama beklediğimiz çocuk dolayısıyla benim için herşey değişmeye başlamıştı; aklıma öyle düşünceler geliyordu ki bir mayına raslamışım gibi oluyor, bunların o büyük patlayıcı güçleri karşısında korkup geri dönmem gerekirken, tehlikeye aldırmayıp ilerliyordum.

Hanna yanlış anlıyordu beni. Çocuk için alacağımız arabanın tekerleklerinin büyük mü, yoksa küçük mü olmasına bir türlü karar ve-

remediğimden, umursamazın biri gibi görünüyordum ona. (Gerçekten bilmiyorum, Hanna; sen nasıl istersen öyle olsun. Ne münasebet, dinliyorum.) Konfeksiyon mağazalarında onunla sağı solu dolaşıyorduk; çocuğa alınacak başlıkları, mini mini hırkaları ve kundak bezlerini seçmesi gerekti de, pembeyle mavi arasında, yapma yünle hakikî yün arasında bir türlü karar veremedi mi, aklımın başka yerde olmasıyla suçluyordu beni. Oysa aklımın fazlasıyla yapılan işte olmasındaydı bütün suç.

İçimde olup bitenleri nasıl anlatsam, bilmem ki? Üzerinde dönüp dolaştığı dünyanın, ateş yaktığı yerle konakladığı yer, şafakla gurup, avlanmakla yemek arasında üzerinde kımıldanıp durduğu dünyanın milyonlarca yıllık bir geçmişi olduğu ve günün birinde mahvolacak bir sürü güneş sistemi arasında hiç denecek kadar önemsiz bir yer tuttuğu, büyük bir hızla hem kendi, hem de güneşin çevresinde çarkettiği ansızın kendisine öğretilmiş bir ilke! insandan değişik değildi durumum. Birden günü gelip, kasımın başı da ya da ortalarında, tıpkı bir zaman benim gibi, benden öncekiler gibi hayatıyla sıraya girecek çocuğu ve onunla birlikte kendimi, eskisinden başka türlü ilişkiler içerisinde görmeye başlamıştım.

Doğru olarak tasavvur edilsin hani! Bütün bu soy zinciri! Uykudan önceki o kara ve beyaz koyunlar gibi (bir kara, bir beyaz, bir kara, bir beyaz koyun ve sürüp gider böyle); bir düşünce ki, bazan insanın duyularını kör-

letip uykusunu getirir, bazan da öylesine uyanık tutar. Bu usulü annesinden öğrenmişti Hanna; uyku ilâcından daha yatıştırıcı bir etkisi olduğunu ısrarla belirtmesine rağmen, bu metotla uyuduğum hiç olmadı. Belki de soy zincirini düşünmek daha yatıştırıcıdır birçokları için: Ve Sem, Arpachsad'ı dünyaya getirdi; Arpachsad otuzbeşine gelince Selah'ı dünyaya getirdi. Ve Selah, Heber'i dünyaya getirdi. Ve heber Peleg'i, Peleg otuzuna gelince Regu'yu dünyaya getirdi. Ve Regu, Serug'u, Serug da Nahor'u ve bunların her biri de birçok oğullarla kızları dünyaya getirdi. Ve oğullar boyuna yeni oğulları, yani Nahor Tharah'ı, Tharah Hazreti İbrahim'i, Nahor'u ve Haran'ı dünyaya getirdi. Birkaç defa bu soy zincirini boydan boya düşünmeyi denedim, yalnız arkadan öne değil, aynı zamanda önden arkaya; pek kendilerinden geldiğimizi sanmadığım Âdem ile Havva'ya ya da kendilerinden gelmiş olabileceğimiz Hominid'lere kadar yapmaya çalıştım bunu; ama her iki durumda da zincirin gözden yittiği bir karanlık geliyor, dolayısıyla Adem ile Havva'ya mı, yoksa daha başka iki örneğe mi sarılmak gerektiği önemsizleşiyor. Ancak hiçbir tarafa tutunmak istemeyip en iyisi ne diye herkesin bir yol sırası gelmiş olduğu sorulursa, bu zincir işini bir türlü insanın aklı almıyor, bütün o dünyaya getirmelerden, ilk ve son hayatlardan bir şey çıkarılamıyor. Çünkü herkesin dünyaya geldiğinde hazır bulduğu ve kendisinden öğrenip kavra-

ması istenen oyun için ancak bir kez sırası geliyor. Oyun ise şu: Üreme, eğitim ve öğretim, ekonomi ve politik; beri yandan para ve duygu, para ve icatlarla da oyalanmak mümkün; düşünme adındaki oyun kuralını doğrulama çabalarına da izin var.

Ama işte bir kez böyle güvenle çoğaldığımıza göre, sanırım bu duruma rıza göstermek zorundayız. Oyun için oyuncular gerekiyor. (Yoksa oyuncular için oyun mu?) Ben de nihayet öyle güvenle dünyaya getirilmiştim ve şimdi kendim bir çocuk dünyaya getiriyordum.

Daha bunu düşünmek bile titretiyordu beni.

Herşeyi çocukla ilgisi bakımından görmeye başlamıştım. Sözgelişi günü gelip ona dokunacak ve onu tutacak ellerimi, üçüncü kattaki dairemizi, oturduğumuz Kandl Sokağı'nı, VII. bölgeyi, kent içinden ta aşağılara Prater ormanlarına kadar çepçevre bütün yolları ve nihayet ona açıklamayı tasarladığım bütün o geniş dünyayı çocuk açısından görüyordum. Nesnelerin adlarını ilkin benden duyacaktı: masa, yatak, burun, ayak. Ayrıca akıl, Tanrı ve ruh sözcüklerini; bana kalırsa işe yaramaz sözcükler; ama bunları ondan gizlemek elde değildi. Sonra da rezonans, diapozitif, chiliasmus ve astronavtik gibi çetrefil sözcükler geliyordu. Çocuğumun herşeyin anlamını bilmesine, herşeyin, sözgelişi bir kapı mandalının, bir bisikletin, bir gargaranın, doldurulacak bir fişin ne işe yaradığını öğrenmesine çalışacaktım. Ka-

famın içinde bir anafor gibi dönüp duruyordu bütün bunlar.

Çocuk dünyaya geldiğinde, ona vermeyi tasarladığım büyük dersi uygulamaya fırsat bulamadım tabiî. Çocuk gelmişti, solgun, buruşuk, acınacak bir görünüşü vardı. Sonra hiç hazırlıklı değildim. Ona bir isim vermem gerekiyordu. Çarçabuk Hanna'yla anlaşıp nüfus kaydına üç isim yazdırdık. Ama bu üç isimden hiç biri de kullanılmadı. İlk hafta sonunda çocuğun ismi Fipps oluvermişti. Nasıl bu ad çıkmıştı ortaya, anlamadım. Hattâ belki benim de suçum vardı bunda. Hani ben de. anlamsız heceler bularak bunları birleştirmekte sonsuz yeteneği olan Hanna gibi okşayıcı adlarla çağırmıştım çocuğu, çünkü asıl adları bu çıplak minik yaratığa hiç uygun düşmüyordu. Bu lâübalilikler de tekrarlana tekrarlana nihayet söz konusu isim doğup çıkmıştı ortaya, bu da yıllar geçtikçe boyuna daha çok içerlediğim bir isim oldu. Hattâ bazan, sanki yavrucak kendini buna karşı savunabilirmiş, sanki bütün bu durum bir raslantı eseri değilmiş gibi, suçu çocuğun üzerine yıkıyordum. Fipps! Onu ilerde de ister istemez böyle çağırarak, onu ölünceye kadar, hattâ ondan da öte gülünç bir duruma sokacaktım; tabiî onunla beraber bizi de.

Fipps'in, mavi - beyaz yatağında kimi uyur, kimi uyanık yattığı ve benim birkaç damla salyayı ya da ekşimiş sütü onun ağzından silmekten, bağırdığı zaman yatıştırmak umuduyla onu tutup kaldırmaktan başka bir işe yaramadığım günler, ilk olarak, onun da kafasında

benim için bir şey tasarladığını, ama bunu keşfedebilmek için bana zaman bıraktığını, hattâ bir görünüp karanlığa dalan, sonra yine dönüp gelerek aynı açıklanamaz bakışlarını aynı kimseye yönelten bir hayalet gibi mutlaka bana zaman bırakmak istediğini geçirdim aklımdan. Çokluk yatağının yanıbaşında duruyor, bu pek kımıltısız yüzü, bu yönsüz bakıp duran gözleri yukarıdan seyrediyor, okunabilmesi için ortada bir ipucu bulunmayan eski bir yazı gibi yüzündeki çizgileri inceliyordum. Hanna'nın, en başta yapılması gereken şeyleri hiç şaşmaksızın yolu yordamınca yapışına, çocuğa mama yedirişine, onu uyutup uyandırışına, çocuğu bir yataktan alıp bir başka yatağa yatırışına, onu kundaklayışına bakarak seviniyordum; küçük pamuk parçalarıyla çocuğun burnunu temizliyor, tombul bacakları arasına kalın bir bulut halinde pudra serpiyor, sanki böylelikle çocuğa ve dolayısıyla kendisine sürekli bir kurtuluş sağlıyordu.

Birkaç hafta sonra çocuktan ilk gülümseyişi koparmaya çalıştı Hanna. Ama çocuk bizi bu ilk gülümseyişiyle şaşırttığı zaman, yüzündeki o büzülme benim için gene de bir bilmece gibi ve yabancı kaldı. Sonra gözlerini de gittikçe daha sık ve dikkatli bize yönelttiğinde ya da kollarını uzattığında, bunlarla bir şey kastedilmemiş olduğu, sadece bizim bunlarda, çocuğun daha sonraları benimseyeceği nedenleri aradığımız kuşkusu uyandı içimde. Hanna ve belki de hiç kimse beni anlayacak

gibi değildi; işte o zamanlar tedirginliğim başlamıştı. Korkarım daha o günler Hanna'dan uzaklaşmaya, gerçek düşüncelerimden onu gittikçe dışarda ve uzakta tutmaya koyuldum. Kendi içimde bir güçsüzlük keşfettim, bu güçsüzlüğü keşfetmemi sağlayan da çocuk olmuştu; bir yenilgiye doğru yürüdüğüm gibi bir duygu vardı içimde. Ben de Hanna gibi otuzundaydım; Hanna her zamankinden daha körpe ve genç görünüyordu, oysa çocuk bana yeni bir gençlik bağışlamamıştı, o kendi çevresini genişlettiği ölçüde, ben kendi çevremi gerilere çekiyordum. Onun her gülümseyişi, her sevinç çığlığı ve bağırışında duvara doğru geriliyordum. Bu gülümseme, bu cıvıltı ve bağırmayı daha tohum halindeyken boğacak gücüm yoktu. Yapılması gereken de buydu oysa.

Bana kalan vakit çarçabuk geçmişti. Fipps arabasının içinde dimdik oturmaya başladı, ilk dişleri çıktı ve bir hayli sızlandı; bazan gerinip uzanıyor, sallanarak ayakta duruyordu; ama gittikçe daha bir sağlamlaştı duruşu, dizleri üzerinde odanın sağına soluna seğirtti ve günün birinde de ilk sözler dökülmeye başladı ağzından. Artık önüne geçilecek gibi değildi, oysa ben hâlâ ne yapılması gerektiğini bilmiyordum.

Ne yapmalıydı? Dünyayı ona öğretmeyi düşünmüştüm eskiden. Ama onunla o suskun konuşmalarımızdan sonra bunda bocalar gibi olup düşüncemi değiştirdim. Sözgelişi nesnelerin adlarını ondan saklamak, ona nesnelerin

nasıl kullanılacaklarını öğretmemek elimde değil miydi? O ilk insandı. Herşey onunla başlıyordu ve herşeyin onun sayesinde bambaşka türlü olamayacağı söylenemezdi. Ona dünyayı çırılçıplak ve anlamsız bırakmalı değil miydim? Ona amaç ve hedefleri tanıtmamalı, iyi'nin, kötü'nün, gerçek'le sadece gerçek gibi görünen'in ne olduğunu göstermemeliydim. Ne diye onu benden yana çekecek, onu bilen, inanan, sevinen, üzülen biri yapacaktım! Bizim durumumuzda dünya dünyaların en kötüsüydü ve hiç kimse de şimdiye kadar anlamamıştı bu dünyayı, gelgelelim onun durumunda henüz kesin bir şey yoktu. Henüz yoktu. Ama daha ne kadar sürecekti? Ve birden anlamıştım: Herşey bir dil sorunuydu ve bu sorun dünyayı karışıklığa sürüklemek için öteki dillerle Babil'de yaratılan Alman dilinin bir sorunu değildi sadece. Çünkü bunun altında şişip kabaran bir başka dil vardı ki, jestler ve bakışlara, düşünce ve duygulara kadar uzanıyor ve bütün mutsuzluğumuzun kaynağı da buradan geliyordu. Acaba kendisi bir yenisini kurup yeni bir zamanı başlatıncaya kadar, çocuğu bizim dilimizden koruyabilecek miydim? bütün iş buradaydı.

Çokluk Fipps'i alıp yalnız sokağa çıkıyor, Hanna'nın ona yaptığı kötülüklerle, o sevgiler, yakınlıklar, flörtler, oyunlarla çocukta yeniden karşılaşarak dehşete kapılıyordum. O da bize benziyordu yavaş yavaş. Ama yalnız Hanna'yla bana değil, hayır, genellikle insan-

lara benziyordu. Ama yine de kimi anlar kendi kendini yönetiyor gibiydi Fipps; böyle anlarda gözlerimi üzerinden ayırmıyordum. Bütün yollar birdi onun için. Bütün yaratıklar birdi. Hanna'yla ben ona başkalarından daha yakınsak, şüphesiz hep yanıbaşında bulunmamızdandı. Onun için herşey birdi. Ama daha ne kadar sürecekti bu?

Fipps korkuyordu bazan. Ama henüz bir çığ ya da kötü bir şey değil, ağacın birinde bir yaprağın kımıldanışı onu korkutuyordu. Bir kelebek korkutuyor, sineklerdense ödü patlıyordu. Düşünüyordum: Ya bütün bir ağaç rüzgârda eğilip bükülür ve ben onu böyle bilmezlik içinde bırakırsam, nasıl yaşayabilecekti o zaman?

Bir gün merdivende bir komşu çocuğuyla karşılaştı, sakarcasına yüzüne el attı çocuğun, sonra geriye çekildi; belki bir çocuk karşısında bulunduğundan habersizdi. Eskiden rahatsız olduğu zamanlar bağırmıştı, ama şimdiki bağırmalarında besbelli daha fazla bir şeyler söz konusuydu. Uyumadan sık sık yapıyordu bunu; ya da kaldırılıp sofraya oturtulmak istendi mi, ya da elinden bir oyuncak alınacak oldu mu yapıyordu. Büyük bir hırsla doluydu içi. Bazan yere uzanıp yatıyor, ellerini halıya sımsıkı geçiriyor, yüzü morarıp ağzından köpükler gelene kadar böğürüyordu. Göğsü üzerine bir vampir gelip oturmuş gibi ansızın bağırmaya başlıyordu uykusunda. Bu bağırmalar, onun henüz bağırmaya yeltenebildiği ve

bağırmalarının etkisiz kalmadığı görüşünü pekiştiriyordu bende.

Oh, günün birinde!

Hanna müşfik paylamalara başvurup ona yaramaz diyor, onu bağrına basıp öpüyor, ya da ciddî bir edayla onu süzüyor, annesini gücendirmemesini ona öğretmeye çalışıyordu. Harikulâde bir ayartıcı güç vardı Hanna'da; isimsiz ırmağın üzerine sürekli eğilmiş duruyor, onu kendinden tarafa çekmek istiyordu; bulunduğumuz kıyıda aşağı yukarı geziniyor, çikolatalar, portakallar, vınıltıyla dönen topaçlar ve oyuncak ayılarla onu kandırmaya bakıyordu.

Ve ağaçlar gölge yapacak duruma geldiğinde bir ses duyar gibi oluyordum: Ona gölgelerin dilini öğret! Dünya bir deneydir ve bu deneyin hep aynı biçimde aynı sonuçla tekrarlanmış olması yeter artık! Sen başka bir deneye başvur! Onun gölgelere gitmesini sağla! Şimdiye kadar ele geçen sonuç: suçluluk, sevgi ve umutsuzluk içinde bir hayat. (Herşeyi genel olarak düşünmeye başlamıştım ve işte bu türlü sözler geliyordu aklıma.) Oysa ben onu bu suçluluktan esirgeyebilirdim; sevgiden ve her türlü belâdan esirgeyebilir, onu bir başka hayat için özgürlüğe kavuşturabilirdim.

Evet, pazarları onunla Viyana Ormanı'nda gezmeye çıkıyorduk. Bir su kenarına geldik mi, ona suların dilini öğret! diye bir ses yükseliyordu içimde. Derken yolumuz taşlar kayalar arasından, ağaç ve bitki kökleri üzerinden

geçiyordu: Taşların dilini öğret ona! Onun yeni baştan kök salmasına çalış! Yapraklar dökülüyordu, güzdü: Yaprakların dilini öğret ona!

Ama bu dillere ilişkin hiçbir sözcük bilmediğim ya da bulamadığımdan, kendi dilimden bir başka dilim olmadığı ve bu dilin sınırlarını aşamadığımdan, çocuğu suskunluk içinde bayır aşağı, bayır yukarı indirip çıkarıyor, sonra onu gene alıp eve getiriyordum. Evde cümle kurmasını öğreniyor, ilerde kendini bekleyen tuzağa yaklaşıyordu. Artık isteklerini açığa vurabiliyor, ricalarda bulunabiliyor, emrediyor ya da konuşmuş olmak için konuşuyordu. Daha sonraki pazar gezintilerimizde yerden otlar yolmaya başladı; solucanları eliyle tutup kaldırıyor, böcekleri eliyle yakalıyordu. Artık onun için hepsi aynı şey değildi bunların; hepsini bir bir inceliyor, zamanında elinden çekip almazsam öldürüyordu. Evde kitaplarını, kutularını ve kuklasını parçalayıp fırlatmıştı. Ne olursa çekip alıyor, dişlerini geçiriyor, sonra kaldırıp atıyor ya da benimsiyordu. Evet, günün birinde. Günün birinde o da anlayacaktı.

Hanna daha bir konuşkandı o sıralar, Fipps'in ağzından çıkan sözlere ikide bir dikkatimi çekiyor, onun masum bakışları, masum sözleri ve yaptıklarıyla kendinden geçiyordu. Oysa ben, ilk haftalardaki kendini savunamaz suskun halini bıraktığından beri, hiç de bir masumluk göremiyordum Fipps'de. Hattâ o ilk zamanlar bile sanırım masum değildi, an-

cak bir şey açığa vuracak güçten yoksundu; incecik bir et ve kıl çıkınıydı; incecik bir soluğu, bir yıldırımsavar gibi dünya mesajlarını etkisiz kılan kocaman sağır bir başı vardı.

Yakındaki bir çıkmaz sokakta, biraz daha büyüyen Fipps'in başka çocuklarla oynamasına izin vermiştik. Bir gün öğleye doğru eve gelirken, baktım, üç küçük oğlanla kaldırım kenarından akan suyu bir konserve kutusuna doldurmaya çalışıyor. Derken halka olup konuşmaya başladılar. Tıpkı bir konu üzerinde danışır görüşür gibiydiler. Sondaja nereden başlanacağı, kuyunun nereden açılacağı üzerinde mühendisler bundan başka türlü konuşamazlardı. Yol üzerine çömdüler sonra; yeniden kalkıp üç parke taşı ötede bir yere yürürlerken, kutuyu elinde tutan Fipps, içindeki suyu boşaltmaya başladı. Ama yeni yerlerini de yapmayı tasarladıkları iş için uygun görmeyerek, bir kez daha doğruldular. Havada bir gerginlik vardı, erkeksi bir gerginlik. Bir şey olması gerekir gibiydi. Ve derken bir metre ilerde aradıkları yeri ele geçirdiler. Yeniden çömdüler, sesleri kesildi; Fipps elindeki kutuyu eğince, pis su taşlar üzerine akmaya başladı. Akan suya diktiler gözlerini, suskun, ağırbaşlı. Olmuştu, yapılmıştı. Belki de başarılmıştı. Başarılmış olacaktı mutlaka. Dünya kendisini ileriye götüren bu küçük erkeklere bel bağlayabilirdi. Bunlar dünyayı ileriye götüreceklerdi, buna yüzde yüz güvenim vardı. Eve varıp yukarı çıktım, yatak odasına girip

yatağın üzerine attım kendimi. Dünya ileriye götürülmüştü; dünyayı ileriye, hep aynı yönde ileriye götürmek için gerekli hareket noktası ele geçirilmişti. Kendi çocuğumun bu yönü ele geçiremeyeceğini ummuştum. Hattâ bir zaman, çok önceleri, onun hayatta kendine bir yol iz bulamayacağından korkmuştum. Ben budala korkmuş, onun için, söz konusu yönü bulamaz demiştim.

Ayağa kalktım, musluktan birkaç defa avucumu soğuk suyla doldurup yüzüme vurdum. Bu çocuğu istemiyordum artık. Herşeyi çok iyi anlıyor, şimdiden bütün yol izleri biliyordu; ondan nefret ediyordum.

Sağda solda gezinip nefretimi insanlarla ilgili herşey üzerine yaydım : tramvay hatlarına, evlerin numaralarına, tabelâlara, bölümlere ayrılmış zamana, düzen adındaki düşünce ürünü bütün bu keçeleşmiş karmakarışık maskaralığa, çöplerin taşınmasına, üniversite ders proğramlarına, evlendirme dairelerine, artık kendilerine saldırılamayan, saldırılacak bir kimsenin de asla çıkmadığı bütün bu yürekler acısı kurumlara, üzerinde kendimi kurban ettiğim, ama çocuğumun kurban edilmesine göz yummak istemediğim bu sunaklara kadar açıp yaydım. Çocuğum bu duruma nasıl gelmişti? Dünyayı kuran o değil, dünyayı hasara uğratan o değildi. Ne diye bu dünya içine yerleşsindi! Nüfus müdürlüğünün, okulların, kışlaların yüzlerine karşı haykırdım: Ona bir şans tanıyın! Henüz mahvolmamışken bir

tek şans tanıyın çocuğuma! Onu getirip zorla bu dünyaya soktuğum, ama özgürlüğü uğrunda bir şey yapamadığım için, kendi kendime ateşler püskürdüm; Oysa bunu ona borçluydum; harekete geçmeli, onu alıp gitmeli, onunla bir adaya çekilmeliydim. Gelgelelim yeni bir insanın, yeni bir dünyanın temelini atabileceği böyle bir ada neredeydi? Çocukla birlikte tutuklanmış, eski dünyaya ayak uydurmaya daha baştan yükümlü kılınmıştım. Bu yüzden düşmesine göz yumdum onun, sevgimin kollarından düşürdüm. Değil mi ki bu çocuk herşeye güçlü, ama sadece kendini dışarı atacak, o şeytanî çemberi kıracak güçten yoksundu.

Fipps okul çağına kadar olan yılları oyunla geçirdi. Kelimenin tam anlamıyla oyunlarla harcadı bunları. Oyunu ona çok gördüğüm yoktu, ama onu ilerdeki oyunlara hazırlayacak olanlarını, söz gelişi saklanbaç oyunlarını, sayışma oyunlarını, hırsız polis oyunlarını değil. Onun bambaşka oyunlar, tertemiz oyunlar oynamasını, bilinenlerden başka masallar dinlemesini istiyordum. Ama aklıma da bir şey gelmiyordu, onunsa bütün işi gücü özenmekti. Olacak gibi görülmez ama, bizim için, bizlerden biri için çıkar yol yoktur. Her vakit herşey, yukarı ve aşağı, iyi ve kötü, aydınlık ve karanlık, nicelik ve nitelik, dost ve düşman diye ikiye ayrılır; hayvan hikâyelerine karşılaşılan başka yaratıklar veya hayvanlar bile yine insan çizgileri taşır.

Fipps'i nasıl ve ne yönde eğiteceğimi bil-

mediğim için, derken vazgeçtim bu işten. Hanna artık çocukla ilgilenmediğimi farketmişti. Bir ara bu konuda konuşacak olduk, bir canavar karşısında bulunuyormuş gibi gözlerini bana dikti. Fırlayıp kalktı, sözümü keserek çocuğun odasına yollandı, bu yüzden herşeyi anlatamadım. Akşamdı; eskiden o da benim gibi bunu düşünecek biri değilken, bundan böyle çocukla her akşam dualara başladı: Yoruldum, yatıyorum, Aziz Tanrım, sen bana iman gücü ver. Ve benzeri dualar. Ben bunlarla da ilgilenmedim, ama sanırım dua repertuvarını hayli ilerlettiler zamanla. Galiba Hanna böylelikle çocuğu yaratıcı bir gücün kanatları altına almak istiyordu. Bir haç mı olur, bir maskotçuk mu, bir büyülü söz ya da başka bir şey mi, ne olursa kabulüydü. Fipps çok geçmeden kurtlar arasına karışıp, çok geçmeden kurtlarla uluyacağından, doğrusu böyle yapmakta haklıydı. «Allaha emanet» belki en son çıkar yoldu. İkimiz de, her birimiz kendince, elimizi çekmiştik çocuktan.

Fipps okuldan kırık bir notla eve döndü mü, bir şey söylemiyor, ama onu avutmaya da kalkmıyordum. Hanna için için kahroluyordu. Öğle yemeğinden sonra düzenli olarak oturup, Fipps'in ödevlerine yardım ediyor, ona derslerini anlattırıp dinliyordu. İşini bir iyi yapıyordu ki, o kadar olurdu. Gelgelelim ben bunun iyi bir iş olduğuna inanmıyordum. Fipps'in ilerde jimmazyum'a gidip gitmemesi, adam olup olmaması umurumda değildi. İşçi bir adam

oğlunun doktor olmasını diler; bir doktorsa kendi oğlunu en az bir doktar olarak görmek ister. Ben anlamam bunu. Fipps'in bizden ne daha akıllı, ne de iyi olmasını istiyordum. Beni sevmesini de arzuladığım yoktu; sözümü dinlemese, isteklerimi hiç yapmasa da olurdu. Hayır, benim dilediğim... Yalnız baştan başlasın, bana bir tek davranışıyla, bizim davranışlarımızı olduğu gibi uygulamaya yükümlü olmadığını göstersin, yeterdi. Ama onda bir şey göremiyordum. Ben yeni doğmuştum, o yeni doğmamıştı. Evet, ben öyleydim, ilk insandım ben, herşeyi boşa harcamış, bir şeycik yapmamıştım.

Fipps için hiçbir şey, ama hiçbir şey istemiyordum. Sadece onu gözetlemeyi ilerde de sürdürdüm. Bilmem, bir babanın kendi çocuğunu böyle gözetlemeye hakkı var mı? Tıpkı bir bilginin «bir olay»ı gözetlemesi gibi. Gözüm bu hayır gelmez insan olayındaydı, Hanna'ya gösterdiğim sevgiyi kendisine gösteremediğim bu çocuktaydı; Hanna'dan asla büsbütün elimi çekmemiştim, çünkü Hanna beni hayal kırıklığına uğratamıyordu. Kendisini tanıdığımda o da benim gibi biriydi: Boylu boslu, olgun, biraz başkalarından ayrı, ama yine de başkaları gibi bir kadındı, sonra benim karımdı. Çocuğu ve kendimi suçlayıp duruyordum. Çocuğu suçluyordum, çünkü kendisine bağlanan pek büyük bir umudu boşa çıkarmıştı; kendimi suçluyordum, çünkü onun için gereken zemini hazırlayamamıştım. Ummuştum ki, bu çocuk, bir çocuk

olduğu için - evet, bu çocuğun dünyayı kurtaracağını ummuştum. Kulağa canavarca geliyor bu sözler. Gerçekten de çocuğa karşı canavarca davranmıştım, ama elde etmeyi umduğum canavarca bir şey değildi. Gelgelelim bütün benden öncekiler gibi çocuk için hazırlamamıştım kendimi. Hanna'yı kollarımla sarıp onun karanlık sinesinde sükûn ve huzura kavuştuğum zaman bir şey düşünmemiş, düşünememiştim. Hanna'yla evlenmem iyi olmuştu, hani yalnız çocuk için değil; ama sonradan onun yanında asla mutlu olamamış, aman bir çocuğu daha olmasın diye hep düşünmek zorunda kalmıştım. O bunu istiyordu çünkü, buna inanmak için yeter neden var elimde; gerçi artık böyle bir şeyden söz açtığı, böyle bir şey yaptığı yok. Denebilir ki, asıl şimdi yine bir çocuğu olmasını düşünüyor; ama artık taşlaşmış gibi. Benden ne uzaklaşıyor, ne yaklaşıyor bana. Ölüm ve hayat gibi akıl ermez olayları kendisi yönetmediği için bir insanla nasıl kavga edilmezse, tıpkı bana öyle davranıyor. Bir zamanlar bir sürü çocuğu seve seve yetiştirip büyütecek olmuş, bense bunu önlemiştim. Birbirimizle atıştığımız bir gün, bana Fipps için nasıl herşeyi yapacağını ve yapmak arzusunda olduğunu açıklamıştı. Herşeyi: daha aydınlık bir oda, daha çok vitamın, bir denizci giysisi; dışarıdakileri, dışardaki insanları düşünerek daha çok sevgiyi, tam bir sevgiyi, bütün bir ömür boyu yetecek kadar bol sevgiyi onun için depo edecekti... Fipps'in iyi bir öğrenim yap-

masını, yabancı diller öğrenmesini sağlayacak, onun yeteneklerini göz önünde bulunduracaktı hep. Bir ara ben bunlara gülüp geçince, ağlamaya başlamış, kırılmıştı. Sanırım Fipps'in de «dışardaki insanlar» arasına karışacağını, Fipps'in de onu bunu gücendirecek, aşağılayacak ve aldatacağını, hattâ öldürebileceğini, onun da aşağılık bir davranışta bulunabileceğini bir an olsun düşünmüyordu. Oysa Fipps'in bunu yapacağına inanmak için yeter neden vardı. Bunu anlamak için ayrıca bıçak hikâyesini anımsamama hiç lüzum yoktu. Daha çok erkenden başlamıştı, aşağı yukarı üç dört yaşlarında; baktım bir gün öfkeyle mırıldanarak dolaşıyordu Fipps; tahta küplerden yaptığı bir kule devrilmişti. Birden sızlanmayı keserek usulca ve üzerine basa basa: «Evi ateşe vereceğim!» dedi, «Herşeyin canına okuyacağım. Hepinizin canına okuyacağım!» Kaldırıp dizlerime oturttum, okşadım, kulesini yeniden yapacağıma söz verdim. O ise az önceki tehditlerini tekrarladı. Derken Hanna geldi, ilk olarak bir güvensizliğe kaptırmıştı kendini. Çocuğu paylayarak, bu gibi şeyleri ona kimin öğrettiğini sordu. Kesin olarak: «Hiçkimse!» diye cevapladı Fipps.

Bir gün de aynı evde oturan bir kızı merdivenlerden aşağı iteledi, galiba sonradan korktu pek, ağladı, bir daha asla böyle bir şey yapmayacağına söz verdi, ama gene yaptı. Ve bir süre, fırsat buldukça, Hanna'ya vurmaya kalktı. Ama bu huyundan vazgeçti yine.

Elbet anımsamayı unuttuğum bazı şeyler de var; sözgelişi ne tatlı şeyler söyleyebiliyor Fipps, ne candan davranabiliyor, sabahları nasıl pespembe uyanıyordu. Bütün bunları da farketmemiş değildim; çok vakit, Hanna'nın yaptığı gibi, onu hemen kucaklayıp öpmek geliyordu içimden; ama bununla yatışmak, buna bakıp aldanmak istemiyordum. Tetikteydim, çünkü Fipps'den beklediğim canavarca bir şey değildi. Çocuğumla ilgili pek büyük bir tasarım yoktu ama, tasarladığım birazıcık şeyin gerçekleşmesini, onun yolundan birazcık sapma göstermesi de arzuluyordum. Elbet, bir çocuğun adı Fipps olunca... Adına da bu kadar lâyık olması mı gerekliydi? Bir fino köpeğinin adıyla gidip gelmek. Onbir yıl gibi bir zamanı talim üzerine talimle geçirmek. (Güzel elceğiziyle yemek yemek. Dik yürümek. El sallamak. Ağzında yemek varken konuşmamak.)

Fipps okula başladıktan birkaç gün sonra vaktimi evden çok dışarıda geçirmeye başlamıştım. Kahvede santranç oynamaya gidiyor, ya da işim olduğunu bahane edip okumak üzere odama kapanıyordum. Derken Maria Hilfer Sokağı'ndaki mağazaların birinde tezgâhtarlık yapan Betty ile tanıştım; çorap gibi, sinema bileti ve yiyecek gibi kimi şeyler götürüp onu bana alıştırdım. Fazla konuşmayan bir kızdı; alçakgönüllü, uysaldı; boş akşamlarını geçirirken halindeki bütün o isteksizliğe rağmen, hiç değilse yemeklerde iştahı yerindeydi. Bir yıl oldukça sık gittim ona, odasında yatağın

üzerine, yanıbaşına uzanıyordum; ben bir bardak şarabı yudumlarken, o resimli bir dergi okuyor, arada bazı aşırı isteklerimi yadırgamadan yerine getiriyordu. Fipps bakımından alabildiğine bir şaşkınlık dönemiydi bu günler. Asla Betty ile yatmıyor, kendi kendimi tatmin için bir yol arıyordum. Kadından ve cinsiyetten özgür kalmak istiyordum kendimi; ışıktan kaçan yasak bir özgürlüğe kavuşmak, yakalanmamak, bağımsız olmaktı niyetim. Hanna'ya karşı diretmemiştim, artık onunla yatmak gelmiyordu içimden.

Akşamları o kadar zaman dışarda vakit geçirişimi gizlemek için kendimi yormadığım halde, bana öyle geliyordu ki, Hanna kuşkudan uzak yaşıyordu. Ama bir gün bunun doğru olmadığını anladım; daha önce bir defasında bizi Betty ile Café Elsahof'da görmüştü, dükkânlar kapanınca Betty ile sık sık burada buluşuyorduk. Söz konusu olaydan iki gün sonra da bilet almak için Betty ile Kosmos Sineması'nın gişesi önünde kuyrukta bekliyorduk ki, gene bizi gördü Hanna. Pek beklenmedik bir şekilde davranarak, bir yabancıyla karşılaşmış gibi gözlerini başka tarafa çevirdi, ne yapacağımı bilemedim. Felce uğramıştım sanki; başımla selâm verdim, Betty'nin eli elimde, gişeye doğru ilerlememe devam ettim ve gerçekten girdim sinemaya; yaptığım bu hareket, sonradan bana pek inanılmaz göründü. Filmi seyrederken, Hanna'nın suçlamalarına karşı kendimi hazırladım, savunmamı gözden ge-

çirdim; sinemadan çıkınca, eve kadar olan yolun kısalığına bakmadan, bir taksiye atladım, sanki böylelikle bir hatayı düzeltmek ya da bir şeyin olmasını önlemek ister gibiydim. Baktım Hanna ağzını açıp bir şey demiyor, hemen ben önceden hazırladığım cümleleri söylemeye başladım. Kendisini hiç ilgilendirmeyen şeylerden sözaçıyormuşum gibi susmakta diretti Hanna. Ama gene de sonunda konuşup, ürkek, çekingen, çocuğu düşünmem gerektiğini açıkladı. «Fipps için...» Aynen bu sözü söylemişti. Kendimi yenik hissettim, Hanna'nın şaşkın durumu yenilmeme yol açmıştı; özür diledim, önünde diz çöküp asla bir daha böyle bir şey yapmayacağıma söz verdim ve gerçekten de bir daha görmedim Betty'yi. Öyleyken ne diye ona iki mektup yazdım, bilmiyorum; mektupları muhakkak önemsememişti Betty. Bir cevap gelmedi, zaten cevap beklemiyordum. Mektupları kendi kendime ya da Hanna'ya yollamak üzere kaleme almışım gibi, şimdiye kadar hiç yapmadığım bir şekilde açığa vurmuştum duygularımı. Bazan Betty'nin bana şantaj yapacağından korkuyordum. Ama ne şantajı yapacaktı? Betty'ye para yolluyordum. Hanna'nın Betty'den haberi olduğuna göre, bir şantaj düşünülebilir miydi?

O şaşkınlık! O boşluk!

Kendimi erkek olarak sönmüş, iktidarını yitirmiş hissediyor, böyle de kalayım istiyordum. Ortada bir hesap varsa, bu hesap benim lehimde sonuçlanacaktı. Cinsiyetten kendimi

dışarı atacak, bir sona ulaşacaktım; bir sona; iş bu noktaya varmalıydı.

Ama sonradan olan herşey, benimle değil, Hanna ya da Fipps'le değil, bir baba ve oğulla, bir suç ve bir ölümle ilgili bulunuyordu.

Bir ara kitabın birinde şu cümleyi okumuştum: «Başını kaldırıp bakmak Tanrı'nın âdeti değildir.» Tanrının kötü huyundan söz açan bu cümleyi herkes bilse ne iyi olurdu. Yo hayır, başını kaldırıp aşağılara bakmak, aşağılarda yolunu şaşırmış insanlara bir işaret vermek onun âdeti değildi. Hiç değilse, düşünce ürünü bu Yukarı'nın da rol aldığı bir karanlık dram söz konusu olduğu zaman hayır. Bir baba ve bir oğul. Bir oğul - böyle bir şey akıl alacak gibi değil. Bu karanlığı aydınlatacak bir söz bulunmadığından, böyle şeyler geliyor aklıma; hani düşünce insan çıldıracak gibi oluyor. Karanlık bir sorun; çünkü önce benim tohumum, bu belirlenmeyen, kendim için de netameli tohum, sonra da çocuğu besleyen ve doğuma eşlik eden kan; hepsi karanlık bir sorun bunların. Ve sonunda yine kanla, Fipps'in başındaki yaradan o ışıl ışıl çocuk kanıyla bir sona eriş.

Orada, uçurumdaki kaya çıkıntısı üzerinde yatarken bir şey söyleyememişti Fipps; ilk yanına varan çocuğa sadece: «Sen...» diyebilmiş, elini kaldırmak, ona bir şey anlatmak, ya da onun eline tutunmak istemişti. Ama doğrulamamıştı artık. Biraz sonra öğretmen gelip

üzerine eğildiğinde: «Eve gitmek istiyorum.» diye fısıldayabilmişti.

Bu sözü söylediği için, onun gerçekten Hanna'ya ve bana kavuşmak istemiş olacağına inanamayacağım. Çünkü insan öleceğini hissetti mi, evi ister, o da işte hissetmişti öleceğini. Bir çocuktu henüz, eve ileteceği öyle büyük mesajlar yoktu. Tıpkı öteki çocuklar gibi bir çocuktu sadece Fipps, son düşüncelerinde onu engelleyecek bir şey olamazdı. Derken öteki çocuklarla öğretmen, ordan burdan sopalar bularak bir sedye çatmış, bununla Fipps'i Oberdorf'a kadar taşımışlardı. Yolda daha ilk birkaç adımdan sonra ölmüştü Fipps. Oraya mı gitmişti? Aramızdan ayrılmış mıydı? Ölüm duyurusu için şöyle yazmıştık: «...biricik yavrumuz... bir kaza elimizden aldı.» Basımevindeki adam «...biricik, candan sevgili yavrumuz» diye yazsanız daha iyi olmaz mı diye sordu; ama o sıra telefon başında bulunan Hanna «Hayır!» dedi; sevgili veya pek sevgili, tabiî bir şeydi bu; sonra artık ne önemi vardı. Bu sözlerinden ötürü Hanna'yı sonradan kucaklamak isteyecek kadar sersemce davranmıştım; ona karşı beslediğim duygular işte öylesine ölü bir noktadaydı. Ben kucaklamak isteyince, Hanna itti beni. Acaba varlığımı hiç farkettiği oluyor mu artık? Beni ne bakımdan suçlu görüyor, bilsem!

Fipps'le uzun zaman tek başına ilgilenen Hanna, şimdi tanınmayacak bir şekilde dolaşıp duruyor ortalıkta; sanki Fipps'le beraber

Fipps'in hatırı için onu ortasına alıp aydınlatmış ışıldağın ışığı üzerine düşmüyordu artık. Bir özellikten, kendine özgü çizgilerden yoksunmuş gibi, şöyle ya da böyle bir kimse olduğuna ilişkin bir şey söylenecek gibi değildi artık. Eskiden şen ve hareketliydi; ürkek, yumuşak ve sert bir hali vardı; çocuğu yönetmeye, onunla ilgilenmeyip sonra yine bağrına basmaya hazırdı her vakit. Sözgelişi bıçak olayından sonraki günler onun için en güzel günler olmuş, bir gönlüyücelik ve anlayışla yanıp tutuşmuştu; açıktan açığa çocuğun tarafını tutmuş, çocuğun hatalarını kabullenmişti; çocuğun herşeyini her yerde savunmaya hazırdı. Okula başladığının üçüncü yılı, Fipps, arkadaşlarından birine bir bıçakla saldırmış, göğsüne saplamak istemişti bıçağı, ama bıçak kayıp çocuğun koluna raslamıştı. Okula çağrılmıştık sonra; müdürle, öğretmenlerle, yaralı çocuğun anne ve babasıyla tatsız konuşmalar yapmamız gerekmişti. Tatsız konuşmalardı; çünkü Fipps'in bunu ve buna benzer başka şeyleri yapabileceğinden şüphe etmiyor, ama düşündüğümü de söyleyemiyordum; tatsız konuşmalardı, çünkü bana zorla kabul ettirilmek istenen görüş açıları beni hiç ilgilendirmiyordu. Fipps'e nasıl davranmamız gerektiğini kimsenin bildiği yoktu. Hıçkırıp duruyordu Fipps, bazan dikbaşlı, bazan umutsuz; bu davranışından bir sonuç çıkarılabilirse, olup bitenlerden pişmanlık duyduğu söylenebilirdi. Ama yine de yaralı çocuğun yanına yollayıp, af dileteme dik. Onu da

zorla yanımıza alıp, üçümüz birlikte hastaneye gittik. Ama sanırım, bıçakla üzerine saldırırken çocuğa karşı bir düşmanlığı olmayan Fipps, söylemesini istediğimiz sözleri söyler söylemez, çocuğa kin beslemeye başladı. Bir çocuksu kızgınlık değildi ondaki bu duygu, dışarı vurulmaması için büyük çaba harcanan pek ince, pek olgunlaşmış bir kindi. Fipps kimseye sezdirmediği çetin bir duygunun üstesinden gelmiş, sanki böylelikle insanlar arasına karışmıştı.

Herşeyi sona erdiren bu okul gezintisini ne zaman düşünsem, aralarında uzaktan bir ilgi varmış gibi söz konusu bıçak olayını da anımsamadan duramam; bunun nedeni, bana her defasında çocuğumu anımsatan o şoktur. Çünkü bu olay dışında, Fipps'in birkaç yıllık okul hayatına ilişkin olarak belleğimde kalan tek şey yok; çünkü çocuğumun büyümesi, zekâ ve duygularının gittikçe aydınlanıp bir kesinlik kazanması, dikkatimden kaçmıştı. Galiba bu yaştaki bütün çocuklar gibiydi Fipps de: haşarı ve narin, gürültücü ve suskun; Hanna'ya göre, bütün üstünlüklerle, bütün eşsiz değerle donatılmış bir çocuk.

Okulun müdürü telefonla büromda aradı beni. Hiç daha böyle bir şey olmamıştı, çünkü bıçak olayında bile eve telefon etmişler, ben haberi Hanna'dan almıştım. Telefondan bir yarım saat sonra, çalıştığım firmanın holünde karşılaştık müdürle. Yolun karşısındaki bir kahveye gittik. Bana söylemek istediklerini il-

kin firmanın holünde, sonra da yolda söylemeye çalıştı, ama derken kahvenin bile bunun için elverişli yer olmadığını sezdi. Kimbilir, belki de bir çocuğun ölümünü bildirmeye elverişli bir yer yoktur asla.

Öğretmen suçsuz, dedi müdür.

Başımla onayladım, kabullendim söylediğini.

Yol durumunda da değildi kabahat, ama işte Fipps sınıf arkadaşlarından ayrılmıştı bir ara, taşkın bir çocuk olduğu için mi, meraktan mı, nedense artık; belki de kendisine bir değnek aramak istemişti.

Müdür kekelemeye başladı.

Bir kayalıkta Fipps'in ayağı kaymış, alttaki bir diğer kaya üzerine yuvarlanmıştı. Başından aldığı yara aslında o kadar tehlikeli değildi, ama doktor sonradan anî ölümün nedenini bulmuştu, bir kistti bu, belki biliyordum...

Başımla onayladım. Kist ha? Ne olduğunu bildiğim yoktu.

Okul yasa bürünmüştü dediğine göre müdürün; bir komisyon inceleme yapmakla görevlendirilmiş, ayrıca polis durumundan haberdar edilmişti...

Ben Fipps'i değil, öğretmeni düşünüyordum, acıyordum öğretmene, benim tarafımdan bir korkusu olmaması gerektiğini ima yollu belirttim.

Kimsenin kabahati yoktu, kimsenin!

Garsona içecek bir şey söyleyemeden ayağa kalktım, masanın üzerine bir şilin bıraktım,

sonra ayrıldık müdürle. Ben büroya döndüm, derken hemen gene çıktım dışarı, fikrimi değiştirip bir kahve içmek üzere kahveye girdim; bir konyak veya bir kadeh rakı içsem daha iyi olurdu. Ama konyak içmeyi göze alamadım. Öğle olmuştu, eve gitmem, Hanna'ya durumu anlatmam gerekiyordu. Bu işin nasıl üstesinden geldim, neler söyledim, bilmiyordum. Birlikte holden geçerken herhalde anlamıştı Hanna. İşte o kadar çabuk olmuştu. Sonra Hanna'yı yatağa yatırıp doktor çağırdım. Aklı başından gitmişti Hanna'nın; baygın düşene kadar boyuna haykırıp durdu. Fipps'i dünyaya getirdiği zamanki müthiş çığlıklara benziyordu tıpkı. O zaman nasıl korkmuşsam, gene öyle korkudan titredim Hanna için. Gene o zamanki gibi sadece Hanna'ya bir şey olmasın, diye diledim. Hep düşündüğüm Hanna oldu, asla çocuk değil.

Bunu izleyen günler görülecek işleri tek başıma gidip gördüm. Mezarlıkta - Hanna'ya çocuğun gömüleceği saati haber vermemiştim - müdür bir konuşma yaptı. Güzel bir gündü, hafif bir rüzgâr esiyor, çelenteki fiyonglar, sanki bir eğlence için havada uçuşuyordu. Aralıksız konuştu müdür. İlk olarak bütün sınıfı, Fipps'in hemen her günün yarısını birlikte geçirdiği çocukları karşımda görüyordum; anlamsız gözlerle önlerine bakan bir küme insan. Ve biliyordum ki, aralarında Fipps'in bıçakla üzerine yürüdüğü çocuk da vardı. İnsanın içinde öylesine bir soğuk oluyor ki, uzakları ve ya-

kınları aynı şekilde çekip ötelere alıyor. Çevresinde dikilenler ve çelenklerle mezar ötelere kaymıştı gözlerimden. Bütün mezarlığı dışarıda, uzakta, ufkun doğu yönüne kayar halde görüyordum; derken elimi sıkmaya başladılar, sadece birbiri arkasına dokunuşlar hissettim. Gördüğümüz yüzler oradaydı hemen, tastamam ve yakından görüyordum hepsini, ama yine de çok ötede, haylı ötedeydiler.

Gölgelerin dilini öğren! Kendin öğren bu dili!

Ama herşeyin geçip gittiği ve Hanna'nın artık saatlerce Fipps'in odasında oturmayıp, onun o kadar sık koşarak girip çıktığı kapıyı kapamama müsaade ettiği şu an, Fipps'le doğru bulamayacağım bir dille konuşuyorum.

Çılgın evlâdım! Canım benim!

Onu sırtıma alıp taşımaya hazırım şimdi; ona mavi bir balon alacağıma söz veriyorum; eski Tuna üzerinde kayıkla dolaşacağız, sana pullar bulacağım diyorum. Dizini bir yere vuracak oldu mu, üflüyorum vurduğu yere; bir hesap ödevi olunca, ona yardım ediyorum.

Onu bu gibi şeylerle yeniden diriltemezsem bile, gene de şöyle düşünmek için vakit geç değil henüz: Evet, bağrıma bastım bu oğulu; ona güler yüz gösteremedim, çünkü onunla ilgili tasarılarımda çok ileri gittim.

Çok ileri gitme! Önce ilerlemeyi öğren! Bunu önce kendin öğren!

Ama ilkin bir erkekten bir kadına doğru uzanan hüzün yayını parçalayabilmek gereki-

yor. Ama susuşlarla ölçülebilen bu uzaklık, nasıl azalır? Çünkü benim için mayınlı bölgeler, bundan böyle Hanna için bir bahçe olacak hep.

Bundan böyle düşünmüyorum; kalksam, karanlık koridoru geçip, bir tek söz söylemem gerekmeksizin Hanna'ya erişsem diyorum. Bunun için ne onu tutacak ellerime, ne de onu öpecek dudaklarıma aldırdığım var. Konuşulacak her söz karşısında nasıl bir ses, gösterilecek her yakınlık karşısında nasıl bir sıcaklıkla onun yanına varacağımın önemi yok. Ona yeniden sahip olmak için değil, onu dünya yüzünde tutmak, onun da beni dünya yüzünde tutmasını sağlamak için olacak gidişim. Birleşmemizle bunların gerçekleşmesi için; yumuşak ve çatık kaşlı. Bu kucaklaşmadan çocukları mı dünyaya gelecek, buyursun, gelsinlerdi; aramızda bulunur, büyür, bütün öteki çocuklar gibi olurlardı. Kronos gibi yiyip yutacak, izbandut bir baba gibi dövecek ve beri yandan şımartacaktım bu kutsal hayvancıkları; Kıral Lear gibi beni aldatmalarına göz yumacaktım. Zamanın gerektirdiği gibi, biraz kurtlarla dolu pratik hayatı, biraz da ahlâk kurallarını göz önünde tutarak yetiştirecektim onları. İlerdeki hayatları için onlara bir şey vermeyecektim. Kendi zamanımın bir insanı gibi tıpkı: ne bir mal, ne de iyi öğütler.

Ama bilmem, hâlâ uyanık mı Hanna?

Bundan böyle düşünmüyorum. Kocaman bir gece gülüşü altında gerçek bir duyguyu gömen et, güçlü ve pek karanlık.

Bilmem, hâlâ uyanık mı Hanna?

BİR AVUSTURYA KENTİNDE GENÇLİK

Ekimin o güzelim günleri Radetzky Caddesi'nden inerken Şehir Tiyatrosu'nun yanı başında güneşe karşı bir küme ağaç çıkar karşınıza. Yemiş vermeyen koyu kırmızı kirazların önündeki ilk ağaç, güz mevsimiyle öylesine tutuşmuş yanar, öylesine iri bir altın benek oluşturur ki, sanki meleklerden birinin elinden düşürdüğü bir meşale sanırsınız. Ve yanar durur ağaç, ne güz rüzgârı, ne de donlu havalar onu bir türlü söndüremez.

Bu ağaç ortada dururken, kim yaprak dökümünden, kim ak ölümlerden söz açabilir bana. Kim gözlerime onu kucaklamaktan, onun dünya yasaları dışında kaldığına ve bu saatte parıldadığı gibi dünya durdukça benim için parıldayacağına inanmaktan beni alıkoyabilir?

Ve derken ağacın ışıltısında kent de seçilir yeniden: Koyu renk kiremit perçemleriyle hastalıktan yeni kalkmış gibi soluk evler ve kentin göbeğinde iskeleye yanaşan bir kayığı arada bir sularında taşıyıp getiren bir kanal. Gerçi sağladıkları çabukluktan ötürü taşıma işinde tren ve kamyonların kullanılmasından beri ölü bir hava esmektedir limanda; ama çiçeklerle yemişler eskisi gibi yüksek rıhtımdan kirli sulara düşer, karlar dallardan dökülür ve karlar eriyince sular gürül gürül yukarlardan akar, derken bir kez daha kabarmak ister kanal, bir dalgayı tutup kaldırır birlikte, dalgayla bir tekne kalkar, bizim gelişimizde çekilmiştir alacalı yelkeni.

Kentin fazla çekici tarafı olmadığından, başka kentlerden seyrek olmuştur buraya göçenler. Toprakları kendilerine gittikçe ufak gelen aileler köylerden inmiş, evlerin en ucuz olduğu kenar mahallelerde bir çatı altı bulup başlarını sokmuşlardır. Yerleştikleri yeni yerlerde de tarlalar, taş ocakları, büyük sebze bahçeleri vardır; arsalar vardır, kentin yoksulluk içinde yüzen sâkinleri yıllar yılı pancar, yeşillik ve fasulya gibi nafakaları olan ürünleri yetiştirmişlerdir burada.

Kollarını sıvayıp kendilerine kiler kazmışlar, temel suları içinde dikilmiş, baharla güz arası kısa süren akşam vakitlerinde çalışıp çabalayarak evlerinin çatı kirişlerini kendileri hazırlamışlardır. Ölmeden evinin çatısını yapıp

bitiren ve dostlarına bir ziyafet çekenleri çıkmış mıdır içlerinde, Allah bilir.

Ama ev falan düşündükleri olmamıştır çocukların, çünkü çingeneler gelip kısa bir süre mezarlıkla hava alanı arasındaki sahipsiz araziye konduklarında, bir başka dil konuşup patates közlemesi yapmak için ateşler yaktıklarında, uzakların kararsız kokularıyla erkenden tanışmıştır çocuklar.

Geçit Sokağı'ndaki büyük kira evinde çocuklar oyun oynamak istediler mi, ayakkabılarını çıkarıp çorapla oynarlar. Çünkü hemen altlarında ev sahipleri oturur. Fısıldayarak konuşmalarına izin vardır sadece ve fısıldayarak konuşma, günden güne, ömürleri süresi kurtulamayacakları bir alışkanlığa dönüşür. Okula gittiklerinde bağırır öğretmenleri: Dayak mı istiyorsunuz ağzınızı açmak için, dayak mı?... Seslerini çıkarsalar paylanır, kıssalar paylanır, ara yere, sus pus, davranışlarını yerleştirmeye çalışır çocuklar.

Bir oyun vardır da haydutlar bu oyunda oradan geçtikleri için Geçit Sokağı denmemiştir sokağa. Ama çocuklar haylı zaman öyle sanmıştır. Ne zamanki bacakları güçlenip kuvvetlenmiş, uzaklara açılabilmişler, o zaman geçidi görmüş, Viyana trenlerinin üzerinden gidip geldiği köprüyü görmüşlerdir. Hava alanına varmak isteyen meraklılar geçitten geçmiş, kırlara dalarak güz işlemeleri içerisinden vurup gitmişlerdir. Kim akıl ettiyse, biri çıkıp hava alanı mezarlığın yanıbaşına yapılsın istemiş,

K. kentinde oturanlar da bunu eğitim uçuşları yaparken düşüp ölen acemi uçmanların gömülmesi bakımından uygun bulmuştur. Ama uçmanlardan onun bunun hatırı için uçağı düşen olmamıştır. Çocuklar «Tayyareci! Tayyareci!» diye hep bağrışmışlar, uçak gördüler mi, sanki tutacakmış gibi ellerini uzatmış, hayvan başlarıyla çeşitli sürfeler arasında dolaşan uçmanların ardı sıra bakarken, hayvanat bahçesini andıran bulutlara dalıp gitmişlerdir.

Çocuklar çikolatalardan yaldızlı kâğıtları çıkarıp ağızlarına tutmuş, «Maria Saal'ın çanları» melodisini çalmışlardır. Okula gittiklerinde bir doktor hanım bit var mı diye başlarına bakmıştır. Saatin kaçı vurduğundan haberleri olmamıştır çocukların, çünkü büyük kilisenin saati durmuştur. Okuldan da her vakit eve geç dönmüşlerdir. Ah bu çocuklar! (İsimlerini zor bilir, ama «çocuklar» denmeye görsün kulak kesilirler.)

Okul ödevleri: çizgi üstünde, çizgi altında belli uzunlukta harfler ve dikine yazılar; alıştırmalarla ufuklar genişler ve gitgide daralır düşler dünyası ve kurulur ezberler köşe taşları üzerine. Gazla cilalanmış döşemelerden, birkaç yüz çocuk yaşamından ve minik paltolardan ve yanan lâstik silgilerden kalkan buğular, gözyaşları, azarlanmalar, sınıf köşelerinde dikilmeler, diz çökmeler ve bir türlü doymak bilmeyen gevezelikler ortasında öğrenilir: Alfabe, imlâ, çarpım tablosu ve On Buyruk.

Çocuklar eski sözleri bırakıp yenilerini öğ-

renir. Tur-i Sina üzerine bilgi edinir, Ulrichberg'i görür, üzerindeki pancar tarlalarını, kara çamları, kızıl çamları ve tepeye dağınık bir görünüm veren sedirlerle akdikenleri görürler. Kuzukulağı yer çocuklar, daha sertleşip olmaya kalmadan mısır koçanlarını dişler, ya da sobanın ateşinde kebap yapmak üzere mısırları alıp eve getirirler. Odun sandığına atılan boş koçanlar ateşi tutuşturmada kullanılır, biraz da sedir ve zeytin dallarından atılır üzerlerine, için için yanar dallar, uzaktan duyulur sıcaklıkları ve düşer duvarlara gölgeler.

Derken zafer ganimetleri, noel vakti. Ne ileri çevriktir gözler, ne dinlenir gerilerde. Ve derken kabak geceleri (*), gulyabaniler ve korku günleri bitip tükenmeyen. İyi'den yana Kötü'den yana: umutsuz. Gelecek nedir bilmez çocuklar ve onlar için baştan başa korkularla doludur dünya. Dünyanın nasıl şey olduğundan haberleri yoktur. Tanıyıp bildikleri avuç içi kadar bir yerdir yalnız; çünkü bu yeri tebeşirle diledikleri gibi sınırlayabilirler, cehennem evi'nin (**) üzerinden tek ayakla seker, cennet evi-

(*) Kötü ruhların kovulmasıyla ilgili olarak eskiden kalma bir âdet: Üzerlerine göz, burun ve ağız oyulup içlerine mum yakılarak konulan kabaklar sopalara geçirilerek geceleyin sokaklarda dolaştırılır.

(**) Bizde de çocukların oynadığı bu sek sek oyununun, iki ayağın da yere basılarak istenildiği kadar dinlenilebilen en son hanesi Almanca'da cennet, bir önceki hane ise cehennem hanesi olarak adlandırılır.

ne gelince ayaklarını yere basarlar.

Ve günlerden bir gün Hensel Sokağı'na, içinde ev sahiplerinin oturmadığı bir eve taşınır çocuklar. İpoteklerin yardımıyla, uysal ve sıkışık, dünyaya gözlerini açmış yeni bir mahalleye gelirler. İki sokak ötelerinden Beethoven Caddesi geçer; Beethoven Caddesi'ndeki evlerin hepsinde geniştir odalar, tümünde kalorifer tesisatı vardır. Bir sokak ötelerinde ise Radetzky Caddesi uzanır. Radetzky Caddesi'nde tramvaylar çalışır, elektrik kırmızısı, kocaman ağızlı. Şimdi bir bahçe sahibidir çocuklar. Bahçenin ön kısmına gül fidanları, arka kısmına minik elma ağaçlarıyla frenküzümleri dikilir. Ağaçların boyu çocukların kendi boylarından uzun değildir. Çocuklar ağaçlarla beraber büyüyecek, boy atacaklardır. Solda bir komşuları, komşularının bir buldok köpeği vardır. Sağdaki komşuların çocukları boyuna muz yer, evlerinin bahçesine barfiks sehpası kurmuş, sehpaya halkalar geçirmişlerdir, bütün gün sallanıp dururlar halkadan halkaya. Çocuklar Ali adındaki köpekle arkadaşlık eder, herşeyi kendilerinden daha iyi bilip daha iyi yaptığı söylenen komşu çocuklarıyla yarışmaya kalkarlar.

Ama kendi başlarına kalmak çok daha hoşlarına gider çocukların. Tavan arasına çıkıp kurulurlar. Kimi vakit, ezip büzdükleri seslerinin nasıl çıktığını denemek üzere saklandıkları tavan arasında yüksek sesle bağırdıkları olur. Örümcek yuvalarıyla ne zaman karşılaşsalar, alçak perdeden, küçük ve âsi çığlıklar atarlar.

Fareler ve elma kokuları yüzünden kilere ayak atmak istemez canları. Her Allahın günü kilere inip kan kırmızı elmaların çürümeye başlayanlarını arayıp bulmaktan, çürük yerlerini kesip atarak kalanını yemekten bıkmışlardır. Çürük elmalar yemekle tükenmez bir türlü ve boyuna çürüyüp durur elmalar. Çürük elmalardan hiç birinin atılmaması kendilerine tenbihlendiğinden, yabancı bahçelerde yetişen yasak yemişleri çeker içleri. Elmaları sevmezler, hısım akrabaları ve evlerinin arkasındaki Kreuzberg'de gezmeye çıkılan, çiçeklerin ve kuşların isimlerini söylemeleri gereken pazarları sevmezler.

Yaz gelince yeşil pancurlar arasından güneşli sokağa bakar, kış oldu mu, kardan adam yaparlar; kardan adamın başına iki kömür parçası sokuştururlar, göz olur. Ve derken Fransızca öğrenimi başlar. Madeleine est une petite fille. Elle est à la fenêtre. Elle regarde de la rue. Ve arada piyano çalarlar: Şampanya Aryası, Yazın Son Gülü, İlkbahar Sesleri.

Heceleme günleri gerilerde kalmıştır. Artık gazete okur çocuklar. Cinsel nedenlerden adam öldüren katiller, gazete haberleri arasından kalkıp dikilir önlerine. Akşamları din dersinden eve dönerlerken, ağaçların alacakaranlıkta yaptığı gölgeleri bu türlü kimseler olarak görür. önlerinden geçtikleri bahçelerde sallanan leylâkların hışırtısını bunların çıkardığını sanırlar. Bu gibi kimseler, iki yana ayrılan kartopu çiçekleri ve flokslar arasından birden

şöyle boy gösterir, sonra kaybolurlar. Çocuklar kendilerini boğmaya gelen katilin elini beyunlarında hisseder, cinsel sözcüğünde saklı yatan ve katilin kendisinden de korkunç sırrın sezgisini içlerinde taşırlar.

Okuya okuya gözlerine bir hal olur çocukların. Geceleyin saatlerce vahşi Kürdistan'da gezmiş ya da Alaska'da altın arayıcıları arasında dolaşmış, ertesi günü uykusuzluktan yorgun düşmüşlerdir. Ne zaman bir sevgi diyaloğu işitseler pusuya yatar, diyaloğun anlaşılmaz dilini çözecek ah bir sözlük olsa diye içlerinden geçirirler. Kendi vücutlarının ya da bir gece anne ve babalarının yatak odasında kopan bir kavganın sırrını ele geçirmek üzere kafa patlatıp dururlar. Ne olsa güler, kendilerini kolay kolay tutamaz güler, gülerken gülerken düşerler banklardan, ayağa kalkar, katılıp kalıncaya kadar gülmelerini sürdürürler,

Ama bir köyde, Rosenthal'daki bir sundurmanın içinde çok geçmeden yakayı ele verir bir şehvet katili. Yüzünde saman çöplerinden püsküller vardır ve gri bir fotograf bulanıklığı katili yalnız sabah gazetesinde değil, her vakit için tanınmaz bir duruma sokar.

Evde para suyunu çekmiştir. Kumbaraya atılan paralar atılmaz olur. Büyükler, çocukların önünde üstü kapalı konuşmaya dikkat ederler. Çocuklar, ülkelerinin kendisini satmak üzere olduğunu ve dört bir yandan boyuna çekiştirildiği için bir gün gelip yırtılacak ve yeri-

ni bir kara kuyuya bırakacak göklerinin de birlikte satışa çıkarıldığını bilemezler.

Sofrada sus pus oturur, lokmaları ağızlarında uzun uzun çiğnerler. Bir yanda gümbürtüyle öter radyo ve haberleri okuyan spikerin sesi yıldırımdan bir küre gibi mutfağı dolanır, çatlamış patatesler üzerinde kapağı korkuyla havaya kalkan tencerenin yanına gelip silinir ortadan. Elektrikler kesilmeye başlar arada bir. Sokaklardan yürüyüş halinde boyuna kafileler geçer. Başlar üzerinde kavuşur bayraklar. Marşlar söylenir: «...herşey parça parça olana kadar.» (*) Derken ajansın bittiğini bildiren sinyal sesi duyulur radyoda ve parmaklarını ustalıkla kullanarak sessiz birbirleriyle haberleşmeye başlar çocuklar.

Çocuklar abayı yakmıştır, ama kime? bilmezler. Aralarında kuş diliyle konuşur, inceden inceye düşünerek soluk bir belirsizlikten içeri kayar, daha olmazsa kalkıp kendileri bir dil uydururlar; öyle bir dil ki, akıllarını başlarından alır büyüsü. Balığım benim. Oltam, Tilkim. Tuzağım. Ateşim benim. Suyum. Dalgam. Toprak hattım. Şayet'im. Fakat'ım. Benim ya'm. Benim veya'm. Benim herşeyim... herşeyim... Birbirlerini itip kalkar, birbirleriyle yumruklaşır, karşı tarafın söylediği uydurma bir sözcük yüzünden boğuşup dururlar.

Ah bu çocuklar!

(*) Nasyonal Sosyalizm döneminde söylenen bir marşın bir parçası.

Ateşleri yükselir, yatar, kusar, üşütme gelip titrerler. Anjin olur, boğmaca olur, kızamık geçirir, kızıla yakalanırlar. Durumları ağırlaşıp umut kesilir yaşamalarından, ha gitti, ha gideceklerdir; ve derken bir gün sağır duyular ve bitkin bir vücutla, hastalığı atlatmış, yatarlar yatakta. Herşeyi artık başka türlü düşünürler. Savaşın patlak verdiği bildirilir kendilerine.

Daha birkaç kış, bombalar düşmeye başlayıp buzlarını havaya kaldırana kadar, Kreuzberg eteğindeki gölcükte patinaj yapabilirler. Gölün orta yerindeki o güzelim cam bölge, iç ve dış yaylar çizen ve sekiz rakamlı figürler yapan daire eteklikli kızlara ayrılmıştır. Bu bölgenin çevresi çabuk kayanlarındır. Isınma odasında büyücek oğlanlar büyücek kızlara patenlerini giydirir, ellerindeki kulaklıklarla kızların çelimsiz ayak bileklerini örten kuğu boyunlu botlara dokunurlar. Büyükler arasına karışabilmek için, vidalı patenler gereklidir. Küçükler ve onlar gibi yalnız kayışlı bir tahta pateni bulunanlar, gölcüğün kar birikintileriyle örtülü kenarlarında kayar ya da kayanları seyreder.

Akşam olup kızlarla oğlanlar, patenleri omuzlarında, patinaj alanına veda ederek tahta tribünlere doğru yürürken ve herkesin yüzü, yeni aylardan farksız ve körpe, alacakaranlıkta parıldarken, kar şemsiyeleri altındaki lâmbaların yandığı görülür. Hoparlörler çalışmaya başlar ve kentte herkesin tanıdığı onaltı yaşındaki ikiz kardeşler, tribünün tahta mer-

divenlerinden inerler aşağı. Mavi bir pantolonla beyaz bir kazak giymiştir oğlan. Kız mavi bir hiç içerisindedir, sadece ten rengi bir triko giysi vardır üzerinde. Sâkin, son basamakta beklerler; müzik başlar başlamaz, kız bir kanat vuruşu, oğlan yaman yüzücülere özgü bir sıçrayışla buzlar üzerine atılır, uzun soluklu ve güçlü birkaç hamleden sonra gölcüğün orta yerine gelip dururlar. Hemen ilk figüre başlar kız. Oğlan ışıktan bir çember tutar. Kız sislere bürünmüş, sıçrayıp geçer çemberden. Derken gramafon iğnesi plâk üzerinde cızırdamaya başlar ve müzik boğulur. Kaşları buz tutmuş yaşlı beyler gözlerini dört açıp numarayı seyrederler. Ayaklarına paçavralar dolamış, elindeki kürekle gölün kenar bölgesindeki geniş patinaj çemberinden buz parçacıklarını temizlemeye çalışan adam, işini bırakıp küreğe dayar çenesini, gözleriyle kızın sanki sonsuzluğa doğru insanı çekip götüren adımlarını izler.

Bir kez daha neye uğradıklarını şaşırırlar çocuklar: Gelen ilk noelde noel ağaçları açıkça gökten yağar; her biri bir ateş parçasıdır. Ve çocuklara beklemedikleri bir armağan getirir yanlarında: Daha çok boş zaman.

Alârm verilince, çocuklar sığınağa gitmek için defter ve kitaplarını bırakıp kalkabilirler. Daha sonra çikolata falan gibi yiyeceklerinin birazını yaralılar için ayırmalarına, askerler için, kara, deniz ve havada savaşan askerler için çoraplar işleyip, saz sepetler örmelerine izin verilir. Kompozisyonlar yazıp toprak altın-

da ve deniz dibinde yatanları anarlar. Bir gün de gelir, mezarlıkla mezarlığa rahmet okutan hava alanı arasındaki bölgede siper kazarlar. Lâtinceyi unutup, gökteki motor seslerini birbirinden ayırt etmesini öğrenmelerine ses çıkarılmaz. Eskisi gibi öyle pek sık yıkanmak zorunda değillerdir, tırnaklarının temizliğine de bakan olmaz artık. Yenileri dışarda satılmaz olduğundan, atlama iplerini onararak kullanır, tabak biçimli bombalar ve saniye tapaları üzerinde çene çalarlar. Yıkıntılarda «Çekilin yoldan haydutlar geliyor» oyununu oynar, ama kimi zaman da çömüp dururlar yere; gözlerini önlerindeki bir noktaya diker ve «Çocuklar!» diye seslenilince eskisi gibi umursamazlar. Cennet cehennem oyunu için yeteri kadar taş ve tuğla parçası vardır şimdi ortada, ama çocuklar uyuşuk sağa sola sallanıp dururlar, çünkü yağmurda sırılsıklam olmuşlardır ve üşürler.

Çocuklar ölür, çocuklar yedi yıl savaşlarıyla otuz yıl savaşlarının tarihlerini öğrenirler; bütün düşmanlıkları karmakarışık etseler, aralarında doğru bir ayrım yapılması tarih dersinde iyi bir not kazandırabilecek olan bahane ve gerçek nedeni birbirine karıştırsalar, umurlarında değildir. Derken Ali adındaki köpeğin ölümüyle karşılaşır, daha sonra da köpek sahiplerinin öldüğünü görürler. Ve biter üstü kapalı konuşmalar. Yanlarında ense köküne sıkılan kurşunlardan, ipe çekilmelerden, temizlik hareketlerinden, havaya uçurmalardan söz edildiğini işitir, duyup göremediklerinin ise

kokusunu alırlar... St. Rupceht ölülerinin de yine öyle kokusunu almışlardır; yıkıntı altından çıkarılamaz ölüler, çünkü sinema üzerlerine yıkılmıştır. «Romanze in Moll» filmini görmek için gizlice gitmişlerdir sinemaya, çünkü çocukların «Romanze in Moll» filmini görmeleri yasaklanmıştır. Birkaç gün sonra o büyük ölme ve öldürme işine başlamaları yasak değildir ama, birkaç gün sonra ve ondan sonra her gün.

Artık ışık yüzü görmez olur ev. Pencerelerde cam kalmamış, kapılar yuvalarından oynamıştır. Kimse kımıldamaz yerinden, kimse kalkmaz ayağa.

Ne yukarı akar Glan, ne aşağı. Küçük ırmak durur öyle. Zigulln Şatosu öyle durur ve kımıldamaz.

Azizlerden Georg, (*) Yeni Alan'da dikelmiş durur, elinde topuz durur, canını cehenneme yollamaz ejderhanın.

Aziz Georg'un yanıbaşında İmparotoriçe durur, ama kımıldamaz yerinden.

Ey kent! Kent! Kurtbağırlarıyla kucak kucağa kent! Ne ışık vardır artık evde, ne ekmek. Ve ikide bir bağrılır çocuklara: Susun, kesin sesinizi bakayım!

Bu surlardan, bu kenti baştan başa dolaşan çember yollar arasındaki surlardan kaçı kalmıştır şimdi, kimbilir? O Anka kuşu hâlâ yaşar mı ola? Yedi yıl sustu. Yedi yıl geçip git-

(*) Hıristiyan ermişlerinden biri; ejderhayı öldüren Georg olarak bilinir.

ti. Ey benim yurdum, ey yersiz ülke, bulutlar üstünde, oyulmuş kalkerler altında, geceler, altında, gündüzler üstünde, ey benim kentim, ey ırmağım! Ben senin dalgan, sen benim toprak hattım.

Ey bağrında çember yollar barındıran kent: Vktringerring ve St. Veiterring... Yıldızların oluşturduğu o büyük yollara benzeyen, ama çocuklar için onlardan da büyük bütün yollar isimleriyle sayılıp dökülsün ortaya. Ve sayılsın bütün sokaklar: Burggasse, Getreidegasse, evet böyleydi isimleri, sonra Paradeisergasse. Alanlar da unutulmasın: Heuplatz, heilige-Geist-Platz. Bir şey unutulmasın, son bir kez anılsın her şey, bütün alanlar anılsın. Anılsın dalga ve anılsın toprak hattı.

Derken günün birinde çocuklara diploma verecek kimse kalmaz artık. Çocuklar bundan böyle özgürdür. Hayata atılmaları istenir. Ve bahar arı ve azgın sularla düşer yataklara ve doğurduğu bir saman çöpüdür. Savaşın bittiğini söylemek gerekmez artık çocuklara. Çocuklar çekip gider, elleri yırtık pırtık ceplerinde, dudaklarında bir ıslık, bizzat kendilerini uyarması gerekir tehlikelerden.

O zaman ben söz geçen yerde çocuklar arasında bulunduğum ve bizler bizlerden sonrakilere yerimizi bıraktığımız için, kargalar ve tüm çamlar ve dilbaz yapraklar şahidim olsun, Hensel Sokağı'yla Kreuzberg'i siliyorum defterden. Oradaki gazino sahibinin bana boş bir

sifonlu şişe içi nartık on kuruş vermeyeceğini, limonata falan da ikram etmeyeceğini düşününce, Geçit Sokağı'nı da başkalarına bırakıyor, mezarlığa gitmek için paltomun yakalarını kaldırıp, halinden yeri yurdu bellisiz bir yolcu gibi, sağıma soluma bakmadan sokaktan geçiyorum. Kentin bitiminde, içi çakıl kalıntılarıyla dolu kalburların bulunduğu, ama kalburlardan süzülen kumların şarkısının artık işitilmediği taş ocaklarının orda kısa bir süre yere çöküyor, yüzümü avuçlarımın içerisine alıyorum. O vakit anlıyorum ki, herşey nasılsa öyle olmuştur, herşey nasılsa öyledir, ve herşeye bir neden aramaktan vazgeçiyorum. Değil mi ki sana dokunacak sihirli bir değnek yoktur ortada, seni bekleyen bir değişim yoktur. Ihlamurlar mı, mürverler mi?... Hiçbir şey duygulandırmaz seni. Ne akla gelen anılar, ne satın alınmış bir ev. Ne Zigulln Şatosu'nun kulesi, ne tutsak iki ayı, ne gölcükler, ne gül bahçeleri, ne de sarı salkımlar. Durgun anımsayışlarda, yola çıkmadan, bütün yola çıkmalardan önce yanacak ışıklar beklemek boşunadır. Bizi aydınlatacak biraz bir şey bulunur ortada, ama çocukluğumuz, ama çocukluğumuzun geçtiği kent bunun içinde değildir. Ancak tiyatro önündeki ağaç, mucizesini gösterip bir meşale gibi yandığı zaman, denizdeki sular gibi herşeyin birbirine karıştığını, karanlık içinde eski tutuklanmalarla akkor halindeki bulutlar üstünde uçuşların, Yeni Alan ve bu alandaki sersemce anıtlarla ütopyalara çevrilmiş bakışların,

bir zamanki alarm düdükleriyle şimdi bir apartımandaki asansör gürültüsünün, reçel sürülmüş ekmek dilimleriyle şimdi Atlantik kıyısında ısırdığım bir taşın iç içe girdiğini görebiliyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Otuz Yaş	5 - 63
Undine Gidiyor	63 - 78
Herşey	79 - 108
Bir Avusturya Kentinde Gençlik ...	109 - 124

INGEBORG BACHMANN
1926 Avusturya

Kapak : VAN GOGH'dan (Kadr)

DURAN OFSET MATBAASI TELEFON : 22 71 34